

Barcode - 2020120034233

Title - Bharata Mani

Subject - -

Author - Sripada Kameshwara Rao

Language - telugu

Pages - 171

Publication Year - 1926

Creator - Fast DLI Downloader

<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>

Barcode EAN.UCC-13



2 020120 034233

# భారత రమణి

(ద్విజేంద్రలాల్ రాయని వంగనాటకమునకు తెనుగు)



గ్రంథకర్త

## శ్రీపాద కామేశ్వరరావు

ప్రకాశకుఁడు

చెఱుకువాడ వేంకటరామయ్య

రాజమహేంద్రవరము

1926

[All rights reserved]

[వెల రు 1—0—0]

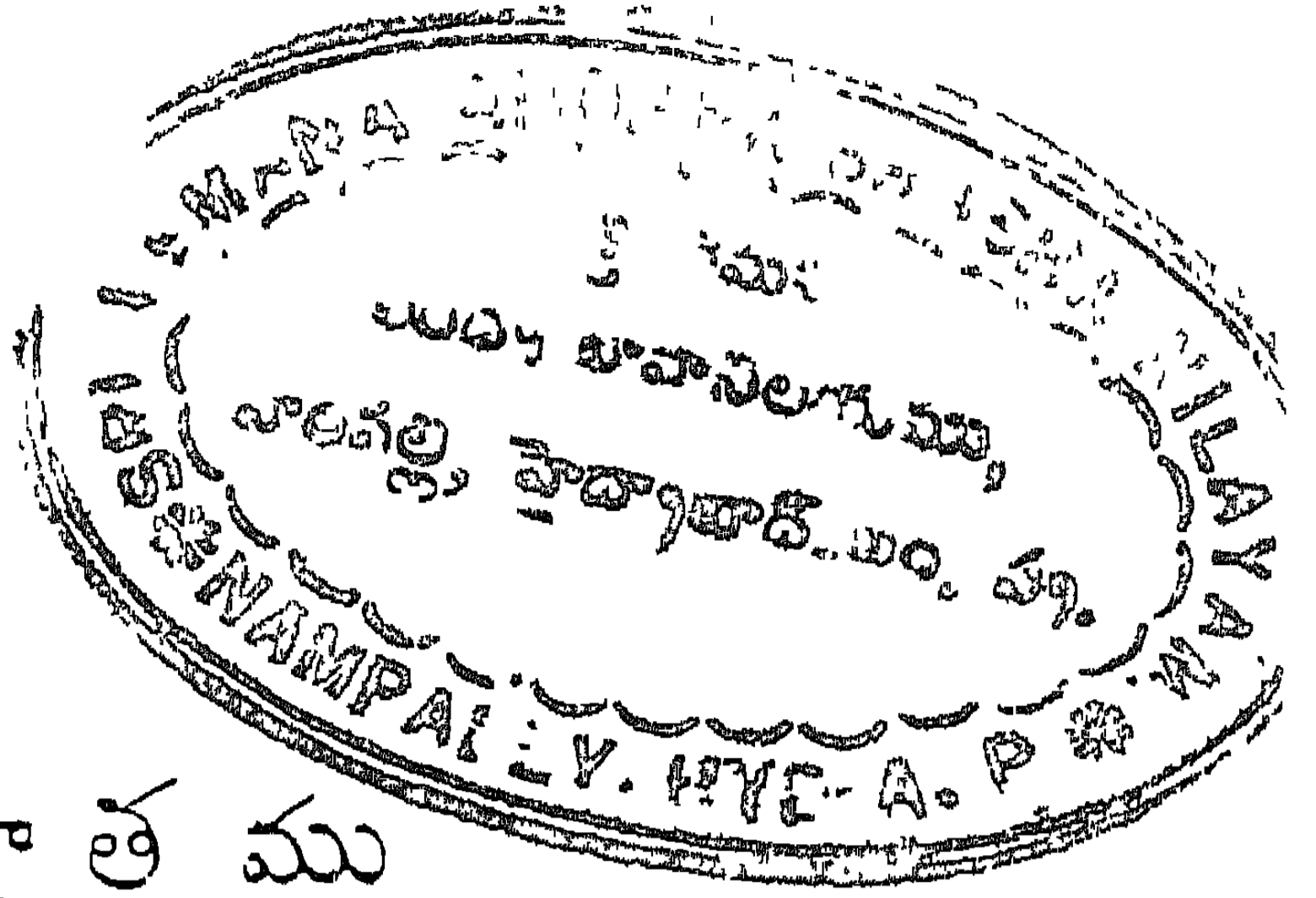
---

---

The last Six formes printed in  
SARASWATHI POWER PRESS  
RAJAHMUNDRY

---

---



## ఉ పా ధా త ము

—:Ⓛ:0:Ⓛ:—

ఆంధ్రమున సాంఘికనాటకములు చాలా తక్కువ. ఉన్నవాటిలోనైన ఆధునిక సమస్యచర్చ అందముగా లేదు. ఈనాటకము కీర్తి శేషులు వంగనాటక కవిసార్వభౌములు నగు ద్విజేంద్రలాల్ రాయని తుదిరచన. వారు దీనికి “వంగనారి” అను పేరిడ, అనువాదముగా బొంబాయి హిందీగ్రంథరత్నాకరమునాగు “భారతరమణి” అని నామకరణము చేయుటచే మే మీపేనే పెట్టితిమి.

ఇందు ఆధునికాచారములగు వివాహము, శుల్కము, స్త్రీవిద్య, సముద్రయానము, బహిష్కారము మొదలగునవి చర్చింపబడినవి కావున చదువరుల కిది అమితసంతోషదాయకమగునని విశ్వసించు చున్నాము.

రాజమండ్రి

12—3—26

}

చెఱగువాడ వేంకటరామయ్య

ప్రకాశకుఁడు

—♦ ఇందలి కుశీల వ గణము ♦—

పురుషులు

ఉపేంద్రుడు	వకీలు
దేవేంద్రుడు	ఉపేంద్రుని తమ్ముడు
నదానందుడు	దేవేంద్రుని మిత్రుడు
కేదారుడు	„ బంధువు
యజ్ఞేశ్వరుడు	ధనికుడు
మహేంద్రుడు	దేవేంద్రుని కొడుకు
వినయకుమారుడు	నదానందుని కొడుకు

స్త్రీలు

మానద	దేవేంద్రుని భార్య
వినోదిని	} „ కూతుళ్ళు
సుశీల	
కుముదిని	

—♦ సవరణలు ♦—

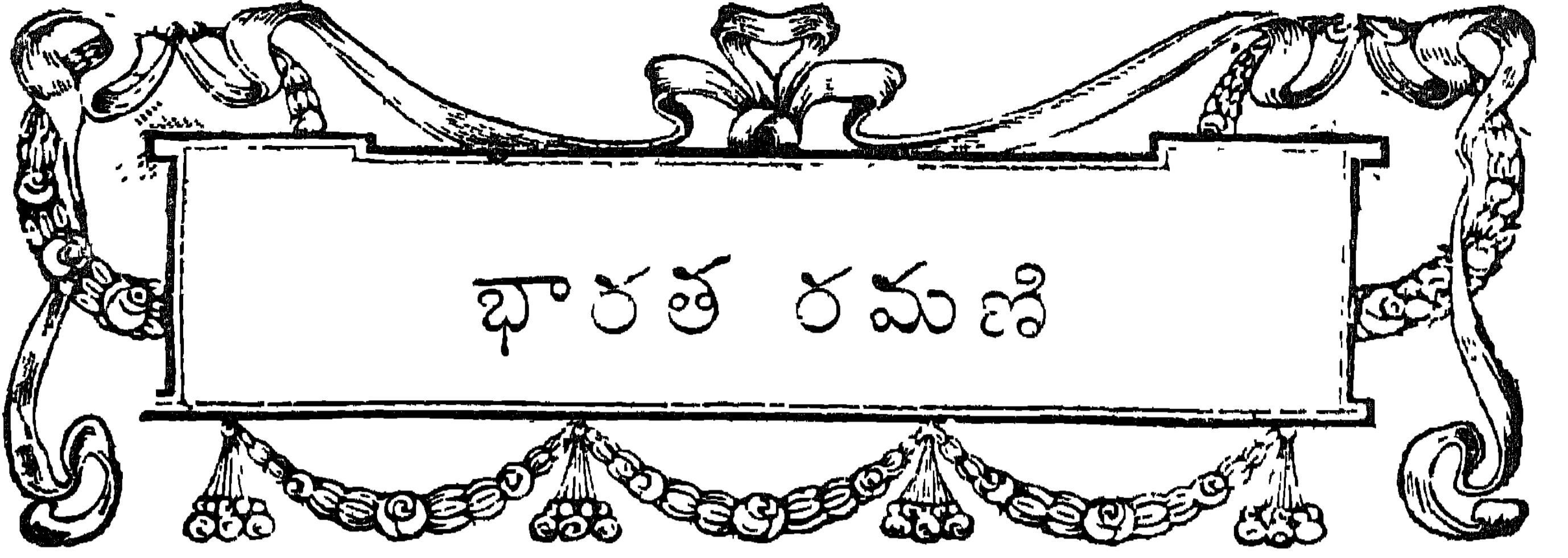
పే 8 జిలో 10 పంక్తి “కన్యకై నను” తరువాత “విశంతువుకై నను” అని చదువుడు.

పే 9 జిలో 7 పంక్తి వీర్యము బదులు చలము అని చదువుడు.

పే 75 జిలో 15 పంక్తి తరువాత “మనమున ప్రాణముల తీసి—మానవాయె చిత్రమేమొ॥తిరు॥”

పే 165 లో 19 పంక్తి, ఉపే—దేవేంద్రా బదులు దేవే—కేదారా అని చదువుడు.

షరా:—గ్రంథకర్త అనుమతిలేక ఈనాటకము నాడరాదు.



## భారత రమణి

❁ మొదటి అంకము. ❁

మొదటి రంగము.

[దేవేందు) నింటిలో దేవేందుడు సదానందుడును  
కూర్చుండి యుదురు]

దేవే—ఏమి చేయునుండువు? బి-ఎ-వరీక్ష సేయక  
ముందే సంతతి కల్గి సుసారకూపమున పడితిని. అగతట  
చదువు సాగక తక్కువజీతముగల పనిలో ప్రవేశింపవలసి  
వచ్చెను.

సదా—మీ తండ్రిగారు ఆస్తి నెట్లు పంపకము చేసిరి?  
దేవే—ఆతని మరణశాసనము ప్రకారము యావ  
దాస్తియు మా అన్నగారికి సంక్రమించి, పెద్దలనాటి ఈ  
యిల్లు ఇందలి సామగ్రియు నా వంతును వచ్చెను. ఐదువేల  
రూపాయల ఋణము మేము చెరి సగము తీర్చుకొనవలసి  
వచ్చెను.

సదా—చిత్రముగా నున్నదే !

దేవే—అట్ల నెదవేల ?

సదా—ఆర్జనపరుడగు సుతునకు ఆస్తి నంతయు నిచ్చి, అర్భకునకు అప్పు తలజుట్టోరా, మీ తండ్రిగారు ?

దేవే—దానికేమి ? స్వార్జితమును వారు ఇచ్చినట్టి నట్లు పంచనచ్చును, ఆక్షేపమిమి ? అదరికి పిత్రాజ్ఞితమునా ? ఆ విషయమున నా కేచింతయు లేదు.

సదా—ఆతడాక అపూర్వ వ్యక్తి. నీ కెందరు సంతానము ?

దేవే—ఇద్దరు కొడుకులు, ముగ్గురు కూతుళ్లు.

సదా—కొడుకు లేమి చేయుచున్నారు ?

దేవే—పెద్దవాడు సన్యసించెను, చిన్నవాడు చదువుకొను చున్నాడు.

సదా—కూతుళ్లకు పెండ్లి చేసితివా ?

దేవే—పెద్దది తలచెడ్డది. తగినంత కట్నము నీయలేనందున తగినట్లుడు దొరక లేదు. మా వియ్యంకుడు కడు బీదవాడగుటచే పిల్ల మాయొద్దనే ఉన్నది.

సదా—రెండో పిల్ల ?

దేవే—దానికే వరుని వెదకు చున్నాను. అది బి-వ-పరీక్ష నిచ్చినది.

సదా—ఓహో ! మా వినయనిత్రో నాడుకొనుచుండునది ఆ పిల్లనా ?

దేవే—అదే. దానిని ఏ తలనూసినవానికో కట్టిబెట్ట  
వీలులేదు. చదువుకొన్న పిల్ల, తెలివైనది.

సదా—పెద్దది కూడా చదువుకొనినట్టే ఉన్నది. ఒక  
నాడు హిందూ పదేశములోని శ్లోక మొకటి చదివినది.

దేవే—అవును. ఒక పిల్లకు సుస్మృతము, రెండవ  
దానికి ఇంగ్లీషును మా తండ్రిగారు చెప్పించినారు. రెండవ  
విద్యల పరిణామ మెట్లుండునో చూడవలయునని వారి యూహ.

సదా.—సరే. చూడవది ?

దేవే—అది చాల చిన్నది, దాని కెప్పుడును రోగాలే.  
పెద్దదాని పెండ్లితో నా పేర్ని తగ్గినది, సుపద సన్నగిల్లినది.  
ఇప్పుడు రెండవదానికి పెండ్లిచేయక తీరదు. అదే గట్టిచి  
క్కొచ్చినది.

సదా—దానిపెళ్లికి చిక్కేమి ? పిల్ల రూపసి, చదువు  
కొన్నది, తెలివైన దేమో ?

దేవే—కావుననే చిక్కు. ఇప్పటి వరులతండ్రులు  
కొండల్ల యందము చందమును చూచుట లేదు. తమ సుతుల  
నడిబజారున పెట్టి ఎక్కువవెల యిచ్చినవారికి అమ్ముచున్నారు.  
దిక్కుమాలిన మన సంఘమున ధనహీనులు తమకూతుళ్లకు  
పెళ్లి చేయుట కడుప్రయాసముగా నున్నది.

సదా—సంఘమును నిందింపకు, అది చేసిననేరమేమి?

దేవే—ఆడపిల్లల పెళ్లిళ్ల మూలమున చాలమంది సం



సారులు చితికి పోయినారు, ఎంతమంది కారవమో హీనమయినది. ఇది అన్యాయము కాదా ?

సదా—ఓయీ! నీకు పుత్రులున్నారు, పుత్రికలున్నారు— నారి భరణ పోషణములకు బాధ్యుడవు నీవే కదా? పుత్రులను ఇరువదియైదేండ్ల వరకు పెంచుదువు, కాని పుత్రికలకు పదేండ్లు పైబడిన తోడనే వారి భరణపోషణ భారము వరుని నెత్తిపై నెత్తుదువు— కొడుకులతో బాటు కూతుళ్లను కూడ తక్కిన పద్మనైదేండ్లను నీవు పోషింప నక్కరలేదా? అదిగాక ఆస్తిసంతయు కొడుకులకు చెందజేసి ఆడపిల్లలకు చిల్లిగవ్వయైన అందనీయవు. కొడుకులతో సమముగా కూతుళ్లను నీవుచూడకుండుటకు వా రేయేటిలోనైన కొట్టుకొని వచ్చిరా? చేతనైనంత శీఘ్రముగా వారిని చేవదల్చుకొన జూతువు. కావున ఆడపిల్లల కన్నవారే అన్యాయమున కొడిగట్టుచుండ, అట్లు చేయదగదనియు, వారిని మగ పిల్లలతో సమముగా చూడవలయు ననియు సంఘము నిర్బంధించు చున్నది. అపరాధము చేయునది నీవు, దానిని సంఘము నెత్తిపై రుద్దెదవేల?

దేవే—నా కూతుళ్ల విషయమున నే నట్లు చేయదలచు కొనలేదు— నా శక్తి కొలది వారి కెద్దియో ఒసంగుదును. ఇంత యిమ్మని వరుని తండ్రి స్వట్టు బట్టనేల?

సదా—అట్లు నిర్బంధింపని యెడల తగినంత ధనము

నీ వీయవు. నీ పిల్లను యావజ్జీవము భరించు భారము వారిదే కదా? తోచినంత యిత్తునని నీ వేత్యణమో వారికిచ్చినచో నీ కూతురిని వారు తగినరీతిని పోషింప గలరా?

దేవే—సరే— నే నిచ్చిన ద్రవ్యమును వారికొక విధమున కాజేసిన?

సదా—అబ్బో! నీవే యెగవేసిన?... వా రెట్లు కావించినను, కోడలికి యావజ్జీవము అన్నవస్త్రముల నిచ్చు బాధ్యతను వహించియుందురు కదా? పెండ్లినాడు వారు నిన్ను నిర్బంధింపకున్న ఆ వెన్న నీవు పెట్టుపోతల సరిగా జరుపుదువో జరపవో? ముందు జరుగబోవునది ఎవరు నిశ్చయింప గలరు? “లగ్నము నాటి మాటలు నాగవిల్లినాడుండవు” అందుచే పెళ్లినాడే పిల్లతండ్రి యొద్ద తగినంత ధనము పుచ్చుకొనుట ఆవశ్యకము.

దేవే—నా శక్తికొలది నేను కట్టు మిచ్చెదనన్ను, వారు తృప్తి నొందక నా యిల్లు గుల్లచేయ నేల?

సదా—వారు నీ నెత్తికొట్టి నీ సర్వస్వము నపహరించుట లేదు. నీవే వారి కొసంగ బోవుదువు.

దేవే—ఏమి చేయుదు? కన్యను గన్న ఋణము తీర్చవలదా?

సదా—కన్యకు వివాహము చేయుట తప్ప దంటివి; కాని ఆమె కన్నవస్త్రములకు ఆధారము కల్పించుట తప్పని

సరి కాక నీ యిష్టానుసార మంటివి ; అట్టైన నీ శక్తికి తగిన  
చవక బేరమునకు నీవు పొమ్ము- అట్లు చేయక అల్లుడు పెద్ద  
పెద్ద పరీక్షల నీయవలె ననియు, ధనము నార్జించి-లక్షాధికారి  
కావలెనని నీ యాశ ; అట్టివాని తండ్రి విదారువేలు కట్టు  
ముమ్మన్న అది తప్పా? చిన్న పరీక్షల నిచ్చినవారు వేనవేలు  
వేయిరూపాయిలకు కుదురుదురు, అట్టివారికి నీ పిల్ల నేల ఈయ  
గూడదు? ఇంకొకటి వారు నీపిల్ల రూపసి, తెలివితేటలు  
కలది, చదువుకొన్నది అని కట్టుము తగ్గింతు రేమో?

దేవే—ఎట్టైనను వివాహ మన వరవిక్రయమే కదా?

సదా—“విక్రయ” మన్నమాట చెడ్డదే, కాని ఈ  
లోకమున అన్ని దేశములయందు నిట్టే జరుగుచున్నది. కొడు  
కుల నమ్మి ధనము కూర్చువారు కూతుళ్ల పెళ్లికి గొప్పగొప్ప  
శుల్కముల నర్పింతురు. పుచ్చుకొన్నదాని కిచ్చినది చెల్లు-  
అందుచే కొడుకుల నెక్కుడు కన్నవారికి లాభము ; కూతుల  
నెక్కుడు కన్నవారికి నష్టము. ఇంత యేల? సృష్టియందే ఇట్టి  
వైషమ్యము కనబడుచున్నది. ఒకడు లక్షాధికారి, ఇంకొకడు  
భిక్షాధికారి ; ఒకడు బుద్ధిమంతుడు, ఇంకొకడు మూఖుడు;  
ఒకడు బలవంతుడు, వేరొకడు బలహీనుడు- ఏమి చేయనగు?

దేవే—అంతేనా? ఇక వెరవు లేదా?

సదా—నీకు లేదు, కాని నీపిల్లలకు లేకేమి? చిన్న  
ప్పుడు వారికి పెండ్లిసేయకు ; ధనము నార్జింపగల దార్ధ్యము,

మానవుల త్రిప్పుకొను నేర్పు, బాలకులకు అలవడకముగాదు సంసారభారము వారి నెత్తిపై కెత్తుకు. ఈ గాల్యవివాహములే మచజాతికి శీర్ణతయు, శైధిల్యమును ప్రసాదించినవి. ఇట్టి మహాపకారమును ఇంకే అనాచారము చేయుటలేదు. హిందువుల కింత హానికరమగు దురాచారము ఇంకెన్నియు కాదు.

దేవే—ఓహో! సనాత నార్యధర్మమును తారు మారు చేయనెంతువా?

సదా—ఆహా. అవశ్య మట్లే చేయనొచ్చితి. ఏలయన, ఆ ధర్మము లోపబాహుళ్యమున శిథిలము కాకున్నమనజాతి కిట్టి దుర్దశ ప్రాప్తించి యుండదు. మన ఆచారద్రుమములు కేవల ధర్మరశ్మిపోషితము లనజెల్లదు. అధర్మము బదనిక రూపమున వాటియందు వేళ్లు తన్నియున్నది, దాని నూడ బెరకవలయు.

దేవే—గట్టి చిక్కే తెచ్చిపెట్టితివే?

సదా—నీ సంగతి ఆలోచించుకో— నీకు బాల్యముననే వివాహము కాకున్న, నీ గతి యిట్టి హీనస్థితికి వచ్చియుండునా? నీకీ విషమ దశ ప్రాప్తించి యుండునా?

దేవే—బాలకులకు చిన్నతనమున పెండ్లి చేయ గూడదు, సరే; బాలికలకో?

సదా—వివాహ యోగ్యమగు వయసున మంచి

వరుడు లభించెనా, వారికి పెండ్లి చేయవలసినదే.

దేవే—అట్టి వీలు చిక్కకున్నా?

సదా—పెండ్లియే వలదు. బ్రహ్మచర్యమున వారి నుంచవలయు. బాల వితంతువులు బ్రహ్మచర్య మాచరింప గల్గినచో, అవివాహితలు మాత్ర మాచరింప జాలరా? వీరు చేయజాలరని అందువా, వారును చేయలేరు. కావున కన్య లతో బాటు వితంతువులకును పెండ్లి కావలసినదే!

దేవే—నీ అభిప్రాయము నాకు తేటతెల్లము కాలేదు.

సదా—చెప్పెద నాలకింపుము. యోగ్యుడగు వరున కిచ్చి పెండ్లిచేయ శక్తియున్నచో, కన్యకెనను వితంతువున కెనను వినాహముచేయ దగును. అట్టి సామర్థ్యము లేనిచో ఇల్లు వాకలి నమ్మి వారిలో నెవ్వరికిని పెండ్లి సేయవలదు. ఇద్దరకు బ్రహ్మచర్యమే గతి.

దేవే—దాని వలన కీడు మూడదా?

సదా—ఆపజ్జనకము కాని ఆచారము ప్రపంచమున నెచ్చటనైన కలదా?

దేవే—లేదు, నిజమే. కాని కొత్త యాపద నొక దానిని తెచ్చి పెట్టుచుంటివే?

సదా—వితంతువులకు పెండ్లిచేయుటచే కొంత ఆపద తగ్గుట లేదా? దేవేంద్రా! మన దేశమున ధనవంతులు తక్కువైనను, ఉపజీవుల సంఖ్యను హెచ్చించు ఇచ్చ అన్ని

దేశములకంటె ఇచ్చట ప్రబల మగుచున్నది. దారిద్ర్యమున మున్నియున్నవారి దరి కెవ్వరు చేరరు గాని, “శాపాలుగ చెరువు నిండ్రిన, కప్పలు పదివేలు చేరు” అన్నట్లు ఏదో సా బాధము కల్పించుకొని ధనికులకొంపకగదరు చేరుదురు. ఒక కవి భారత రమణుల నుద్దేశించి ఇట్లు ప్రార్థించెను :—

“కాంతలార మీరు కనబోకు డెన్నడు

బలము కీర్యములేని పాద సుతుల.”

కాని ఇందు స్త్రీలు దోషులు కాదు, పురుషులే దోషులని తత డూహింప లేకపోయెను... దేవేంద్రా! బాల్య వివాహము వేగ మాపివేయ నలెను. దీనివలన ఇతరాచారము లనేకములు జీర్ణము లగుచున్నవి. వాటిని కూడ సగస్కరింప వలయు, కాని మొదట దీనిపనిబట్టవలయును. బాల్య వివాహముల మూలముననే మనజాతి మజ్జాభావమున దుర్బలమై, ఆహారశూన్యత శీర్ణమై, బలరాహిత్యమున భీరువై, ఉత్సాహ విరహాత నిరర్థక మగుచున్నది. మనలో ఇంతకన్న నష్ట హేతు వగు ఆచార మింకెద్దియు లేదు:.....(నిట్టూర్పు)

దేవే—ఊర కుంటి వేమి ?

సదా—ఇక మాటాడజాలను...(పోవును).

దేవే—ఇప్పటికి నీతని స్వభావ మప్పటిలాగుననే ఉన్నది. ఆహా ! ఇతని జూచి ఎంతకాలమైనది ! పది సంవత్సరములకు తక్కువ కాదు. బాల్యమిత్రుల జూడ బాధలు తగ్గును, హృదయతాపము చల్లగును, చిన్ననాటి దినములు

యాదికి వచ్చును. ఆ దినములలో సదానందుని శిరముతో నా శిరము జేర్చి, ఆతని బాహువులతో నా బాహువులను కీలించి, నిస్సంకోచముగా మరుగు విడిచి మాటలాడు చుంటిని. ఆహా! శైశవ మెంత మధురము! అప్పుడు శరద్రాకాచంద్రికల జూచి ఉలుకు పలుకు లేక ఉప్పొంగు చుంటిమి, వర్షర్తుమేఘగర్జనముల విని గెంతుచుంటిమి, గ్రీష్మరాత్రుల నిర్మలనక్షత్రపుల కితనభశ్శోభ గాంచి, చీకట్లక్రమ్ము కన్నుల ఆనందబాష్పవారి చిమ్ముచుంటిమి ; అట్టి రమణీయ దివసము లికరావు. అప్పుడు “ రేపెట్లు గడుచును? కొడుకులకు చదువు చెప్పించుటకు, కూతుళ్లకు పెండ్లిసేయుటకును ధనమెట్లు కూడబెట్టుదును? ” అను చింతయే లేకుండెను. “ గతకాలము మేలు వచ్చుకాలము కంటెన్ ”

కేదారుడు వచ్చును.

కేదా—వాడు వదలడు.

దేవే—ఏమిటి?

కేదా—ఈయిల్లు. అసలు పుచ్చుకొను గాక, వడ్డి కూడబెట్టునట... నేను బార్లిస్టరు దగ్గరకు పోయెద,

(పో బోవును)

దేవే—ఎక్కడికి పోయెదవు?

కేదా—బార్లిస్ట రింటికి.

దేవే—కొంచె మాగి పొమ్ము.

కేదా—వ్యవధి లేదు.

దేవే—దాహము పుచ్చుకొనుము.

కేదా—ఆలస్య మగును.

దేవే—వేళ—

కేదా—మించినది- రేపు వచ్చెద- ఇదుగో-చూడు...  
కాదు, ముం దాలో-చించవలయు. ఇం దేవో మోస మున్నదని  
నా నమ్మకము.

దేవే—దేని యందు ?

కేదా—కానీ...వెనుక చెప్పెదను... (పోబోవును)  
మానద వచ్చును.

మాన—వంటయినది, స్నానము చేయుదు... నవ్వెద  
రేమి ?

దేవే—కేదారుడు వచ్చెను.

మాన.—ఐన నేమి ?

దేవే—పాపము ! నా కొర కాత డెంతయో పాటు  
వడు చున్నాడు. వడ్డి నెవడైన వదలుకొనునా ?

మాన—దేని వడ్డి ?

దేవే—తండ్రిగారు నాకప్పగించిన ఋణమునకు వడ్డి  
మూడువేల రూపాయి లయినది. అప్పిచ్చువాడు వడ్డి వద  
లునా ? వ్యర్థప్రయాసము నె త్తిపె పెట్టుకొన్నాడు కేదారుడు.

మాన—మీ కిదితప్ప వేరు చింతయే లేదా ? లెండు.  
స్నానము చేసి భోజనమునకు లెండు.



దేవే— పాతాళహోమము ప్రారంభించినాడు ...  
సరే...పద.

మాన— అన్నట్లు మహేంద్రునకు నూరు రూపా  
యిలు కాలెనట.

దేవే— ఎందుకు ?

మాన— అదేమో ?

దేవే— జూదమాడి సొమ్ము పాడుచేయవలె నన్న  
తానే ఆర్జించి వెచ్చబెట్టుకొమ్మని వానితో చెప్పా. తగలబెట్టు  
టకు కూడ ధనము నేను తేజాలను.

మాన— ఈయకున్న వా డలుగును.

దేవే— సోనీ.

మాన— ఒకడు సొమ్ములేక సన్యసించెను కదా !

దేవే— వీడు కూడ లేచి సోనీ. ఇక భరించలేను.  
ఎప్పుడును “ సొమ్ముతే, సొమ్ముతే ” అను మాటేనా, కొడు  
కునకు తండ్రికి నుండవలసిన సంబంధము ? ప్రాణము విసుగు  
చున్నది... (పోవుదురు).

❀ రెండవ రంగము. ❀

[ఉపేక్షా) నిల్లు— అతిని భక్తగణము కేదారుడును  
కూర్చుండురు.]

నవీనులు— మా గురువుగారిని నీవు దర్శించనే లేదా,  
కేదారా ?

కేదా — చూడకేని ? పలుమారు దర్శించితిని.

వినోదాడు — అట్టైన వారి మాహాత్మ్యము నీకు తెలియలే నట్లున్నది !

కేదా — తెలిసినది, తెలిసినది. చక్కగా విదితమైనది.

శంకరుడు — ఎరుగ వెరుగవు. నీకు తెలిసియుండినచో వారి నిట్లు నిగదింతువా ?... వాటి కేవలము విష్ణుభక్తులు, సాధువులు, పరమభాగవతులు....

నవీ — అబ్బో ! వారి జడ లింత పొడవు....

కేదా — ఓహో, జడల పొడవును బట్టి సాధుత్వ సాంద్రత నిర్ణయించు చున్నారా ?

నవీ — కాదు కాదు భక్తి ! భక్తి ! మా గురువు గారి హరిభక్తిని మీరు చూడలేదు. అందుచేతనే పొరపడు చున్నారు. వారి భక్తి మీ కెట్లు తెలియ గలదు ?

కేదా — నాకు తెలియ నవసరము లేదు.

వినో — హరినామ సంకీర్తనము వారు చేయుచున్నప్పుడు వారికి విష్ణుమూర్తి పూనుటచే నిలువు నిటకను పరవశమై నారు పడిపోవుదురు.

కేదా — అటులనా ? వారి వెనువెంట మీరుకూడ పడిపోవునురా ?

శంక — అది మాకు వశమా ? వెష్టవధర్మతత్వము వారియొద్ద నేర్చుకొను చున్నాము.

కేదా — నేర్చుకొనవలసినదే. చక్కగా నేర్చుకొనుడు,

తరించిపోవుదురు. సశరీరస్వర్గము మీకు లభించును.

నవీ—ఈ డౌర్బాగ్యుల కంతటి అదృష్టమా? దానికై వారి శ్రీచరణములను సదా గొల్చుచున్నాము.

కేదా—శ్రద్ధగా గొల్చు చుండుడు.

వినో—అటువంటి త్యాగియు, మహాత్ముడును....

కేదా—త్యాగమా? ఎవనికైక ఒక దమ్మిడి వదలునా?

వినో—దమ్మిడి! పాడు దమ్మిడి! తుచ్ఛము! తుచ్ఛము! అపూల్యమైన ఉపదేశము అందరికి వితరణము చేయుదురు.

కేదా—డబ్బు పుచ్చుకొనకయే?

వినో—వారికి ధనము తృణతుల్యము. వైష్ణవసంప్రదాయమునకు వ్యాఖ్యానము వారినోటనుండి మీరు వినినచో—

కేదా—తరింతును కాబోలు?

నవీ—అదే వారి త్యాగము. మాయధనము గొనకయే వారు మనోవ్యాధికి మందిత్తురు.

కేదా—రోగము కుదరకున్న సొమ్మును తిరుగ ఇచ్చి వేయుదురా?

శంక—ఇచ్చి వేయుట ఏమిటి? మొదట పుచ్చుకొననిదే!

కేదా—బాత్తిగా? అట్లైన రోగుల కుచితముగా సేవ జేయుదురు కాబోలు?

వినో—సేవ చేయుటా? గురువుగారు లోగులకు సేవ చేయుదురా? ఆయన ముఖచంద్రబింబము నారయుము. అట్టి దివ్యసుందరమూర్తి ఒకరకి సేవ చేయునా?

కేదా—అయ్యో బాబో! ఎంతప్రమాదము! లోగి గాని లోగవతిగాని ఎక్కువ చక్కదనము కలవారైనచో?

వినో—అవేటిమాటలు కేదారా? గురువుగారిని నిందింతువా?

కేదా—నిందించుట నా కలవాటు లేదు. నేడు ఇంటింట ఇట్టి మహాత్ములే వెలయుచున్నారు. కుక్కగొడుగులు లాగున ఎటుచూచినను దంభ భాగవతులే! వారి చుట్టును మీబోటి భక్తులు కూడ కుదురుపడినారు. దేశము భాగ్యము పండినది.

వినో—అరుగో! ప్రభువువారు విచ్చేయుచున్నారు.

కేదా—ఎవరు? గురువుగారా! అవతరించుచున్నారా? ఉదయించుచున్నారా?

అందరు—అదుగో! దయచేసినారు. గురువుగారు ఉదయించినారు.

కేదా—ఓహో! వారికాంతి నలుదిక్కులను విస్తరించుచున్నది!

వినో—అదిగో! వచ్చినారు... (లేతురు)

[జపమాల త్రిప్పుచు కన్నులరమోడ్చి ఉపేంద్రుడు వచ్చును]

భక్తులు—సద్దు! సద్దు! నమోనమః.

ఉపే—భక్తకోటికి భద్రమగుగాక ! వత్సలారా !  
లెండు... (అందరు నిలుతురు)

వినో—ప్రభూ—కేదారుడు—

ఉపే—ఓహో ! కేదారా ! (నవ్వుచు) నేడు గొప్ప  
సుదినము. చైతన్యకూటము చరితార్థ మైనది. కేదారా !  
ఊరక రాదు నీబోటి మహాత్ములు.

కేదా—ఒకసారి మీ నోటినుండి వెష్టనధర్మ తత్వోప  
స్యాసము విచుటకు వచ్చితిని. మహాత్మా ! వాదనములు.

ఉపే—తత్వమా ?... నాకేమి తెలియును ? మూఖు  
డను, జాల్ముడ, అవివేకిని ! ఆ ధర్మతత్వము మహాజ్ఞానీయు,  
భక్తశిరోమణియు నగు గౌరాంగదేవుడు... (కన్నులుమూసి  
నమస్కరించును).

భక్తు—ఓహో ! హో ! హో ! (నమస్కరింతురు)

ఉపే—శ్రీకృష్ణ-చైతన్య-ప్రభూ-నిత్యానందా-

భక్తులు—(పాడుదురు)

ఉపే—హరేకృష్ణ-హరే రామ-రాధాగోవిందా !

భక్తు—(పాడుదురు)

ఉపే—వృషమునుండి పుష్పము, పుష్పమునుండి  
ఫలము, ఫలమునుండి బీజము... కాబట్టి బీజమే ఉత్పత్తికి  
కారణము.

భక్తు—ఓహో ! ఏమి గూఢతత్వము !

ఉపే—చూచుటకు పుష్ప మధ్యముగా నుండును...

కాని.

భక్తు—ఔను. కానీ...కానీ...

ఉపే—పుష్పమే వృక్షమునకు చరమపరిణామము కాదు- చరమ పరిణతి బీజము. శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలు పుష్పము- భగవద్గీత దానికి బీజము. రాధారమణ-కృష్ణా!

భక్తు—ఓహో! హో! (నమస్కరింతురు)

కేదా—పోకిరితనమునుండి జారత్వ చోరత్వములు, వానినుండి వంచనము.

భక్తు—అదేమి? కేదారా!

కేదా—చీ! చీ! కుక్కలారా, నోరు మూసికొనుడు. లేకున్న వంచనమునుండి కోపము, కోపమునుండి చెంప పెట్టులు- నే నేదైన సహింపగలను, కాని దొంగవేషము చూచిన నా కొండలు మండును. బీదసాదలకు కాసిచ్చిన తల ప్రాణము తోకకు తెచ్చుకొనెడు పిసినిగొట్టు—పరుల దుఃఖమును పాటిసేయని పాషాణము—ఈ బాలిశుడు నోరున్నదని “నే నవతారపురుషుడను, మహాత్ముడ”నని దొంగవేషము వేసుకొని లోకులను వంచించుచున్నాడు. ఇట్టి పోకిరిని పోలీసువారి కప్పగింపవలెను. ఇది చైతన్యకూటమా? దొంగల గూడెమా? మీపని పట్టెద నుండుడు.

భక్తు—ఈషణ్య! అసూయ!

కేదా—ఔనాను. మీభోటి మహనీయు లీముని

ముచ్చును పొగడుట విన్న నా కీర్ష్య పుట్టవలసినదే ! నేను కూడ మీకు కల్లు, గంజాయి, బంగు నిచ్చుచు కడుపుకూటికి కాస్త దుమ్మిచ్చినచో నా దగ్గర చేరి కుక్కలవలె కాలు నాకుచు తోక లాడించుచుదురు. మీబోటి తులువలతో నాకే? .... ఉపేంద్రప్రభూ ! నేను మీకొరకు రాలేదు, యజ్ఞేశ్వరుని వెతకుచు ఆత డిక్కడ చేరియుండునని తలచి వచ్చితిని.... ఐన నీతో నెకమాట చెప్ప దలచినాను. మీ తండ్రిగారు తన యావదాస్తియు నీకు చెందవలెనని వీలు వ్రాసి ఋణము మీసోదరుల కిద్దరికి చెరిసగము పంచి యిచ్చిరా? ఇది నమ్మజాలను. ఆలోచించినకొలది ఇది అబద్ధ మని నాకు తట్టుచున్నది.

ఉపే—నీ యభిప్రాయ మేమి? నీ వేమందువు?

కేదా—ఆ వీ లసత్యము- నా యూహ నిజమని నిద ర్శనము చూపించెదను.... మహాత్మా- నాకు సెలవు

(పో. బోవును)

ఉపే—కేదారా! .... ఒక మాట—

కేదా—వలదు. ఇక సహించలేను. యజ్ఞేశ్వరుడు మీకూటములో నుండునని తలచితి, ఆతడు కనబడలేదు. ఇక్కడి వాతావరణము విషపూరితము, నా కూపిరాకుటలేదు- నేను పోయెదను. (పోవును)

ఉపే—ఒక్క మాట విను,

కేదా—(తెరలో) మిక్కుట మయ్యో ! నిర్భరము !  
మతి పోవుచున్నది !

నవీ—ప్రభూ ! ఆపాషండు నిక పిలువకుడు.

భక్తు—పాలసుడు— పలువ— పాపి !

ఉపే—ఆహా ! పాడయ్యెనే ! వీని గతి ఏమికావలయు?

వినో—ఆహా ! హా ! ప్రభువువారు దయా సముద్రులు !

శంక—పాపుల నుద్ధరించుటకే పరమపురుషు లనత  
రింతురు. పనికిమాలినవారిని పరమపదమునకు పంపుదురు.

ఉపే—భక్తులారా ! సృష్టిలో పనికిరాని పదార్థమే  
లేదు— చూడుడు.

[అందరు పాట పాడుదురు]

అండపిండబ్రహ్మాండము సంతట—

నిండియుండుగద— నీరజనాభుడు—

సకలచరాచర-సర్గము గాంచెయు

సర్వేశ్వరుని-చాతురి తెలియుడు ||అండ||

గడ్డిపోచయును-ఘనమగు వస్తువు

కనుడది గోవుల-కనువగు మేత

తిని యొసగవె అవి-తీయని పాలను

మనలను పోషిం-పను నాహారము ||అండ||

పండున నిండుగ-నుండును రసము

పీల్చిన తేలును-పీచును టెంకయు



బీజము నాటిన-పెరుగును వృక్షము

చెట్టు పెరిగెనా-చేకురు ఫలము ||అండ||

భక్తు—ఓహో! మహాత్మా! మరొక్క తత్వం—

[ఫలహారము కొని తెత్తురు]

ఉపే—భక్తురాలారా, గోధుమలు బీజములు, వాటిని చూర్ణము చేసిన పిండి యగును. దానిని నేతితో కలిపిన పూరీ అగును. ఎంత వింతయో కంటిరా?

భక్తు—ఆహాహా! ఏమి వింత!

ఉపే—ఆ పూరీ కోవా (చిక్కనిపాలు)తో కలిపినచో కడుపులోనికి సులువుగా పోవును. (తినుచూ) శ్రీహారీ! నీవే సత్యస్వరూపుడవు.

భక్తు—శ్రీహరియే సత్యస్వరూపుడు!

నవీ—మహాప్రభూ! మేముకూడ పోయి హరినామ ప్రభావ మారగింతుము.

ఉపే—మంచి దగ్లలే చేయుడు. రాధేకృష్ణ!

భక్తు—గురూజీ! మీ చరణదాసులము, మామీద దయయించుడు, మేము పాపులము.

ఉపే—హరినామ సంకీర్తనము చేయుడు. సంసార సాగరమున భయముండదు.

భక్తు—చిత్తము, సెలవు....[పాడుచుపోవుదురు]

ఉపే—భజన సేయువారే భక్తులు, ఆభజన ము క్తికెన నేమి? భుక్తికెన నేమి? భక్తియే ప్రధానము.... కేదారునికి

నాగుట్టు తెలిసినట్లున్నది. వాని కేదేని ఉపదేశించి మాకూట ముఱ్ఱో కూర్పవలయు. లేకున్న కొంప ముంచును.... ఎవరో వచ్చుచున్నట్లున్నది, ఇక గొంటుతన మారంభింపవలయు. రాధేశ్రీ, గోవింద, శ్రీహరి !

(యశోశర్వరుడు వచ్చును)

ఉపే—రమ్ము- యశోశర్వరా ! నీతో కొంత ప్రసంగం గింప వలయును.

యశో—ఏమి టది ?

ఉపే—మా తండ్రిగారు చేసిన అప్పు మాదేవేంద్రుని నెద్ద పుచ్చుకొనుము.

యశో—అత డె ట్లివ్వగలడు ?

ఉపే—ఇల్లు వాకలి అమ్మించుము.

యశో—ఏలా గిచ్చినను సరే, నా కభ్యంతరములేదు. ఒక చిల్లి గవ్వైన వదలను.

ఉపే—నీ దాహము తీరునట్టిదా ?

యశో—అబ్బో ! నీకు ధనాశ లేదు కాబోలు ! కష్టినంతయు మింగితివి. ఇంకను నీకడుపు నిండదాయె !

ఉపే—నీకేమి పెండ్లమా ? పిల్లలా ?

యశో—అ దెంతసేపు ?

ఉపే—ఏమీ ? తిరుగ పెండ్లియాడుదువా ? ఏమి ?

యశో—పిల్లను వెదకుచున్నాను.

ఉపే—ఆలాగా ! నాతో చెప్పవైతివి !

యశో— చెప్పుటకే వచ్చితిని.

ఉపే—విశేషము లేమి ?

యశో—నీతమ్మునికి అవివాహితయగు పుత్రికకలదట?

ఉపే—ఆఁ ఉన్నది. [కేదారుడు వచ్చును] కేదారా!

తిరుగ వచ్చితివేమి ?

కేదా—దేవర్షి గారి నొకసారి చూచిపోవలయునని.

యశో—దేవర్షి వరు ?

కేదా—ఇప్పుడు మాటలాడుచున్నవారే ! నా! చిత్ర  
మైన జోడు కుదిరినది ! ఉపేదుడు, యశోశర్వుడు, మహర్షి,  
దేవర్షి.

ఉపే—కేదారా ! నీవు త్తముడవు.

కేదా—మిశిష్యుడ నైతే అట్లాదునేమో. మహర్షి  
సత్తమా ! పాపపుణ్యకలితమగు మర్త్యలోకమందలి మానవు  
డను. అనావృత త్వదీయ దివ్యజ్యోతిని సహించగలనా ?

ఉపే—(ఉమ్ముటకని లేచి) కేదారా! ఇప్పుడే వచ్చెద.  
అన్యథా తలంపకుము....(వెళ్ళును).

కేదా—మిరిద్ద రిక్కడ కూడి ఏదో పైశాచిక  
కృత్యము చేయదలచి దానిగూర్చి ప్రసంగించుచుంటిరా?....  
ఆగోల నాకేల ? యశోశర్వరా ! ఇటు విను- నీవు వడ్డి వదల  
కున్న అసలుకూడ ఎగవేయుటకు నిశ్చయించితిమి. దిక్కున్న  
చోట చెప్పుకొనుము.

యశో—అదేమి, కేదారా !

కేదా—నీ వేమన్నను వినను, చిల్లిగవ్వయైన ముట్టదు ; నీకు మాకు నింతటితో సరి.

యజ్ఞే—తుదకు దేవేంద్రుడు నీ సలహానుగొని యిట్లు చేయుటకు నిశ్చయించెనా ?

కేదా—ఇవ్వడు-నీ వేమి చేయగలవు? దావా తెచ్చుకొనుము, నేను బారిష్టరు నడిగినాను. పత్రము కృతిమము, శాసనము కల్పితము, ఋణము రుజువుకాదు. సాక్ష్యమురాదు. వెట్టివాడా! వడ్డీ వదలుకో! అది మేలు. దావా చేసితీవా అంతయు అంతరించును.

యజ్ఞే—ఈ బెదరింపుల కేమిలే, దావాలతో నాతల నెరసినది, నాకా భయము లేదు. తప్పక దావాచేయుదును.

కేదా—ఇంకొకసారి చెప్పుచున్నాను. విను వడ్డీ విడిచిపెట్టుము, వ్యవహారము మనలో మనము పైసలు జేసుకొందము. లేకున్న అసలు సున్న, వడ్డీయు సున్న.

యజ్ఞే—అసలు పోదు, వడ్డీపోదు-పైపెచ్చు దావా ఖర్చులు కూడ ముక్కునులిపి పుచ్చుకొనెద.

కేరా—నా మాటవిని వడ్డీ వదులుకో- నీయాటలు మావద్ద సాగిరావు. పెంకెతనము మాను.

యజ్ఞే—నాది పెంకెతనమా ?

కేదా—అసలు విడువవు, వడ్డీ వదలవు, పెంకెతనము కాక మరేమి ?

యజ్ఞే—పెంకెతన మెవరిది ? వడ్డీ కొర కేకదా

అప్పీచ్చుట ? వడ్డిని విడుచు వెంగలి యుండునా ? నాదా పెంకితనము ?

కేదా—[వాచీ చూచి] ఓహో! తొమ్మిదయినది. రెయిలుబుడికి వేళ కావచ్చినది. యజ్ఞేశ్వరా ! అయితే విడువనా ?

యజ్ఞేశ్వ—విడువను.

కేదా—నీకు నరకమే గతి ! [పోవును]

యజ్ఞేశ్వ—కేదారా ! ఒక మాట.

[కేదా॥ తిరుగవచ్చును]

కేదా—వదలుకొందువా ? శపించినాను, ఇక దానిని క్రమ్మరింపజాలను ఇంతమాత్రము కరుణించెదను, వడ్డి వీడి చినచో నరకమున నొక సంవత్సరము కన్న నెక్కువకాల ముండనక్కరలేకుండ జేసెదను.

యజ్ఞేశ్వ—ఈ మాటలకు నేను జంకువాడను కాను, నరకభయము నాకు లేదు. ఒకపని నీవుచేయగల్గినచో వడ్డినే కాక అసలుకూడ విడిచెదను

కేదా—ఇదేదో అసాధ్యమైన పని.

యజ్ఞేశ్వ—అసాధ్యము కాదు. తన్మూలమున ఇద్దరకును మేలగును.

కేదా—ఆలాగా ఇదేదో తృణావృతకూపము. (చేతి కరినుంచి) వినవలయు. ఏమిటది ?

యజ్ఞేశ్వ—దేవేంద్రునకు వివాహయోగ్యయగు కూతు

రున్నదబ. నా రెండవభార్య మొన్ననే గతించినది, కావున ఆపిల్లను నాకు పెండ్లిచేసినచో—

కేదా—నీకా ? మఱి వికటమే' నీ కామెనిచ్చుటా?

యజ్ఞే—ఏమీ ? తప్పా ? పిల్ల ఎదిగినది. ఎవనికైన నిచ్చి పెండ్లి చేయవలయునా, లేదా ? కావున నాకు—

కేదా—ఆపిల్ల నిమ్మందువా ? ఏమి విఠ ! ఏమి ముచ్చట ! (నవ్వి) యజ్ఞేశ్వరా ! నీకు మతి చెడినది, మందు తిను- నిజమే.

యజ్ఞే—నీకు నవ్వులాటగా నున్నదా ? ఇది కుదిరినచో దేవేంద్రునకు “ఏకక్రియా ద్వ్యర్థకరీ” అగును.

కేదా—యజ్ఞేశ్వరా ! ఇటు విను. నా కొకకూతురుండీ—దానికి గుడ్డి, చెవుడు, కుంటి— ప్రపంచమున ఎన్ని అవలక్షణము లున్నవో, అన్నియునుండి, దానికి వివాహము చేయకున్న నన్ను శూలమునకు గుచ్చుదుమని కులమువారు వెఱపించినను, దానిని కాలుసేతులు గట్టి ఏ గోతినో, నూతినో, షడ్రోసి శూలమును అమితసంతోషమున అందరి యెదుట ఆరోహింతును కాని, మూఢుడా ! నీ బోటి వాలసునకు కట్టిపెట్టుదునా? సత్యము, సత్యము, సత్యము....

(పోవును)

యజ్ఞే—నీ కింత పొగరా ! ఉండుగాడు నా మహిమ చూపెదను. (ఉపేంద్రుడు వచ్చును)

ఉపే—యశ్శేష్వరా, ఆ మాట నీవు మనసార అన్న దేనా ?

యశ్శే—ఆహా ! అట్టిదే.

ఉపే—కాని, అది వివాహము కాజాలదుసుమా, వ్యభిచార మగును.

యశ్శే—ఉప్పేదా ! నా యెదుట మునిముచ్చుతనము మానుము. మనలో పరస్పర మెరుగనివా రెవరు ? ఒక్క సారి నీగుట్ట—

ఉపే—నీకు పుణ్య ముండును. ఊరకుండుము. మాట వరుస కంటిని.

యశ్శే—నా కన్ను కప్పజూచెదవా ? మన మిద్దర మొకమందలోని వారమే, మన మిద్దరమును చెనటులమే, పైపెచ్చు నీవు మునిముచ్చువు. నాకు పెద్దన్నవు.

ఉపే—చాలించు. న న్నేమి సేయుమందువు ?

యశ్శే—ఇందు నాకు సాయము చేసెదవా ?

ఉపే—అట్లే చేసెదను.

యశ్శే—నిన్ను నమ్ముకొందునా ?

ఉపే—పూర్ణముగా !

యశ్శే—సరే. నేను పోయి వచ్చెదను (పోవును)

❁ మూడవ రంగము ❁

[దేవేంద్రు నింటిలో అతడు భార్యయు ప్రవేశింతురు]

దేవే—అప్పు తీర్చక నే నింకొక ఖర్చు తలపెట్టబోను.

మాన—ఈడు వచ్చిన పిల్లను ఇంట నుంచుకొనుటకు

వీలా ?

దేవే—బయటికి గెంటివేయుము.

మాన—అట్లందురేల ?

దేవే—తండ్రిగారి అప్పు తీర్చకున్న తలవంపులు.

అసలు ఫాయిదా కలిసి అయిదువే లయినది.

మాన—పిల్లకు పెండ్లిసేయుట తప్పునా ?

దేవే—అదేమో. కుర్రవానికన్న కుర్రది ఎక్కువా ?

మాన—ఇద్దఱును సమానులే.

దేవే—ఇద్దఱు కొడుకు లుండిరి, పెద్దవాడు బెంగ పెట్టుకొని సన్యసించెను; చిన్నవానికి చదువు చెప్పించు శక్తి లేకుండుటచే పాఠశాల కంపక పాడుచేసితిమి.

మాన—వానికేమి ? ఏదో రీతిని వాడు పొట్టపోసు కొన గలడు— పిల్లమాట ?

దేవే—దీనితో తీరినదా? మూడవ దున్నది....లోనికి పొమ్ము, పిల్లపెండ్లికై నీ వనుకొనినంత అసడ్ల న్నాకులేదు.  
[ఆమె పోవును]



ఆహా ! ఈ బాలసూర్యతపమున ఈ చెట్టుఆకులు ఎంత చక్కగా మిలమిల లాడుచున్నవి ? ఈ చెట్టునె నేను పుట్టిన మేలయి యుండును. హాయిగా ఆతపమును మలయపవనమును అనుభవించు చుండునుకదా...కూతురికి పెండ్లి చేయలే నను విచారమే లేకపోవును. నే నేల పెళ్లియాడితిని ?....దారి ద్రవ్యము నాకేల దాపరించెను ?....సంతాన మేల కలుగ వలయు ? మొదటనే మోసమయ్యె.

[సదానందుడు వచ్చును]

సదా—ఏమి దేవేంద్రా ! చింతామగ్నుడ వైనట్లు న్నావు ?

దేవే—లేదు, లేదు- నా కేచింతయు లేదు.

సదా—అట్లనకుము. నీ మోమున మందహాసము లేదు.. నాయెడ దాచెదవా ?

దేవే—దానికేమి గాని...సదానందా ! నీవు చిన్నప్పుడు పాటలుచేసి పాడుచుంటివే ?

సదా—ఇప్పుడు నట్లే చేయుచున్నాను కాని, ఈ పాటలు వేరు.

దేవే—ఎట్లు ?

సదా—ఇప్పుడు ప్రేమగీతములు వ్రాయును, పాడను, శృంగార హాస్య గీతముల రచించు దినములు గతించెను ; నాకు చెల్లినవి, సంఘమునకును చెల్లినవి ఇప్పుడు జావళీలు, ఖదములు పాడుట మానితిని. ఇప్పటి పాటలు వేరు.

దేవే—వీటి నెవరు విందురు.

సదా—వినక తప్పదు. వాటిని నాటకములలో జొన్ని తివి. ఆన్నట్లు నే నొక నాటక సమాజమును స్థాపించితిని సుమా, నీవు వినలేదు కాబోలు ?

దేవే—అటులనా ? వేషము లెవరు వేయుదురు.

సదా—అబ్బో ! వారికి మనదేశమున కొదువ లేదు. దేవేంద్రా నేను పోవలయు.

దేవే—ఏమి ?

సదా—తొందరపని యున్నది. ఈ త్రోవను పోవుచు నిన్ను చూడవలయునని వచ్చితిని. రేపు మరల వచ్చెదను.  
(పోవును)

దేవే—నాకు నిజమైన నేస్తము సదానందుడే.... ఈతని కుమారునకు నూ సుశీల నిచ్చి పెండ్లిచేసిన నెంతయు చక్కగా నుండియుండును, కాని అది అసంభవము. ఇతడు సముద్రయానముచేసి సంఘమునకు మహాపరాధము సల్పెను. కావున దానికి వెలియై నాడు....కన్నము వేయవచ్చును, మోసము చేయవచ్చును, వేశ్య నుంచుకొనవచ్చును. సంఘము వాటిని సహింపగలదు, కాని విదేశయానము విషతుల్యమని యెంచును. ఆ ఘోరపాప మపరిహార్యము ! అమార్జనీయము !....కూతురు పెళ్లి చింతచే కొన్ని రోజులనుండి నాకు నిద్ర లేదు. శరీరము....

[లోపల 'దేవేంద్రు డున్నాడా' అని కేక.] ఉన్నాను,  
రండు.

(హరి, నవీనుడు, శంకరుడు, వినోముడును వత్తురు)

నవీ—ఇల్లు వసతిగానే ఉన్నది.

శంక—తాతలనాటిది. జమీందా రిల్లులాగున కట్టి  
నారు. చాల పెద్దది-

హరి—కాని, కొంచెము పాతగిల్లినది.

నవీ—ఐన నేమి ? మంచి వసతు లున్నవి.

హరి—అయినను అట్టే పెద్దది కాదు.

నవీ—దక్షిణమున తెఱిపి యున్నది, గాలి చక్కగా  
వేయును. దొర లిండ్లవలె విశాలమైన జాగా అన్నివైపుల  
నున్నది.....చంద్రకాంతుడు చేసిన పనియెల్ల నిగ్గు.

వినో—ఐదువేల రూపాయి లప్పుచేసి మూడూళ్ళను  
కొన్నాడు. ఆర్జనమున అతి చతురుడు.

హరి—ఔను కాని పంపకము మాత్రము పాడు  
చేసెను.

దేవే—అయ్యలారా ! మా తండ్రిగారు చేసినది అనా  
లోచితము కాదు ; ఆచింత నాకు లేశమైన లేదు.

హరి—వస్తుతః నీకు అప్పుంచ కూడదు.

నవీ—దేవేంద్రా ! అప్పు విషయమున ఏమి చేయు  
దలచితివి ? యజ్ఞేశ్వరు డొక ఓపిక పట్టునట్లు కనిపించెను.

దేవే—అప్పు తీరు నుపాయము ఇంతవరకును నాకు తోచనేలేదు.

శంక—దావా చేయవలెనని అతనికి లేదు, కాని ఏమి చేయగలడు ?

దేవే—నిజమే ?

నవీ—ఆ చిక్కు వేగము వదల్చుకొనుట మేలు ; దావా పడినచో ఖర్చులు కూడ తగులు కొనును.

దేవే—అదియే ఆలోచించు చున్నాను. కాని సొమ్మెక్కడనుండి తే గలను ? నాకేమియు పాలుపోలేదు. ఇల్లు వాకిలి, పాత్రసామాను అమ్ముకోవలయు, సాధసాంతరము తోచకున్నది, మమత వీడకున్నది. పితౄజ్ఞాతము—

హరి—ఇంకొక చిక్కున్నది. అప్పు తీరుటతో సరి పోదు. అమ్మాయి పెండ్లికి సిద్ధముగా నున్నది. దానికి ధనము కావలయు. కావున

దేవే—నిజమే

హరి—‘ఏకక్రియా ద్వైర్ధకరీ’ అన్నాడు, కాబట్టి నీ కూతురుని.... ఇదిగో—యజ్ఞేశ్వరుడు.... (కేదారుడు వచ్చును)

కేదా—గాడిదె కొడుకు మారువాడీలను మించినాడు, ఒక దమ్మిడియైన వదలడట ! పిసినిగొట్టు పీనుగ— అధమాధముడు.... ఇంకే మందును ? వానికి ‘కుష్టురోగముపై గుఱుగుఱు పుట్టి’ నట్లున్నది. ఇంత పొగరా ! లుచ్చా ! దూబ !

అప్పుడే మెత్తగా చితుకగొట్టవలసినది ఎందుకు మరచితి నా  
అని యిప్పుడు చింతించుచున్నాను. తులువ! లండి! పలువ!

దేవే—కేదారా! అంత క్రుద్ధుడ వయ్యెదేల?

కేదా—క్రోధమా! దౌర్భాగ్యునికి నూడుపా ళ్ళా  
యువు చెల్లినది, కాటికి కాలుదాచుకొని యున్నాడు, బికారి!  
కూళ! సుశీలను-తనకిచ్చి-పెళ్ళి చేసినచో, అసలును వడ్డియు  
వదలుకొనునట తొత్తుకొడుకున కింత పొగరా? నెత్తి పగుల  
గొట్టనెతికదా అని విచారించుచున్నాను. యజ్ఞేశ్వరుఁ తలచు  
కొనిన నా కరికాలిమంట నెత్తి కెక్కుచున్నది. దిక్కులేని  
పీనుగ, వశువు కాని మానవుడా?

వారి — కేదారా! తగు మనుష్యుని తూలనాడెదవేల?

కేదా—ఏమో నాకే తెలియదు. తిట్టక మానను.  
నీచుని నీచుడనుట నా స్వభావము. ఏమిచేయుదును?

నవీ—కాని

కేదా—నీవు నోరు మూసుకొనుము తగుదునమ్మా  
అని చెప్పవచ్చెదవు....మీరు నందిమాగధులు. చెప్పులుమో  
యు చెనటులు. పోయి వాని కాళ్ళపై బడి ధూమ్ము తలధరిం  
పుడు. మీ రిక్కడ చేరిరేటు? దేవేంద్రా! వీరి నిటనుండి  
త్వరలో సాగనంపుము. ఈ పాపులు ఏదో దుస్తంత్రము  
పన్ని నిన్ను మోసగించుటకు వచ్చిరి. శీఘ్రమే వీరిని గెంటి  
వేయుము.

దేవే—కేదారా! అట్ల నరాదు. తగు మనుష్యులు.

కేదా — వీరా తగు మనుష్యులు? పెద్ద వేషము వేసిన పెద్దమనుష్యు లగుచురా? వీరి నిప్పుడు గొటివేయకున్న నికుచు నాకును సఖ్యము నేటితో సరి.

దేవే — కేదారా!

కేదా — మంచిది. ఇచట నే నుండఁచు (పోవును).

దేవే — కేదారా! కేదారా!...అయ్యలారా!

నవీ — మేము వీని మాటలను పాటిసేయము, తాగిన వానితో తగువా?

హరి — దేవేంద్రా! వాని మాటలకేమి, ఇట్లువిను. నే నామాటయే నీతో ప్రస్తావించ వలెనని అనుకొను చున్నాను.

దేవే — ఏది?

హరి — కేదారు డన్నదే- ఒక కార్యమున రెండు లాభములు రానున్నవి- అప్పు తీరును, అమ్మాయి పెండ్లి అగుచు.

దేవే — సరే- ఆలోచించి చెప్పెదను.

హరి — అట్లే కానిమ్ము. ఇట్టి సౌకర్య మీజన్మమున నీకు రాదు.

శంక — మేము పోవుదుము. నిశ్చితాభిప్రాయము నెప్పుడు తెల్పెదవు?

దేవే — రేపు.

హరి — మంచిది- ఇక మాకు సెలవు.

దేవే—గొప్ప చిక్కులో తగుల్తాన్నాను.... వాడు మూడుకాళ్ళ ముసలి...కాని...ఏమి చేయుదాను? ఇంతకన్న వేఱుపాయము తోపదు...ఆఁ! కాదుకాదు... వా డధముడు ...నీచుడు...తెలిసి యుండియు కన్యను గంగలో తోయు దునా?

(ఉపేంద్రుడు వచ్చును)

ఉపే—దేవేంద్రా! నీ యోగక్షేమముల నారయ వచ్చితి. అందరికిం గుశలమా?

దేవే—శరీరమునకు కుశలమే, కాని మనసునకు మాత్రము అలమట తీరలేదు. సంసారమున అనేకములగు వ్యధలు.

ఉపే—తమ్ముడా! తధ్యము. సంసారము కేవల దుఃఖ మయము, సుఖమన్నది కాగడా న్నెదకినం గానరాదు. కావు ననే జ్ఞానులు సంసారము మాను యని వక్తాణింతురు. ఈ వ్యామోహజాలమున బడిన మానవుడు రాగరజ్జువుల ద్రెంప గల్గుట దుస్సాధ్యము బుద్ధదేవు డందుననే సంసారము నేవ గించి సంపదలను రోసి తురీయాశ్రమమును స్వీకరించెను. ఆ మహాత్ముని మనోబల మపారము. పాపిజీవు లట్లు చేయ జాలరు. సాధ్యమగునంతవట్టు నిర్లిప్తులమై యుండవలయు; నీవు నాకు తమ్ముడవు గాన నుపదేశించుచుంటిని. చింతను వీడుము.

దేవే—నేను దానిని విడుతు నన్నను నన్నది విడువ కున్నదే! పిల్లల గొంతుకలు పిసికి చంపలేను కదా? మీగు మిక్కిలి...

ఉపే—సోదరా! ఈషణత్రితయము నేవగింపుము. ఓకృష్ణనామసంకీర్తనము జీవకోటికి పరమాధారము. రా ధేకృష్ణ! హారే! గోవింద మురారే!

దేవే—పెద్దవాడు దిగులొంది సన్యసించె, చిన్నవా డు తుంటరులతో చేరి చెడినాడు. పెండ్లియైన పిల్ల వితంతు వయ్యె, రెండవదాని వివాహమునకు దారి తోచకున్నది.

ఉపే—కర్మానుభవంబు! సంసారకూపంబున ద్రెళ్ళి నవారి కిట్టిచింతలు ప్రాయికముగా ప్రాప్తించుచుండును. ఏమి సేయనగు?

దేవే—దిన వెచ్చము తీర్చుకొను సరికి తలప్రాణము తోకకు వచ్చుచున్నది.

ఉపే—సోదరా, కానిదినములు సమకూరినవి- ధన ములేనివానికి దారి కానరాదు. దేనిని కొందమన్ననూ ద్రవ్య ము కావలయు... అన్నమునకు ద్రవ్యము- వస్త్రమునకు ద్రవ్యము, ద్రవ్యములేకున్న దైన్య మావహిల్లును. గోవిందా, హారే, మురారే, అనాధరక్షణతత్పరా! ఆశ్రితావనా!

దేవే—అన్నా! తండ్రిగారు చేసిన అప్పు నావంశైదు వేలును నీవు తీర్చెదవా? కాలక్రమమున నేను నీయప్పు తీర్చెదను. అట్లుచేసితివేని ఈచిక్కు లన్నిటిని విప్పుకొన



గల్గుదును. సోదరుడను, నీకన్న చిన్నవాడను, అర్భకుడ- ఈ మేలు నాకు గూర్పుము.

ఉపే—దేవేంద్రా! ఐదువేల రూపాయిలు! అంత సొత్తు గూర్పుట మాటలతో తీరునా?

దేవే—కష్టము కావుననే నిన్నడిగితిని. మొదట కన్నెచు గన్న ఋణము గడవనిమ్ము.

ఉపే—దేవేంద్రా! నీ కొక సులభమగు నుపాయము నుపదేశింతు....యజ్ఞేశ్వరునకు సుశీలనిచ్చి యుద్వాహ మొనర్పుము. దాన నాత డసలును వడ్డీయు నెకసారియే వదలుకొనును. అట్లొనర్చునటుల నతని నే నెప్పించెద. నామాట వినుము. నీకన్న నేను బెద్దవాడను.... లేకున్న....దానవ భంజనా! శ్రీహారే, మురారే!

దేవే—అన్నా, అట్లు చేయుమందువా?

ఉపే—ఉపాయాంతరమున్న నీవే చూపుము....వాని యొద్ద నమితధనమున్నది.

దేవే—సరే! ఆత డిక నెంతకాలము జీవింపగలడు?

ఉపే—తదనంతరమున తద్ధనమంతయు సుశీలకు సంక్రమించుచు, నీ కేచింతయు నుండదు. దేవేంద్రా! బాగుగ నాలోచించు కొనుము. నీకన్న జ్యేష్ఠుడ. కావున నీ శ్రేయోభివృద్ధికై యింత దూరము బోధించితిని, అమితధనమున కధీర్వుడ వగుమవు, అన్ని పీడలు నపసాదితము లగును. కేశవా! మధుసూదనా!

దేవే — ఊ... (తల యూచుచు)

ఉపే — చక్కగా నాలోచింపుము... ఇంటిచుట్టూ అడవివలె చెట్లు పెరిగియున్నవి, నీని ద్వారలో ఛేదించుము, లేకున్న వ్యాధి ప్రబలును చూవె ! నీ హతముగోరి యిట్లుపదేశించుచున్నాడను... నీ కెప్పుడేది కావలయునో నా కెఱిగించు చుండుము. అప్పుడప్పుడు వచ్చి చూచి పోవుచుండదను. రాధేకృష్ణ ! రాసవిశారీ !... (పోవుచు)

దేవే — అన్నా ! అన్నా ! నా మీద నీ కిమితదయ. మందహాసములకును మధుర భాషణములకును కొదవ యుంచవు. ఇట్లు శుష్కప్రియ భాషణములు శూన్యక్రియలు గలవా రెందరేని కలరు.

[మహేంద్రుడు వచ్చుచు]

మహే — అమ్మ పిల్చుచున్నది.

దేవే — వచ్చెద పొమ్ము (అతడు పోవుచు)... సుశీల మెడకు ఉరి పోసెదను. దుర్గకు బలి యొసంగెదను... ఫిడపదాని నుదుటి వ్రాత ఎట్లున్న అట్లుజరుగును. (సుశీల వచ్చుచు)

సుశీ — అమ్మ మిమ్ము పిలువమన్నది.

దేవే — ఆమె నిట రమ్మను... (అమె పోవుచు) హిందూ సంఘమా ! నీ నియమముల మూలమున కూతురు శ్రీహాస్థులకు అభిశాపరూపమున పరిణ మించుచున్నది. దాని నెట్లులెన పతియింటికి పంపగలిగిన వాడు ధన్యుడు. ఇంను చేతనే ఆడది పుట్టినదని వినినతోడనే ఆమె తల్లి మోము

ముడుచును, తండ్రి తల వంచును...కానిమ్ము. చింతించిన  
ఫలమేమి ? ఇంటింట దూరెడు కుక్కయైన నాకన్నమేలు.  
కూతురు పెండ్లి కాదాయెగా అను చింత దానికుండదు.  
అబ్బబ్బ ! గుండియ వ్రీలుచున్నది. కన్నులు సేరు గ్రమ్ము  
చున్నవి.

(మానద వచ్చును.)

ప్రేయసీ ! నేను నిర్ధారణ జేసితిని.

మాన—ఏమని ?

దేవే—గొంతుక కోసెదను.

మాన—ఎవరిది ?

దేవే—సుశీలది.

మాన—అయ్యో ! అట్లనెద రేల ?

దేవే—యశ్శ్వరునకు దానినిచ్చి పెండ్లి చేసెదను.

మాన—అదేమి ! అతడు కడువృద్ధుడే ! మూడుపా  
ళ్లాయువు గడచినది.

దేవే—ఇంకొక పాలున్నది కదా ? దానికే పెండ్లి  
చేయునది.

మాన—మొన్న నేదో సంబంధ మున్నదంటిరే ?

దేవే—వారైదువేల నడిగిరి !

మాన—జాగ్రత్త బెట్టుడు.

దేవే—ఎక్కడనుండి తెమ్మందువు ?

మాన—అప్పు చేసి

దేవే—అబ్బ! ఎంత సులభమైన మార్గమును జూపి  
తివి! అప్పు నీ విచ్చెదవా?

మాన—నేనా? సరి సరి. ఎవరినైన అడుగుడు.

దేవే—ఎవరి నడుగుమందువో దయచేసి చెప్పుము,  
నా కఋణోపకార మొనర్చిన దాన వగుదువు. నాకు అప్పెవ  
రిచ్చెదరు?

మాన—ఏమి? మీ అన్నగారి నడుగకూడదా?

దేవే—అన్నగారినా! (నవ్వి) అన్నగారు అప్పిచ్చె  
దరా! నాకు!

మాన—తమ్ముడు కష్టముల పాల బడుచున్నప్పుడు  
తగిన సాయ మన్నగారు చేయరా?

దేవే—ఇది కలికాలమని మరచితివా? క్షాంతామణి.

మాన—అడిగి చూడుడు.

దేవే—ఆ ముచ్చటయు తీరినది. పరాభవ మయినది

మాన—ఇక నేమి సాధనము?

దేవే—సాధనమా? ఎటుచూచినను సాధనమును  
చూపు వారు కానరు. అంతట నిశ్శబ్దము- నీరవము- నిబి  
డాంధకారము!

మాన—అట్లైన ఈ వెళ్లి నిశ్చితమే?

దేవే—మన మిద్దరమును దానిని కని, లాలన పాల  
నలు చేసి, విద్యాబుద్ధుల చెప్పించి, ఆ బంగారు బొమ్మను

పెద్దదానిని చేసితిమి ఎందుకో తెలిసినదా? సంఘమను  
 మహాశక్తికి బలి యిచ్చుటకు రా! రమ్మ. నీవు దానికాళ్లను  
 గట్టిగా పట్టుకొనుము, నేను తల పట్టుకొందును యజ్ఞేశ్వ  
 రుడు తొగని కత్తితో దానిని నరుకును. ఆ రక్తము సంఘ  
 మను బ్రహ్మరాక్షసి నోటిలో పోయుదము. అంతట దాని  
 కడుపు నిండును.

### ❀ నాల్గవ రంగము ❀

(దేవేందు) నిల్లు - వినయ కుమారుడు, సుశీల)

విన—సుశీలా, నీకు పెండ్లిమాట లయినవా?

సుశీ—[తలవంచి కాళి బాటనవ్రేలు నేల రాయును]

విన—వారు నిన్ను చూచి వెళ్ళిరా?

సుశీ—[తలవంచి] ఆ.

విన—అంతయు నిశ్చితమైనదా?

సుశీ—అదేమో!

విన—నీవు పెండ్లి యాడెదవా!

సుశీ—నాకు తెలియదు.

విన—నీ వెళ్ళి భోగొట్టా నీ వెరుగవా?

సుశీ — (కన్నీటితో) వినయా !

విన — ఎందుకు ? .... సుశీలా ! ఊరికి వెళ్ళవలె ?

సుశీ — నీకు నావై ప్రేమ కలదా ?

విన — ప్రేమ యున్నదా అని యడిగెదనా ! ఔను, నీ వడుగు వలసినదే, ఈ విషయము నీకు నే నెప్పుడును ప్రస్తావించ లేదు. దీనిని తలచునప్పు డెల్ల నా శరీరమందలి రక్తము వేడిచెందును. ఉన్నట్టుడగు కైదివలె నామాటలు నిగళమును తెంచుకొని బయటపడ నుద్యమించును. కావున నే నామాట నెత్తలేదు.

సుశీ — నీవు నన్ను ప్రేమింతువా ?

విన — నీ వెరుగవా? గ్రహింప జాలవా? నేను నోరు విప్పి చెప్పలేదు, కాని నా కంఠస్వరము, నా వైఖరి, నా జాలు ను, జూచిన నీ కేమియు పొడకట్టట లేదా ?

సుశీ — నోటినిండ ఒక్కసారియైన అనకుంటి వేల ?

విన — నీ మేలుకొరకే .... నునకు పెండ్లి కాజాలదు.

సుశీ — ఏల ?

విన — నీ తండ్రి కిది సమ్మతము కాదు. ఏలయన నేను విదేశయానము చేసితిని.

సుశీ — నా తండ్రి సమ్మతింపకున్నను నేను నిన్ను పెండ్లియాడిన ?

విన — ఏ మంటివి ! నాకొరకు నీవు కర్తవ్యము నుల్లంఘింతువా? సుశీలా! ఇది నీకు తగదు. అట్లు చేయరాదు.

సుశీ — నా కృత్యములకు పూచీ నాది, నీది కాదు. నేను పసిపిల్లను కాను, నాకూ వ్యక్తిత్వ మున్నది- కావున స్వవిషయమున నాకును కొంత అధికార మున్నది. నా తండ్రిగారు తన కిష్టమైన ఏ ముసలిముద్దనో నా కంఠమునకు ఉరిపోయి వెంచిన నే నూరకుండు కాలము దాకినది. నా మంచిచెడ్డల నిర్ణయింప జాలు వివేకము నాకు పొడమినది. కావున ఇప్పు డాతని యూటలు సాగవు

విన—నీ తండ్రియెడ నీకు కర్తవ్యము లేదా ?

సుశీ—నాయెడ నాతనికి కర్తవ్యము లేదా ?

విన—నీతండ్రి చేయునది నీమేలు కొరియే కదా ?

సుశీ—ఈ మాట నీవు ధీరప్రశాంతస్థిరబుద్ధితో ననుచుంటివా ? అరువదేండ్ల తొక్కు, లంపటుడు, వానికి నన్ను కట్టిబెట్ట దలచుచున్నాడు. ఎవరికొరకు ? సంఘభీతిచే, అర్థాశచే....నా సుఖమునకై కాదు.

విన—అట్లే కావిమ్ము. పిత్రాజ్ఞాపరిపాలనమునకై నీవు స్వార్థమును త్యజింపవలదా ?

సుశీ—ఏల ?

విన—ఆత్మోత్సర్గము !

సుశీ—ఇట్లన్యాయముగా ఆత్మోత్సర్గము కావింపను. అది నా చేతకాదు. తండ్రి, సంఘము, భగవంతుడును సంతసింతురని అవిచారకృత్య మాచరింపను, -ఆత్మత్యాగ మను

చుంటివి. పరుల హితమునకు బలి యగుట ఆత్మత్యాగ మగును కాని ఈ సమాజమును క్రూరరాక్షసి కడుపు నింపుటకు గొంతుక కోసుకొనుట ఆత్మత్యాగముకాదు, అది ఆత్మహత్య ! అందుకు నే నెప్పును. నా తండ్రి కీష్టముకాకున్నను నేను నిన్ను పెట్టిచేసుకొన దలచిన ?

విన.— సీతండ్రి యనుమతి లేకున్న మనకు పెళ్ళి కానేరదు. కతావ్యప్రతికూలములగు కార్యముల జరుగ నిచ్చువాడ గాను.

సుశీ — అగుతే నామీద నీకు ప్రేమ లేదన్నమాటే.

విన— ప్రేమబలముననే ఇంతదూరము హిత ముప దేశించితిని. నాప్రేమ యెట్టిదనిన — నిన్నంటిసాచో నీ గాత్రము మలినమగునేమో అను శంకచే నీదక్షి జేరవెరతును, నిన్ను తేరిచూచిన నీ మాపమందిరము అపవిత్ర మగునను భీతిచే కన్నులార నిన్ను జూడవెరతును ; శుభనిశీధాక్షాళము జూచునప్పు డెల్ల నీశీలము జ్ఞప్తికివచ్చి దివ్యసుఖ మనుభవించు చుందును.....వినను నీజనకుని అనుమతిలేక నిన్ను పెళ్ళి చేసికొన నెుల్లను.

సుశీ— అట్లైన ఇదే మనకు చరమసమావేశము.

విన— కానిమ్ము— ఈ శిక్ష అతికఠినము నిన్ను గాంచకున్న నా కీప్రపంచమంతయు పాడువడినట్లు తోచును, గుండె వ్రీలును..... కాని మనఉభయుల డేమమునకై— మనకు



సమావేశము కాకుండుటయే శ్రేయము. నీ తండ్రియాజ్ఞ  
ననువతింపుము. అది విఘ్న మగునను భీతిచే నేడు  
నీకుట బడను. నీకతఃవ్యపాలనపథమును నిరాటాక మొన  
ర్తును- నాకు సెలవిమ్ము- నీకు మేలగుగాక !

సుశీ—ఓహో! నీవు కూడ ఈ కుట్రలో చేరితివా !  
సరే.... నాకు వివాహమే వలదు. వివాహము — నిర్మములగు  
పురుషుల జేరుట న్యాయము కాదు. వీరిని వలచుటా? ?  
వీరి చరణములకు దాస్య మొనర్చుటా? ఏమి దుష్కృతము!  
వినయా! నన్ను రక్షించితివి- నా యారాటమును తొలగించి  
తివి.... నాకు పెళ్ళియే వద్దు.

[వినోదిని వచ్చును]

వినో—సుశీలా, నీ వారయ లేవైతివి.

సుశీ—దేనిని ?

వినో—వినయుని ఉదార హృదయమును.

సుశీ—ఉదార....హృదయమా!

వినో—సందియ మేమి? వినయు డెంత మహాత్ముడు !  
ఏమి ఆత్మోత్సర్గము ! ఏమి మనోదార్ధ్యము ! నీ వారయ  
నేరవు ! అపాజ్ఞావు కావు....హా! దైవమా, పురుషుల  
చిత్తము. లింత ఉదారములా? వాటిని జూచి విస్మయచకితుల  
మగుటచే మాకు. నోరాడకున్నది. వారి పాదరజమునేని. మేము  
పోలజాలము.

సుశీ—పల ?

వినో—వినయును నిన్నెంత ప్రేమించునో నీకు తెలియ లేదు. చేత జిక్కిన స్వర్గమును భూలివలె ఎగురజిమ్మినే కర్తవ్యనిర్వహణార్థము....నీ తండ్రియెడ నీ వొనర్పవలసిన దానిని నీచే నాచరింప జేయుటకు....అది నీకు బోధపడలేదు.

సుశీ—నా తండ్రియెడ నే నెట్లు వర్తింపవలయునో నే నెరుగుదును. ఒకరు నాకు చెప్పనక్కర లేదు.

వినో—నీ వేమియు నెఱుగవు, చెప్పినను నీకు బోధ పడదు. ఇంగ్లీషు చదువువల్ల నీకబ్బినది అహంకారమొక్కటే. ఇంకేమియు అబ్బలేదు.

సుశీ—నీ యుపన్యాసమును ఈపాటి కట్టిపెట్టి దయ చేయుము.

వినో—తండ్రిగారికి నీపై ప్రేమ లేదని. తలచు చుంటివా ? కాలుసేతులు కట్టి నిన్ను గంగలో త్రొక్కియుట. వారికి ముచ్చట, పరమసుఖదాయక మనుకొంటివా ? సంతానమునకై ఆత డెట్టి సంతాపము, ఎట్టివేదన, ఎట్టివ్యధ నొందుచుండెనో నీవు గుర్తింప గల్గితివా ?

సుశీ—అది నీవే ఎరుగుచువు కాబోలు ?

వినో—ఆహా, నే నెరుగుదు.. అనారోగ్యములు మనకై వారెట్లు కుందుచున్నారో నేను గాంచుచున్నాను. వారి కంటికి నిదురయన్నది లేదు. నేను ప్రక్కనే నిల్చి వినదు. గుండుచు. వారి కాహారము నోటికి పోవుటలేదు. నా చేతు.

లతో వారి కన్నము వడ్డించుచుండును. వారిమతి చెడినది. మనగతికి కుందుచూ తలా తోకా లేనిమాట లాడుచుం దురు-వారి యారాట మంతయు నేను గాంచుచుండును. నీ వెరుగవు.

సుశీ—కుడిచి కూర్చుండి వా రిట్లు కుంద నేల ?

వినో—నీ కిప్పుడు బోధపడదు, ఇకముందు బోధపడ గలదు. నీ మానస మిప్పుడు స్వార్థాహంకారాంధతమసంబుచే నిబిడముగ నాచ్ఛాదింపబడి యున్నది. త్యాగసూర్యుడు నీ చిత్తాకాశమున నుదయించిన తోడనే అహమిక యను పొగ మంచు విరియబార, స్వార్థమును ధ్వాంత మంతరింప, అప్పుడు వారి యంతరంగము నీ కవగతమగును.

సుశీ—తండ్రిగారు నన్ను బాగుగ నెరుగుదురు. ఎవ రేదిచెప్పినను నా చిత్తానుసారము వర్తించు అబాధ్య పుత్రిక నని పలువురతో పల్కుచుండురు. నా స్వభావమునకు ప్రతి కూలముగా సంచరించుట నాకు సాధ్యము కాదు. సంఘము నకు బలినగుటకు సమ్మతించను. ప్రాణముండిన పోయిన పంత మిదియె.

వినో—నీ కెవరు చెప్పగలరు ? (పోవును)

సుశీ—కాంతను భార్యగా పుగుషున కర్పించుట దాసత్వమును త్రాటితో దాని మెడ కురిపోయుటే!...బలవంత ముగా నాకు ఖెండ్లిసేయ నెవరు సాహసింతురో చూచెద గాక !

[మానద వచ్చును]

మాన—అమ్మా! సుశీలా! ఒక్కరై విక్కడ నేమి చేయుచున్నావు? కాలుసేతులు కడుగుకొని రమ్ము, జడ వేసెదను. వెళ్లికొడుకు వచ్చును.

సుశీ—వచ్చేవాడు వరుషు కాడు, యముడు. అతని కొఱ కలంకించుకొన నక్కర లేదు. ఒడ లెంతబురదైన విషు వడే యముడు.

మాన—ఇవేటి? మాటలు? -

సుశీ—అమ్మా, నావలన మనయింటికి కీడుమూడ నున్నదా?

మాన—అట్ల నుచుంటి వేమి?

సుశీ—లేకున్న, నన్ను వెళ్లగొట్టుటకు విశ్వప్రయత్న మేల? పొమ్మన్న నేనే పోదునే.

మాన—నీకు మతిపోయిన ట్లున్నది.

సుశీ—నాబుద్ధి సుంతయు చెడలేదు. అట్టెనచో నేను దీనిని గ్రహించుటెట్లు? అమ్మా! నీకు వింతగా నున్నదా? (లోన నుండి కత్తిని తెచ్చి) అంత ఆర్భాట మక్కరలేదు. దీనితో నెక్కవేటు చాలును—కానీ!

మాన—ఇదేమి?

సుశీ—ఒక్కదెబ్బతో వెళ్గ నరుకుడు. ముక్కలు ముక్కలుగా చిత్రవధ చేయకుడు. మీకన్న కసాయివాడు మేలు. ఒకదెబ్బతో నరికి చంపును, శరీరము నిండ శూలము

లను గుచ్చి బాధపెట్టి చంపడు. ఇంత వృథాప్రయత్న మేల?  
నాకు పెళ్లియేవద్దు.

మాన—అలా గననచ్చునా?

సుశీ—విను. నేను మీయిల్లు గుల్లచేసి, మీ సంసార  
సుఖమునకు గొప్ప వ్యాఘాతమును కల్పించితి నేని, మీరు  
కుందవద్దు. రేపురాత్రినుండి మీకంట పడను. భీతి వలదు....  
నాకు పెండ్లివద్దని నాన్నగారితో చెప్పి— బలవంతముగా  
పెళ్ళి చేయలేరు. ఏలయన తత్పూర్వమే— ఈ కత్తిని చూచి  
తివా? దీనితో గొంతుక కోసుకొందును.

మాన—(చేయి పట్టుకొని) అట్ల నరాదమ్మా!

సుశీ—నేను చేయునది సిగ్గుమాలినపని యని  
నాకు తెలుసును. కాని ఏమి చేయుదును? నా కెవరును  
దిక్కులేరు, రక్షకుడగు తండ్రి, తొడమీద జేర్చి దుఃఖ  
ముల బాపు తల్లి, తోడు నీడయగు తోబుట్టువు—సంతా  
పము దీర్చు స్వజనము—వీరందరు నాయెడ విముఖులైరి! ఇంత  
మంది నాపై కత్తిగట్టినారు— కన్నతల్లి కంఠమునకు చమురు  
పూయ, కన్నతండ్రి కత్తి నూరుచున్నాడు, ఇక నా రక్షణము  
నేనే సల్పుకొనవలయును, కావున కత్తిని చేత పట్టితిని—  
అమ్మా, ఇటు విను నేనీ వివాహమున కొప్పుకొనను— తప్పని  
సరి యంటిరా తల ద్రుంచుకొనెద-

(పోవును)

మాన—నిజముగా, కాలుచేతులు గట్టి దీనిని గంగ  
లో 'కో' యుటే....పోయి వద్దని వారించెదను.

(పోవును)

(మహేంద్రుడు, కేదారుడును వత్తురు)

కేదా—మహేంద్రా! మీ తండ్రి ఏడి?

మహే—ఎక్కడికో వెళ్ళినారు.

కేదా—నే ననుకొనినట్లయినది. క్షణముగో సర్వ  
నాశ మైనది. కానిమ్ము. ఎటు వెళ్ళెను?

మహే—అదేమో.

కేదా—ఎప్పుడు వచ్చును?

మహే—నే నెరుగను.

కేదా—తెలిసినను ప్రయోజనము లేదు. ఇక నే  
నాగను. జరుగురు పని, చెప్పక తీరదు. (వైకి చూచి) కార్య  
ప్రవాహ మిట్లున్నదేమి? అత్యవసరముగా అతని చూడ  
వచ్చితిని, వెరి) దేవేంద్రుడు వేళకు లేడు. ఇందుచే ఈశ్వరుడు  
లేడనియే సిద్ధాంతము చేయవలయును. ఉన్నచో నిట్టి సమ  
యమున ఈ పనికి విఘాతము రాజెల్లనా? శ్రీరామపురము  
నుండి ఈమాట చెప్పుటకు ఇంత త్వరలో వచ్చితిని. వ్యవధి  
లేదు. (వాచి చూచి) ఆలస్యము చేయరాదు. మహేంద్రా  
మీ నాన్నతో చెప్పు....కాదు కాదు....దావా విషయములు  
నీకు బోధపడవు.... ఆ....విను....విని జ్ఞప్తియున్నంత మీ

అయ్యో! చెప్పు. “నే నంతయు సరిజేసినాను. గాడిదె  
కొడుకు దావా వెచ్చుకొన్న”....

మహే—ఎవరు? యజ్ఞేశ్వరుడు గారా?

కేదా—“గార”యినాడేమి? తొత్తుకొడుకు, పాజి-  
లుచ్చ నాలిముచ్చ-

మహే—ఇంక దావా చెయ్యడు.

కేదా—జంకినాడూ! నేను జాక్సనుగారి నడిగినాను.  
అందుకే అడలు— భ్రష్టుడు—దావా చేయునట— పత్రిము  
నకు సాక్ష్యము రాదు. అందుకే పద జంకినాడు.

మహే—అది కాదు.... అతనికి మా అక్క నిచ్చి  
పెండ్లి చేయుదుము.

కేదా—పెళ్లి! ఏ మంటివి! సరిగా చెప్పు. పెళ్లే!  
విధిపూర్వక వివాహమే?

మహే—నేడు ప్రధానము. తాంబూలాల పుచ్చు  
కొనుటకు వారు వచ్చెదరు.

కేదా—ప్రధానమే! తాంబూలములు పుచ్చుకొం  
దురా? పిల్లను చూచుట— పిల్లవానిని చూచివచ్చుట—  
ఇచ్చుట— పుచ్చుకొనుట—కట్నము, కానుకలు, అన్నియు తెగి  
నవా? చూడ వచ్చెదరా? ఎప్పుడు?

మహే—నేడే!

కేదా—సరే.... ఈపెళ్లి కాదు. నేడుండి నేను రేపు  
పోయెదను. ఇచ్చుటనే భోజనము చేసెదనని మీ అమ్మతో

చెప్పుము. నా కొర కేమియు పయత్నము చేయవద్దు. సుశీల ఏదీ ?

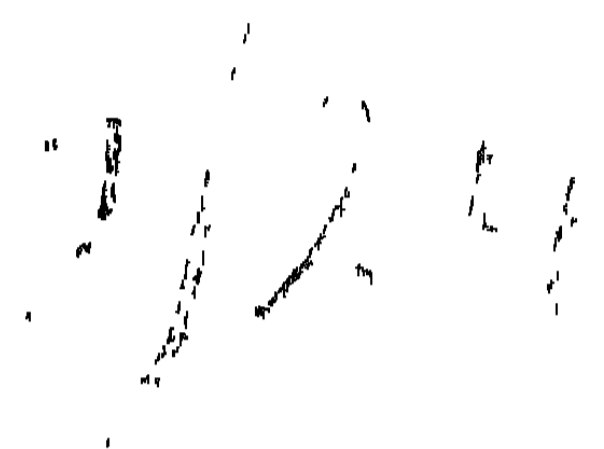
మహే—కనబడ లేదు.

కేదా—దాని కీపెళ్లి యిష్టముకాదు గదా ?

మహే—అదేమో ?

కేదా—దాని కిష్టమైన నేమి ?

(సుశీల వచ్చును)



అమ్మా, నీకు పెళ్లి యట ? (ఆమె ఊరకుండును)

సరే. ఈ పెళ్లి కాజాలదు. నేను కానీయను. నీకిది యిష్టములేదు కదా ? (ఆమె ఊరకుండును) తెలిసినది. మహేంద్రా! ఈ పెళ్లి కాను. సుశీలా, మీ నాన్నతో 'నాకు కూటికి గుడ్డకూ మీ రీయలేనిచో కేదారుడు నన్ను పోషించున' నుము. నా కాడపిల్లలు లేరు. నీవే నా కూతురవు. మా యింటికి రా ! (సుశీల ఏడ్చును) ఏడువకు. ఈ పెళ్లికానీయను; నేను కానీయను. మహేంద్రా ! కాగితము కలమును తీసుకొనిరా ! (పోవుచు. నవ్వి) దేవేంద్రా ! బోధపడినది. అంతయు తెలిసినది. నీ యవస్థను నాకిచ్చి నా యవస్థను నీవు కొనుము.... ఇట్టియెడ నేమి చేయవలయునో మన సంఘమునకు చక్కగా బోధింతును. దిక్కుమాలిన మన సమాజము కసాయి దుకాణము. విశాచి! రాక్షసి ! (సుశీలతో) అమ్మా ! క్షమించు. నీయెదుట తిట్లకూడను. మన సంఘము చాలా



మంచిది, పరమసాధువు. సనాతనార్యఋషి సంఘటితము.  
అది పాడువడునా ? అట్లనగూడదు.

(కాగితము కలముతో మహేందు)డు వచ్చును).  
మహేందా), తెచ్చినావా ? ఇటు తెమ్ము.... కాదు. నీవే వా)  
యును.

మహే—ఏమి వా)యును ?

కేదా—‘ఈపెండ్లి కాబోదు’ అని వా)యును.  
పిమ్మట నందరికిని చూపవలయును....నవ్వెదవేమి ? వా)యి !  
(అతడు వా)యును). ఏదీ చూపుము. (చదివి) ఏదీ కలము.  
ఇదిగో నా. సంతకము. ‘శ్రీ కేదారనాథ భట్టాచార్యులు’  
చూడు. దీనిని జాగ్రత్తగా నుంచుము. అందరికి చూపవలయు.  
సంతకమయినది. ఇక భయము లేదు. అమ్మా, భీతిల్లకు.  
రమ్ము లోనికి పోవుదము (వెళ్లుదురు).

హే—అసాధ్యుడు లాగుగ్నాడు. (వెళ్లును).

❀ విదవ రంగము. ❀

(డేవేందు డు, ఉపేందు)డు, యజ్ఞేశ్వరుడు, సదానందుడు,  
ఉపేందు)ని భక్త గణము)

ఉకే—డేవేందా), జాగేల ? ముహూర్త మాసన్న  
మైనది, ప ధానము కానిమ్ము, “శుభస్య శీఘ్రమ్”.

హరి—ఔ నాను-శీఘ్రమ్ - ఏమి నవీనా ?

నవీ—ప్రభువుగారిమాట తప్పునా?

శంక—దేవేంద్రా, ఏ మాలోచించుచున్నావు ?

దేవే—ఏమియు లేదు- ఇంట్లో నేడో రోదనధ్వని  
యగుచున్నట్లున్నది. మీకు వినబడలేదా ?

ఉపే—ఏమియు లేదు, కానిండు.

హరి—దేవేంద్రా! ఇట్టి వరుడు లభించుటకు మీకన్య  
అఖండతపస్సు చేసి యుండవలయును.

శంక—కు బేర సంపత్తి !

నవీ—ఓహో !

వినో—వయసు నెంచవు.

హరి—దానికేమి ? జుట్టుకు నల్లరంగు పూసిసచ్చో  
ఇరువదేండ్ల పెళ్లికుమారుని లాగుండును.

సదా—దంతములు కూడా కట్టించుకొనవలయునేమో?

శంక—దేవేంద్రా, ఎందుకీ ఆలస్యము ?

దేవే—లేదు లేదు- ఏమి సదానందా, సంకల్ప  
మారంభింతునా ?

సదా—నీ చిత్తము.

దేవే—అట్లు కాదు. మనస్ఫూర్తిగా ఈ పనిచేయు  
మని నీవు చెప్పువరకు నేను చేయజాలను. నీవు చెప్పినవెంటనే  
చేసెదను.

ఉపే—నేను చెప్పుచుంటినే ?

నవీ—ప) భువుగారు చెప్పిన చాలదా ?

దేవే—మీరు కాదు- సదానందా, నీవు చెప్పవలయును.

సదా—నీ కూతురు- నీ యల్లుడు- నే నేమనగలను ?

దేవే—అ ట్లనకుము. శుభకార్యము చేయనున్నాను. సంతుష్టమగు మనసు- ప)సన్నమగు ముఖము—శో నీవు సమ్మతింపకున్న నేను దీని నొనరింపను. మనసార నీవు వచింపుము.... ప)రంభింపనా ? సదానందా ! నీవు నాకు బాల్యమిత్తుడవు- ఇట్టి సమయమున నూరకుండుట నీకు తగదు. నీముఖమున మందహాస రేఖల గాంచకున్న నే నీ కార్య ముపకృషింపను. ఏ మందువు ?

సదా—సరే....నా అభిప్రాయ మెరిగింపుమని ఇంతగా అనురోధించు చున్నావు కావున, చెప్పుచున్నాను విను. నీ కూతురికి ఈ పెండ్లి చేయుటకు మాటుగ కాలుసేతులు కలియగట్టి గంగలో బడవోయియుట మేలు.

హరి—ఏమి, సదానందా, అ ట్లనుచున్నావు ?

ఉపే—దేవేందా) ! నేను చెప్పుచున్నాను, అది చాలదా ? నా మాటకన్న సదానందునిమాట నీకెక్కుడు శుభదాయకమా ? నేను నీకు సోదరుడ, అగ్రజుడ, నామాట నీకు రుచింపదా ?

నవీ—గురువుగారి వాక్యము—

సదా—ఉపేందా, ! నీ పిట్టల సలహా యిచ్చుచున్నావో నాకు బోధపడుట లేదు. నీ స్నేహవాక్యములను తెలుసుకును కౌటిల్య మమరియున్నదని నా నమ్మకము. నీ స్వరముచు జూడ నీవు తడిగుడ్డతో గొంతుక కోయువాడవని స్ఫురించుచున్నది. ఎవని కొంప మాపదలచితివి ? సుశీల గొంతుక కోయదలచినానా ? అట్టి కృత్యము మాకు కల్పనాతీతము.

హరి—సదానగదా, మహర్షి గారి నిటుల నిగదించెదవేమి ?

సదా—మీకు జనాబు చెప్పనక్కరలేదు. మీరు ఊడో)పజీవులు....ఉపేందా) బాబూ ! నీ హృదయ మింత నీచమని నే నెరుగను. నే నొరుల నిగదించువాడను కాను. నీ బోటి తగుమనుష్యుని ఇంతకన్న నేమని దూషింపగలను ? మంచి వేషధారివి ! మోసకాడవు !

నవీ—గురువుగారు...

ఉపే—నవీనా, ఊరకుండుము. సదానందా! పదిమంది నాయెడ భక్తిశ్రద్ధల నగపరచిన అది నాదోషమా ? వృక్ష పరిణతి ఫలమునుబట్టి యుండును. మంచి ఫలమును భుజించిన నరు లావృక్షమును కొనియాడిన, తప్పు దానినా ?

సదా—అయ్యా, తుమించుడు. దేవేంద్రునికి సోదరులై,వాని శుభోదర్శము నభిలషింప దగిన మీరే ఇట్టి సలహా నిచ్చినందుకు మిమ్ము నీందింపవలసి వచ్చెను. లోగడ మిమ్మె

ప్పుడైన పల్లెత్తు పాడుమాట అంటినా ? దేవేంద్రా ! ఈవివా  
హము మీ సుశీలకు సమ్మతమా ?

దేవే—నాకు తెలియదు.

ఉపే—కన్యక సమ్మతితో నేమిపని ? ఎద్దునడిగి గొంత  
కట్టదురా ?

శంక—గురువుగారు చెప్పుచూడిరే !

సదా.—(ఉపేందుని పైపు చూచి ఘృణ నగపరు  
చును) దేవేంద్రా ! నీ కొమార్తెకు బాల్యముననే వివాహ  
మొనర్చియుండిన ఆమె సమ్మతి గొన నక్కరయుడను, కాని  
పనునారువత్సరములు పైబడినవి, చదువుకొన్నది, కావున ఆమె  
సుఖదుఃఖములయెడ ఆమె సమ్మతిని గొనక పెండ్లిచేయుట  
భావ్యముకాదు.

యజ్ఞే— సదానందా ! చూడు, ఈ శుభకార్యమున  
కొంతరాయము కల్పింతువేల ? దేవేంద్రా ! యీవద్యణమును  
వడ్డీతో వదలెదను.

సదా—ముందు కన్య అభిప్రాయమును కనుగొని  
రండు.

ఉపే—ఆమె మాత్రము వలదనునా ? మా అభిప్రాయ  
యమే ఆమె అభిప్రాయము.

(కేదారుడు మరికొందరును కర్కలతో వత్తురు)

కేదా—ఆ, సమయమునకే వచ్చినాము.

సదా—కేదారా, వీరంద రెవరు ?

కేదా—అంతయు ఆఖరున నెప్పెదను. నుం దీనుగా  
త్తుని- (యజ్ఞేశ్వరునితో) పెండ్లి కొడుకా, పొమ్మిటచుండి.

యజ్ఞ—ఏమి యీ దురాతము ! దేవేంద్రా?

కేదా—నేను పొమ్మన్న మూఘాణ్ణ పోవేమి ?

దేవే—కేదారా, ఏమిది ?

కేదా—నీ వూరకుండుము, లేకున్న కలహముతప్పదు.  
లేవవేమిరా ! కుక్కా ! పందిలాగున బలిసి నావు. పద బయ  
టికి. లేకున్న తీరీటపూజ తప్పదు. ఒక కాలు కాటికి ఇంకొ  
కటి నరకమునకును దాచుకొన్న నీకు పెళ్లి కావలెనా ? పెద్ద  
మ్మా- పద- బాలిశా ! నిర్భాగ్య దామోదరా !

యజ్ఞ—నన్నెందుకు తిట్టెదవు ?

ఉపే—పెద్దమనుష్యులయెడ నీవిట్లు వర్తింప జెల్లునా?  
కేదారా !

కేదా—ఓహో ! మహర్షిగారా ! ఋమ్ము చూడనే  
లేదు. ఏమిరా ! లేచెదవా ? చెప్పుదెబ్బలు కావలెనా ?  
ఉః. లేవవేమి ?

సదా—కేదారా !

కేదా—మాటూడ వలదని చెప్పితినే. సదానందా !  
నాకు రెయిలువేళ మించుచున్నది. ఈ కాకిమూక నిక్కడ  
నుండి వెడలనడపిన గాని నేను వెళ్ళను. మంచిమాటలతో  
ఏరు వెళ్లినచో దెబ్బలు పడవు, లేకున్న కర్మలకు పని కల్పిం

చవలసి యుండును. నిజము పల్కితిని. ఏమి కదిలుదురా ?  
లేక కట్ట లెత్తమందురా ?

హరి—యిది కేవల మన్యాయము. శౌరవసీయులయెడ  
కారుకూతలా ?

కేదా—నోరుమూసుకొనుము. మీరందరును కుక్కలు  
పందులు, గాడిదెలు, పరోపజీవి కీటకములు. పోదురా ? లేక  
దుమ్ములువిటుగ పొడువనా ?

శంక—ఏమయ్యా! వరుసపెట్టి అందరిని తిట్టుతున్నావు

కేదా—ఊరుకో. గుడ్లగూబా !

శంకా—నేను గూబనా ?

యజ్ఞే—శంకరా, ఊరుకుండుము. కయ్యమునకు  
కాలు దువ్వకు.

శంక—ఇంకొకసారి అననీ—

కేదా—ఒకసారి కాదు. నూదుసార్లంటాను. గూబా!  
నా కాలస్య మగుచున్నది. సదానందా ! నా నేరము లేదు.  
తాటిఱుంక లాగు తలూ నీవు లేవవేమిరా ? తన్నులు కావలె  
నా ? (కాలిత్తో యజ్ఞేశ్వరుని పొడుచును)

యజ్ఞే—నన్ను పొడిచెద వేమిరా ?

కేదా—తెలియ లేదా? ఇదిగో (తిరుగ పొడిచి) ఇప్పుడు  
తెలిసినదా ? .... లే.... అన్నలారా ! కట్ట లెత్తుడు.

యజే—సరే— పోవుచున్నాను కాని దావా తెచ్చే దను. ఊరుకొనను. చూడు నాదెబ్బ!

(వెళ్ళును)

భక్తు—(వెళ్ళుచూ) చూడు మాదెబ్బ.

కేదా—చూచెద లెండి. పిచ్చికుక్కల్లారా! ఈపింజా రిపంద యజ్ఞేశ్వరుడు నేడో రేపో చావనున్నాడు, వీనికి పెళ్ళి కావలెనట; ఇంకొక క్షణ మాగిన పెద్దపెళ్ళి చేసి పంపుదును. మహర్షిస త్తమా! భక్తగణము పారిపోయినది. చిరిగిన గుడ్డ పీలికవలె మీరిచట జీరాక్షనేల? అనుష్ఠానసమయ మాస న్నమైనది. ఆశ్రమమున కరిగి భగవద్గీతా పారాయణ మొన ర్పుడు.

ఉపే—నీ దౌష్ట్యమునకు కారావాసమే శిక్ష!

(పోవును)

కేదా—ఒకసారి కాదు. లక్షసారు లేగుటకు సిద్ధము. కర్తవ్యము నిర్వర్తించితి. తత్ఫలము దైవాధీనము.

సదా—కేదారా! ఎందరో గీతలను చమస్రచుం దురు— నీవో వాని నాచరణమునకు తెచ్చితివి. ఏదీ, నీకొగి లిమ్ము....

కేదా—ఇంక మూడు నిముసముల వ్యవధి యున్నది.

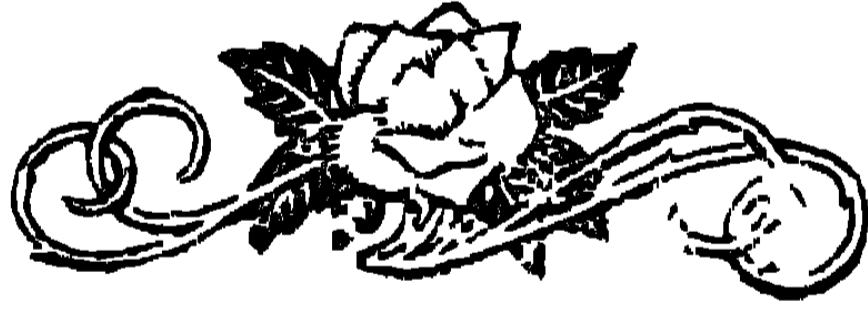
దేవే—కేదారా! ఎంత పనిచేసితివి!

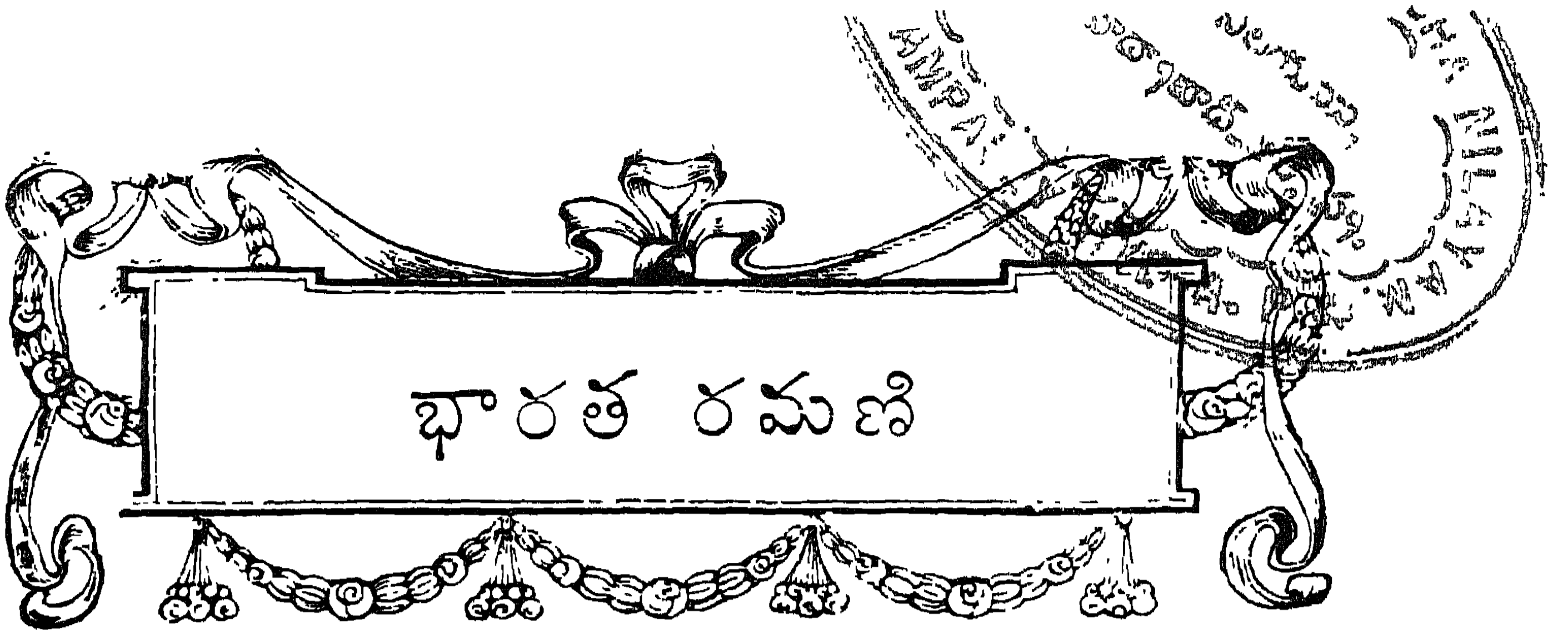
కేదా—నన్నేమియు నననలదు, జగడము పెరుగును.



ఇదే రైలునకు వేళ సమీపించినది. తిరుగ నీమూఖునకు  
 సీకూతురినిచ్చి పెండ్లి చేసితివా— నేనెప్పను— కీడు మూడక  
 తప్పదు. ఇప్పుడే చెప్పుచున్నాను. ఈమాటకు తిరుగు లేదు.  
 మరునాడే యజ్ఞేశ్వరుని తల పగులగొట్టి, నీకుమార్తె సౌభా  
 గ్యమును హరితును. దీని మఱువకుము—

(పోవుదురు)





## రెండవ అంకము

❁ మొదటి రంగము ❁

(దేవేందు) నిల్లు-దేవేంద్రుడు, సదానందుడు.)

దేవే—కేదారున కొకనెల కైదు విధింపబడునా?

సదా—అంతవరకు రాదు. పది పదిహేను రూపాయలు జరిమానా పడవచ్చును ఐన నేమి? కేదారు డద్భుత వ్యక్తి సుమా!

దేవే—ఏల?

సదా—‘నీవు కొట్టితివా?’ అని న్యాయాధికారి అడుగ ‘గట్టిగా కొట్టితిని’ అనెను. ‘దానికి నీవుచింతింతువా?’ అని యడుగ ‘ఎంతమాత్రము చింతింపను; వీలున్నచో ఇంకొకసారి చితగగొట్టెదన’ నెను.

దేవే—పాపము! అతనికి నామూలమున కైదయ్యెను. నేను నా కూతురుని జంపుటకు కత్తినెత్త ఆవేట్రును కేదారుడు తన వక్షమున గొనెను. తగ్గికి బలికాకుండ తనయను తప్పించెను.

సదా—నేడు నీవు కచేరికి పోతువా ?

దేవే—పాపము ! నాకె జెయిలులో పడినాడు.

సదా—మీచిన్నపిల్లకు జ్వర మెట్టున్నది ?

దేవే—నా కొడుకు నా కూతురికై నేను తండ్రిని  
ఓహో !....

సదా—వైద్యుడు వచ్చెనా ?

దేవే—ఆహా ! సంఘమా !

సదా—అట్లు చూచెద వేమి ?

దేవే—మంచి సంఘమే. సదానందా, మనలో నిరు  
పేదలకు స్త్రీసంతాన మేలకల్గునో ఎరుగుదువా ? నాడువడిన  
ఈ బజారున పరమపూత లేల అవతరింతురు ? వారి దోష  
మేమి ?

సదా—దేవేదా ! సమాజమును నిందింతువేల ?  
దోషము దానిది కాదు, నీది— చదువు ముగియకుండగనే నీ  
వేల పెళ్లియాడితివి ?

దేవే—మా తండ్రిగారు చేసిరి.

సదా—సరే. తండ్రి తప్పునకు తనయుడు దండిప  
బడును. ఇది క్రొత్త కాదు.

దేవే—ఆ. ఈ తప్పునిది కాదు. పెళ్లివిషయమున  
కనుగొమ్మని ఆయన మా అమ్మతో చెప్పెను. మాయమ్మ  
నన్నుగ నే నగీకార సూచకముగ తల యూచితిని. నాకు  
బాగుగ జ్ఞప్తియున్నది. ఆ దినములలో వివాహమును నందన

వనమున పారిజాతములే పూచుచుండు ననియు, సురభిస్సృష్టి  
మలయపవనము లెప్పుడును వీచుచుండు ననియు, కోకిలలు  
గానము సేయుచుండు ననియు, ఎంచుచుగటిని, కాని ఇట్టి  
విషఫలముల నాస్వాదింపవలయునని కలనైన తలపలేడు.  
ఇప్పుడు సంసారమును నలలో చిక్కుకొంటిని ; చిక్కులను  
విప్పినకొలది చిక్కము బిగియుచున్నది, తప్పించుకొను దారి  
తట్టుటలేదు. దరిదాపు కానరాకున్నవి. సదానందా, ఏది  
వెరవు ?

సదా — మున్నొకనాడు చెప్పితినే.

దేవే—ధైర్యము చిక్కదాయె. ఏల?....ఆఁ ! నేను  
పురుషుడను కానా ?....కాదు....విడిచెద....నిశ్చయించు కొం  
టిని. తెంచి వెచెదను.

సదా—దేనిని ?

దేవే—చేతికి చిక్కితిని కదా అని చెప్పలు వాయిగుచు  
చున్నది....బాధ మిక్కుట మగుచున్నది. ఇక భరింపలేను.

సదా—ఏమిది దేవేంద్రా, అట్లనుచుగటివి ?

దేవే—సదానందా, నిన్నొకటియూచిగతు, ఇచ్చెదవా?

సదా—ఏమి కావలయినో అడుగుము, సంకోచము  
వలదు. ఇన్నాళ్ళనుండి నాతో మెలగుచున్నను నా నైజ  
మెరుగలేకుంటివి. నా సంపదలో సగమడిగినను సగతసముత్రో  
ఇచ్చెద ఇదివర కొసగనందుకు హేతువిది. నీవు నన్నడుగు  
లేదు, ఒకసారి అడిగిచూడు.

దేవే—నీవు నాకు ధన మీయ నక్కర లేదు. దాని కన్న విలువగల పదార్థ మడిగెదను. నీ కుమారుని నాకిచ్చి నాకుమార్తెను నీవు కొనుము.

సదా—నీవు నోరువిడిచి అడిగినది. నా చేతిలోనిది కాదు. నా కుమారుని వివాహము వాని ఇష్టముపై నున్నది.

దేవే—నీ కుమారుని కిది సమ్మతమని నేనెరుగును.

సదా—అట్టైన నేటి నుండియు నీకూతురు నాకోడలు.

దేవే—ఇప్పుడు నీ వింటికేగుము. నేను మనసు దిట్టము చేసుకొనెదను.

(సదానందుడు పోవును, ఉపేందుడు వచ్చును).

ఉపే—దేవేంద్రా! ఆ విషయమున నేమి నిశ్చయించితివి ?

దేవే—అన్నా ! సుశీలను సదానందుని తనయున కిచ్చి పెండ్లి చేసెదను. ఇక ఆ విషయమున చింతలేకు

ఉపే—అయ్యో ! అయో ! నీకు మతి పోయినదా ఏమి ?

దేవే—శౌను కాబోలు.

ఉపే—సంఘము ?

దేవే—విడిచెద.

ఉపే—పోదరా ! నీ కుమారిక యోగ క్షేమముల నారయు పూచీ నీయందున్నది. నీవు సనాతనధర్మమును నిలువ బెట్టినచో నందఱకును ఘేలొనగూడును. ఈ పురాతన

దేవే — పురాతనమే కానిమ్ము. ఈపాడు సమాజము న్నకె నా సౌఖ్యమంతయు త్యజించి నేను దానికి దాసుడనగుటకు అది నాకొనర్చిన మేలెద్ది? సంఘము నాకొక కాసైన నొసగదే? పైపెచ్చు నాపై కార్యభారము మోపియే యున్నది. సనాతన ధర్మముల శాసించునాడు ఒకసకి కష్టము ఘటిల్లిన ఁదిమందియు దానిని పంచుకొను చుండెనువారు. ఇప్పుడో ఒకడు చచ్చుచున్నను ఇరుగుపొరుగువారు వానివైపు తొంగి చూడరు. ఇట్టి నిర్మమసమాజ ముండిన నేమి? ముండిన నేమి?

ఉపే — తమ్ముడా, స్వార్థమును త్యజింపవలయు.... స్వార్థత్యాగ మెంత సుందరము! ఎంత మధురము! ఆహా! నేను తద్ధర్మము నాచరించు చుంటినని బడాయి కొట్టను. ఆ ప్రయత్నముననే మగ్నుడనై యున్నాను. నారాయణ! గోవిందా! గోవిందా!

దేవే — (నవ్వి) స్వార్థత్యాగ మొనర్చుమంటివి. దీని కొరకు? ఈసంఘముకొరకా? నీ నాసుఖము నాకొనూరై సుఖమును సంఘమున కర్పింతు ననుకొ. అంతటితో దీనికడుపు నిండునా? తినుచున్నకొలది దీనికి తనివితీరకున్నదే. పొట్ట పెరిగిపోవుచున్నదే కాని దీని ఆకలి అణగుట లేదు. దీని అత్యాచారము ఉచ్చ్రంఖిలమై పెచ్చుపెరుగుచున్నది.... నేను దీనిని మన్నింప జాలను.

ఉపే — తమ్ముడా! తప్పువడితివి. కులధర్మమును కూల

ద్రోయు చున్నావు. “స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః”. సముద్రయాన మొనర్చిన వానికి నీ సుత నీయజనునా ? సంఘము నెన్ను వెలిబెట్టదా ?

చేవే—వెలి వేయనీ—ఇప్పుడు వెలియన్న అవమానముగా గణింపబడుట లేదు, మీదుమిక్కిలి గౌరవ భాజనముగ గన్పట్టుచున్నది. స్వర్గీయులగు విద్యాసాగరుడు, రామమోహనరాయలు, కేశవచంద్రసేనుల బోటి మహాపురుషులూఁగో బాటు సంఘమునుండి బహిష్కరింపబడుట లజ్జావహము కాదు. వెలిబడినవా రెట్టివారు ? అంత్యజుల సోదరభావమున అక్కున జేర్చువారు, బాలవితంతువుల దుస్థితికి వీలుపడిన గుండె కలవారు, కూటికి లేక కూతుళ్ళపెండ్లికి కట్నము నీయ లేక వారి నవివాహితలుగ నుంచువారు, దారాపుత్రాదుల దేహపరిశ్రమచే ధనము నార్జించి దైన్యములేని జీవిక జరుపు వారు, విద్యాభ్యాసమునకు దేశోద్ధారణమునకును విదేశయానము సేయువారు,—ఇట్టి యుత్తమకార్యముల నిర్వహింప బూనువారే కదా వెలివేయబడినవారు!—ఇన్ని వేశ్యా లోలురు, వ్యభిచారులు, నాలిముచ్చులు, దొంగలు, స్త్రీహత్య జేయువారు, పదిసారులు బందిగా)హులయినవారు, పంచమహాపాతకులు, కులసతుల కాపురముల మాపి వారికూటమి యందు కులుకు చుండెడువారు, కులహీనులచేతికూడు తిను వారు, బాహుటముగా కల్లుత్రాగువారు, ఝాదరులు, వేల కొద్ది నిరీహుల కొంపలకు చిచ్చుపెట్టువారు, సజ్జనుల గొంతు

కలుకోసి, సంగడికాండ్ర పచ్చనికొంపలు మాపి, మెత్తని వారి సొత్తుకు హత్తుకొనువారు, వంచకులు, వేషధారులు,— ఇట్టివారు సంఘముచే సాదరముగా సమ్మానింపబడుచున్నారు. పతితులగువారు పరమధార్మికులయి ప్రజ్వరిల్లుచుండ, విద్యా సాగరునివంటి వివేకులు వెలివేయ బడుచున్నారు. అట్టిచోట వెలికి వెనుదీయ నేల ?

ఉపే—నీవు శాస్త్రాధ్యయనము నేయలేదు. నేనూ శాస్త్రములనన్నిటిని చదివినని విట్టినీగను. ప్రధానమైననాటిని పఠించితిని.

దేవే—మీరు చదివినందుకు ఫలము ప్రత్యక్షము కాలేదా ? సంఘములో నున్నను సంకటములు తప్పవు, దానిని వీడిననూ సంకటములు తప్పవు. ఈరెండుమార్గములలో నొక దాని నెంచుకొనవలయును. నేనురెండవదాని నెంచుకొంటిని. మీరు నాకేమియు బోధింపనక్కర లేదు. వైష్ణవసంప్రదాయానుసారులగు మీ భక్తబృందమును తరింపజేయుడు. ఇక దయసేయుడు.

ఉపే—సరే. నీ యిష్ట మెట్లొ అట్టే ఒనర్చుము. మఘసూదనా ! గోవిందా ! మురారే ! .....(పోవును.)

దేవే—ఈ విషయమున నింతవరకూ నాకించుక సంశయముండెను, కాని ఈతని ఆచరణమున అది నివృత్తమయ్యెను. బ్రతికితిని.



(మానడ వచ్చును)

ప్రాణేశ్వరీ ! నే డుత్సవదినము, మన మానందింప  
వలయును.

మాన — ఏల ?

దేవే — నేను బుధముల తెంచుచున్నాను. సగమును  
తాడును సడలించు చున్నాను. పంజరమును భేదించి బయటికి  
పరుగెత్తు చున్నాను. నావెంట నీవుకూడ నత్తువా ?

మాన — ఎటకు ?

దేవే — (వైకిచూపి) అటకు. నీలాకాశతలమునకు.  
అంశుమతుని అలయమునకు. పరమపవిత్రమగు వాయుమం  
డలమునకు — సదానందుని తన యువకు సుశీల నిచ్చి పెళ్ళి  
చేసెదను.

మాన — ఎవరికి ?

దేవే — సదానందుని కుమారుడు వినయునకు.

మాన — నిశ్చిత మైనదా ?

దేవే — ఆహా, సునిశ్చితము. ఇదివర కించుక సంశయ  
ముండెను, కాని అన్నగారి సందర్శనమున అదీ తీరినది. ఇక  
నీవు పెళ్ళిపనులు సాగింప వచ్చును.

మాన — నాధా ! నేడు సుదినమే ! ఇంతకన్న సుఖ  
దాయక మగువార్త ఉండబోదు. సుశీల కిది సమ్మతమే.

దేవే — నీకు ?

మాన—మీకెద్ది సమ్మతమో నాకదే సమ్మతము. నేనుపోయి సుశీలతో చెప్పెదను. (పోవును)

దేవే — పేయసీ ! నీ మనసులోని మాట ఇన్నాళ్ళు దాచగల్గితివా ? “ నీ కేది సమ్మతమో నాకదే సమ్మతము ” ని నోటినిండ మాటాడి పతిభక్తి బయలుపరిచితివి. యజ్ఞేశ్వరు నితో వివాహప్రసంగము సల్పినపుడు కన్నుల నీరుపెట్టితివే కాని పెదవి కదల్పలేదు. వినయున కిచ్చి వివాహ మొనర్తు నన్న ఆనందమును పట్టలేక పోతివా ? కాయము స్థూలము కాకున్న సృత్యము చేసియుండువు కాబోలు. (పోవును)

మానదా వినోదినులు వత్తురు)

మాన—సుశీల ఏదీ ?

వినో—కాళ్ళు కడుగుకొను చున్నది.

మాన—మీకొక శుభవార్త తెచ్చితిని.

వినో—ఏదది ?

మాన—సుశీలను వినయున కిచ్చుటకు మీ తండ్రి గారు నిశ్చయించిరి.

వినో—నిజముగా ?

మాన—ఆహా ! నేను సుశీలతో చెప్పివచ్చెదను.

(పోవును)

వినో—ఆహా ! సుశీల కిది ఎంత సుఖదాయకమైన వార్త ! .....నాకో ? .....వద్దు. దానిసుఖమే నా సుఖము.

ఇంతకన్న నాకేమి కావలెను? నేను బ్రహ్మచర్యము పూనెదను. దైవమా! దీనినెట్లు నాచే నిర్వహింప జేసెదవో నీదే భారము. (సుశీల వచ్చును) చెల్లెలా! శుభవార్త వింటివా?

సుశీ—వింటిని, కాని ఇప్పుడట్లు జరుగనేరదు.

వినో—ఏది జరుగనేరదు?

సుశీ—నే నాతని పెండ్లియాడను.

వినో—చిత్రముగా నున్నదే!—ఇంకెవని పెండ్లి యాడుదువు?

సుశీ—నాకు పెళ్లియే వలదు.

వినో—సరి సరి. ఆడది పెళ్లి చేసుకొనకున్న నెట్లు?

సుశీ—ఆకాశము విరిగిపడునా? బ్రహ్మాండము బద్దలగునా?

వినో—అమ్మో! ఎంత మాటాడితివి! మన దేశమున అనాదినుండియు ఆడది పెండ్లియాడుచునే యున్నది. ఇదే మన ఆచారము.

సుశీ—ఔను. నేనెరుగుదును. మన దేశమున ఆడవారి యెడ అత్యాచారము ప్రబలుట గనుచుంటివా? శ్రీరామచంద్రుని వంటివాడు ప్రజలను సంతసింపజేయుటకు నిరపరాధిని అగు ధర్మపత్ని నింటుండి తరిమెను. అది ఉత్కృష్టమగు స్వార్థ త్యాగమని అందరూ ఆ మహారాజును ప్రశంసించురు. ప్రజలు కోరినచో తన తల్లిని కూడ తరిమియుండును కాబోలు! సకల ధర్మవేత్తయగు యుధిష్ఠిరుడు మాయ దురోదరంబున మహా

సాన్న్యాయగు చ్చా)పది నోడెను. ఈ పురుషజాతికి సర్వనాశము సంభవింప వలదా? కాలానుక్రమణమున కొట్లకొద్ది హిం దూనారీయణుల బాష్పప్రవాహము వారి వేడినిట్టూర్పులచే ఆవిరియై ఆకాసము నిండియున్నది. అది నే డభిశ్లాప రూప మున ఈ పురుషజాతివై విషవృష్టి కురిపింపదాయె. ఇంత స్వార్థపరులగు పురుషులు మనల అబలలజేసి అనాదినుండియు మనయొడ అత్యాచారము సల్పుచున్నారు. ఇట్టి జాతి మట్టిలో కలియవద్దా?

వినో—సుశీలా! ఒక్క గుక్క నెన్నిమాటలాడితివే? నీవు ఒక పక్షముననే పల్లుచున్నావు. మఱియు చెడ్డయు నెంచవలదా? మనకు సంభవించిన అవిచారమునకు అత్యాచారమునకును పురుషులే కారణభూతు లనుకొన్నను, ముసలను సుగుణములచే నలంకరించినవారు నారుకానా? ప పీడితయు పరిత్యక్తయు నైన సీత అనసానకాలమున “జన్మజన్మాతరము లయందు శ్రీరాముడే నాకు పతియగుగాక” అని మొరవెట్ట లేదా? ఇట్టిమాట వేరొక దేశమున వేరొక జాతియందు, వేరొక మహిళాబృందము నోట వెలువడునా?

సుశీ—ఇంకేదేశముననైన తండ్రి యాజ్ఞానుస్థారము తల్లితల నరికిన సుతు డుండునా? అక్కా, యుక్తుల కేడ్చిలే. క్రోధోద్రేకమున నాబిళ్ళు సమూలము దహింపబడు చున్నది. మనదేశమందలి మగవారు, సతులకు ఫతులే ప్రేమ భాజనములు, పరమధ్యేయులు, ఉత్కృష్ట దైవములనియు

ఉగ్గుపాలనుండియు నూరిపోసి ఊహింప శక్యముకాని ఉచ్చాదర్శముల నిర్మించి యున్నారు. వాటిని పట్టుకొని పడతులం దరును పాకులాడుచున్నారు. అభాగినులమగు మనజాతికి ఇట్టి మానసియ కఠోర నియమములచే ఆశ్చర్యకారవమును అణగ గొట్టుట వారి స్వార్థసిద్ధికే గాని మరొకటి కాదు. పురుషులు వేష్యుల నుంచుకొందురు. వారికి ఎనుబదేళ్ళు నిండినను ముక్తుపచ్చలారని ముద్దరాండ్రను పెండ్లి చేసుకొని ఆకల్యాణుల కాలితో తన్నుదురు; దీని నంతయు మనసంఘము సహించి యుండును. అందుననే నారీజాతి సుఖసాధనసామగ్రియను నియమము కల్పింపబడెను ఇది ఏదేశముననైన కలదా?

వినో — చెల్లెలా! పురుషజాతి చెడ్డదైన మనము సదా దర్శములనుండి స్థితలముకానేల? వారిని ఉదారుల జేయ గూడదా? వారు మనకొనర్చిన అన్యాయమునకు మనము బదులుసేయుటకు వారేమి మనకు శత్రువులా? సుశీలా! నమ్రత వీడకు, సహన మభ్యసింపుము. సహించియుండుటకే సతులు జన్మించిరి. మనజీవముల నర్చించుటయే మనకు విధి. భగవంతుడు మనలను పురుషులతో సమానముగా సృజింప డయ్యె. ఎట్టి దుర్దినములందైన హిందూజాతి తలయెత్తి తిరుగ గల్గుటకు వారి నారీచరితమే మూలహేతువు, వారి స్త్రీధర్మమే ప్రబలకారణము. ఆట్టి చారిత్రము అట్టి నారీ ధర్మము మనము కోలువో జెల్లునా?

సుశీ — సరే. నీవు నాకు చెప్పనక్కరలేదు. ఆట్లు నీ

వాచరింప గలవు, నాచేత గాదు ; నీ కగమ విశ్వాసమున్నది. నాకు లేదు. తగవు తీసినది. ఇక చాలించు....(పోవును)

(మ హేంద్రుడు వచ్చును.)

మహే— ఇదే నోటుల కట్ట. ఇప్పుడు నా సముద్రము ? దీనితో కొన్నాళ్లు కాలక్షేపము గును.

వినో— మహేంద్రా! నీ చేతిలోని దేము ?

మహే— ఆ ? యేమీ లేదు.... కాగితములు.

వినో— ఏ కాగితములు ?

మహే.... కాను-ప-త-ము-లు.

వినో— నేను సమ్మను. ఏవీ చూపుము.

మహే— ఇవి నోట్లు.

వినో— నీ కెక్కడివి ? నిజము చెప్పు.

మహే— ఆటలో గెలుపు.

వినో— అయ్యో ! తమ్ముడా! జూదమాడుట మానవా? నీవు బొత్తిగా పాడయినావు. ఎన్నిసారులు చెప్పినను వినవు. మన దారిద్ర్యము నీ మనసున గాటుట లేదా ? ఇట్టి చెడు దినములయందు తండ్రిగారికి తగిన త సాయము చేయుట మాని, ఉన్నదంతయు నూడ్చి జూదమున పెట్టుచుంటివి ! నీ మెచ్చటనుండి తేగల్గుదువు ? దొంగిలింతువు కాబోలు ! అయ్యో ! తమ్ముడా, పండువగటి కులశౌరవమును పల్చన చేయుచుంటివా ? తుదకు దొంగతనము కూడ అబ్బెనా ?

మహే— లేదు లేదు. నేను దొంగలాడ లేదు.

విన్నో—పోనీ ! వంచన చేసితివా ? ఊరక నీకిధనము లభించి యుండదు.

మహే—అక్కా ! జూదమాడుటకు చేతిలో ధనము లేకపోవుటచే మోసము చేసి చేజిక్కించు కొంటిని.

విన్నో—చీ ! చీ ! అట్టి ద్రవ్యమాటకూడునా ? ఇదెవరినో వారికిచ్చి క్షమించుమని వారిని బతిమాలుకొనుము. గతమున నీవొనర్చిన పాపమును పశ్చాత్తాపబాష్పరాశితో కడిగి వేయుము. అంతవర కింటికి రాకు ; నేను నిన్ను రానీయను.

(పోవును.)

మహే—బుద్ధి వచ్చినది. అక్కయ్య చెప్పినట్లు చేసెదను. ఎవరి సొత్తు వారి కందజేసి వారి కాళ్లంటి మొరవెట్టు కొనెదను. తల్లిదండ్రుల మనములు తల్లడిల్లు చున్నది. నాకిది తగదు.

(పోవును)

❀ రెండవ రంగము ❀

(చెఱసాలలో కేదారుడు)

కేదా—ఇది బొత్తిగా చెడ్డదికాదు.... ఇందును కొన్ని విచిత్రములు పొడగట్టుచున్నవి. గానుగ ఆడుచున్నది, నూనె దిగుచున్నది. ఇట్లే తల తిరుగునప్పుడు బుద్ధి పుట్టుచుండును. బుద్ధిలేని బుట్టి బరువునకు చేటు. ఆ కూళను కొట్టుటచే కొంత

సంతస మా యెను. తలలు పగులగొట్టు వానికి గోడపగులగొట్టు  
 టెంత?—ఆహా! ఆ కైది కన్నులు మూసుకొని ఎంత హాయి  
 గా గానుగ తిప్పుచు పాడుచున్నాడు.

(శైలిలో పాట.)

తిరుగు తిరుగు గానుగ-మరి

తిరుగుమీపు గానుగా

కనులుమూసి నిన్నులాగి

కొనుచు ననయ మేను జనగ

కడువడి వగుడాకుచెత్త

సుడిగాలిని సుడివడి నటు|| తిరుగు||

శీతాతపవర్ష వసం తాతత ఋతువలయమందు  
 చేతనధాతీతలంబు చెన్నుదరిగి తిరుగునటుల|| తీ||  
 చంద్రసూర్యతారకాగ్ర) హేంద్రగణము భ్రమణ మొంద  
 వల్పజీవి వీవులెక్క యా తిరుగక వశమె నీకు|| తిరు||  
 జననమరణచక్రమందు ననయము తిరుగాడుచుందు  
 ఎందుకీవు తిరిగెదవో ఎందుజేర నరిగెదవో  
 ఎవరికెఱుక ఈశ్వరుడే ఎరుగు నీరహస్యమెల్ల|| తిరు||

అయ్యా! నీ వెవ్వడవు?

కైది—నేనా? కైదీని.

కేదా—నీ జూడ జూడ తగుమనుష్యునివలె తట్టుచు  
 న్నావు. నీ విక్కడి కేల రావలసివచ్చె? నా వలెనే ఏదో  
 మునిపని చేసి వచ్చియుండవలయు.



కెడి— లేదు నాయనా, చెడుపని చేయనందున చెఱలో తోసిరి.

కేదా— ఎట్లు ?

కెడి— అట్లులైన వినుము. ఉపేంద్రుడను నొకవకీలు తాను సృజించిన డాయిలులో నన్ను సంతకము చేయుమని నిర్బంధించెను నిజమైన డాయిలులో నేను సంతకము చేసితిని, కావున కల్పితమగుదానిపై నెట్లు వా,లు చేయుదును? అందుకు నాపై పగబట్టి ఒక ఆబద్ధపు దావాలో నన్నుదూర్చి చెఱలో తోసిరియించెను. ఆతడు ప్లేడరు— కావున ఎట్టిదుండగమైన నొన ర్పగలడు.... నో రెండుచున్నది.... నీళ్ళున్నవా ?

కేదా— గొప్ప హేతువే ! నిజమైన విల్లె టున్నది, కల్పిత మెట్లు వ్రాయబడెను ?

కెడి— ఉపేంద్రుని తండ్రి) వ్రాసినదానిలో యూవదా స్టిలో మూడు వంతులు చిన్నకొడుకగు దేవేందు నకు ఒక వంతు ఉపేంద్రునకును పంచి యుండెను. దేవేందుని కూతుళ్ళిరువురకు ప్రాప్తిసరీనోటులవై నక్షి ప్రతినెల యిచ్చుచుండ వలయునని ఉన్నది. దానికి నేనూ మరిముగ్గురూ— 1 దాధ రుడు, కిశోరుడు, హరిపదుడును సాక్షులము. కల్పితమున ఈ పంపకము తారుమారు చేయబడెను. అయ్యా ! నో రెండు చున్నది, కొంచెము నీరిమ్ము.

కేదా— తెలిసినది. ఇప్పు డొక చిత్రము జరుగనున్నది. నా కేచెఱ వీడనిమ్ము.... అయ్యా ! ఆ ముగ్గురు సాక్షులు

నెవరు ? యజ్ఞేశ్వరుడు, హరిపదుడు—ఇకొక రెవరు ?

కెడి— యజ్ఞేశ్వరుడు కాడు— గదాధరుడు— హరిపదుడు— కిశోరుడు.

కేదా— ఓహో ! కిశోరుడా ! సరే. వా రిప్పుడెక్కడ నున్నారు ?

కెడి— గదాధరుడు— హరిపదుడును కాశీవాసము చేయు చున్నారు. కిశోరుడు ప్రయాగలో నున్నాడు కాబోలు. నే నిక్కడికి రాకపూర్వ మత డెక్కడ వకీలుగా నుండెను.... నో రెండుచున్నది. కొంచెము నీరిమ్ము.

కేదా— నీరా ? నీదప్పి తీరుసట్లు పంచదార వాన కము రేపు నాయింట పోసెదను.... ఇంత చర్య జరిగినదా ? అయ్యో ! ఇప్పుడు నాకంటె ధన్యుడెవడు ? తా, ధీంతా, తత్తత్తకిటతతా ధీంతా....

కెడి— నీకు మతిపోయినదా ఏమి !

కేదా— సాక్షు రెవరు ? గదాధరుడు— శ్యామపదుడు....

కెడి— శ్యామపదుడు కాడు హరిపదుడు.

కేదా— వీ రెవరు ?

కెడి— హరిపదుడు పనిచాలించుకొన్న సబ్ జజ్, గదాధరుడు బమిందారు, కిశోరుడు వకీలు. నీరిమ్ము— మాటాడ జాలను.

కేదా— (పేరులు తబ్బిబ్బుగా పల్కుచు, కెడి నాటగని దిద్ద లేక విసుగుకొనును) వట్టి నీరే కావలెనా ? లేక వాన

కమా ? ఔను పానక మెట్లు వచ్చును ?

కెడి—నీరు చాలును\_ కొంచె మిమ్ము\_ రక్షింతువు.

కేదా—లోనికి రమ్ము, కావలసినంత యిచ్చెద.

### ❀ మూడవ రంగము ❀

(దేవేందు) నిల్లు\_ భార్యా భర్తలు కూర్చుందురు.)

మాన—అది వెళ్లాడకున్న నేనేమి చేతును ?

దేవే—పెండ్లియే వలదనెనా ?

మాన—వలదట !

దేవే—సరే !

మాన—ఏమి సాధనము ?

దేవే—దేనికి ? మంచిదే\_ సొమ్ము మిగులును.

మాన— ఎట్లు ?

దేవే—సదానందుడు కట్న మడుగకున్నను పెళ్లిఖర్చు లకు సొమ్ము కావలెను కదా ? అది మిగులదా ?

మాన—బాగు బాగు !

దేవే—ఇందు తప్పేమి ?

మాన—పిల్లకు పెళ్లి సేయరా ?

దేవే—అదే వలదన్న నేనేమి చేయుదును ?

మాన—మీరొకసారి చెప్పిచూడుడు.

దేవే—నేను చెప్పను.

మాన—కన్నె చెఱ విడిపించ వద్దా ?

దేవే—వివాహము కాకున్న అది వీడుతుల్లు ?

మాన—కులములోనుండి వెలివేయరా ?

దేవే—అగదుకు మొదటనుండియు సిద్ధమే !

(తెఱలో దేవేంద్రా ! అని కేక)

ఆం. రమ్ము. నీవు లోనికి పొమ్ము. (ఆమె పోవును) తండ్రా తీరినది. (సదానందుడు వచ్చును)

సదా—మిత్రమా, నీ దేహస్థితి బాగు లేదని వింటిని.

దేవే—వెఱేములు లేదు. మనోవ్యాధిచే అప్పుడప్పుడు దేహస్వస్థత తగ్గుచుండును.

సదా.—మనోవ్యాధి నేల తెచ్చి పెట్టుకుందువు ?

దేవే—వలదన్నను నన్ను వదలకున్నది. సంతానమువై కూర్చి ఎక్కుడయి మమత పెఱుగుటచేత నేమో ?

సదా—సుశీల గూర్చి బెంగగొంటివా ?

దేవే—లేదు లేదు. అది మంచిపని చేసినది, ఘెల్లికొప్పుకొనుటయే లేదు.... ఈకుటుంబము మట్టిలో కలిసిన మేలగును. సకలపాపసంకులము- ఆపదలకు పదము. సర్వనాశ హేతుభూతము. పిల్లలను తాచుపాములకు పాలుపోసి పెంచుచున్నాము.... అబ్బబ్బ ! ఎంత ఆవివేకము

సదా—నీ అభిప్రాయ మిదేనా?

దేవే—వేఱేముండును ?

సదా—మిత్రమా, నీవు వ్యత్యస్తముగా తలచుచుంటివి.

దేవే—స్వానుభవ పుది. నీరు చొరక లోతు నిజముగా తెలియదు.

సదా—నీయెక నాకు భక్తిశ్రద్ధలు మెండు. ఇట్టి సామాన్యవిషయమున నీమది సాచలించుచున్నదేల?

దేవే—లేదు లేదు. ఆ విషయమున చర్చనీయమని లేదు. అది అనావశ్యకము.

సదా—ఏది?

దేవే—పిల్ల పెళ్లి.

సదా—కాదు. అది అత్యంతా నశ్యకము.

దేవే—ఏల?

సదా—జన్మాంతరవాదము, ఆధ్యాత్మికచర్చయు అటుగ చుము. సంతానము వాయుభక్షణమున జీవించు ననుకొంటివా? యావజ్జీవమును వారి అన్నవస్త్రములకు అనువు కల్పించుట తలదండులకు విధి కాదా?

దేవే—వారి తప్పేమి?

సదా— సంతానము కల్గుటకు తలదండులు కారణ భూతులు కారా? వారి సంరక్షణ వీరికి విధికాదా? పిల్లలు పెద్దవారై దుఃఖాకాంతులైన ఆ తప్పు తలదండులదికానా? సంతానము కడుపుమాడి కఱకటి బడిన కన్నవారు నిండుమలు కారా?

దేవే—తరువాత, తరువాత.

సదా—కుమారునికి విద్యబుద్ధులు కరపి వాని అన్న నస్త్రముల కాధారము కల్పించుచున్నారు. అట్లే కుమారికి కూడ కల్పింప వలదా? పిల్లకు పెళ్లిచేయుట వలన దానికి జీవనాధారముకల్గును. కావున నీకూతురికి నీచు పెళ్లిచేయుట తప్పదు.... కాని

దేవే—ఊరకుంటి వేమి ?

సదా—స్త్రీలయెడ భగవంతుడే నిష్ఠుడు, దానికి మనమేమి చేయగలము? వారి యోగక్షేమములకై సాధ్యమైనంత యత్నముచేయుట పురుషులకు విధి- స్త్రీలకు రానున్న క్లేశముల తొలగింప బూనుట పురుషుల కావశ్యకము.

దేవే—నాకు బోధ పడలేదు.

సదా—స్త్రీలు దుర్బలులు, అబలలైనను వారు మానవులే కదా? వారి హృదయములను అవమానము ఉపేక్షయు పురుషుల హృదయముకొఱపాటు నొవ్వ జేయును. స్త్రీలు పురుషులకంటె బుద్ధితక్కువ వారైనను, వారికిని ఇష్టానిష్టములుండును. వారిమతము కేవలము గహంకారమనరాదు. పసితనమున వారికి వివేకముండదు, కావున తలిదండ్రులు తమకు నచ్చిన వారికి వారిని కట్టిపెట్టవచ్చును. బాలికకు పదిహేను పదహారు వత్సరములవరకు పెళ్లిచేయకున్న, అప్పటికి వారు ప్రాజ్ఞలై వరుల నెంచుకొనుటయందు మతామతములు కల్గియుండురు. వాటిని సగకు చేయకుండుట భావ్యము కాదు, సుశీల అభిరుచికి

ప్రతికూలముగ మా వినయన కామెను నీవు కట్టణలచినచో నేను సమ్మతింపను.

దేవే—హిందూకులమున పుట్టిన ఆడది హిందువుల కులాచారముల మన్నించుట యుక్తముకాదా ?

సదా—సావిత్రి) హిందువులలో పుట్టలేదా ? ఎదిగిన పిల్లకు ఇష్టానిష్టము లుండితీరును. మన శాస్త్రకారులు మూర్ఖులనుకొంటివా ?

(మహేంద్రుడు వచ్చును)

మహే—నాన్నా! కుముదిని ఏమేమో పలమాట లాడుచున్నదని అమ్మ చెప్పుమన్నది.

దేవే—ఈమాట నాతో కూడ చెప్పినది. పలమాట లాడక పాటలు పాడునా ఏమి ?

మహే—అమ్మ మిమ్ము పిల్చుచున్నది.

దేవే—ఇప్పుడు వచ్చుటను వీలు లేదు. పొమ్ము.

సదా—అట్లుకాదు. ఒకసారి వెళ్లిరమ్ము.

దేవే—నేనేమి వీరి నొఖరినా?

సదా—వెద్యుని పిలువనంపనా ?

దేవే—వలదు. నీతో నెన్నిసారులు చెప్పుదును ?....

ఇక నీవింటి కరుగుము.

సదా—సరే....నీవు పోయి ఆడవారి దిగులు తీర్చుము

(పోవును)

(వినోదిని వచ్చును)

దేవే—నాకొక్క కే కాబోలు— నాకు ప్రాణాంత  
ముగా నున్నది.....ప్రాణ మున్నదా? (పోవును)

వినో—తండ్రిగారి మతి తల్లడిల్లినది. లేకున్న ఇంత  
కోపము, చిటచిటలాడుట పూర్వముండెనా ?

### ❀ నాల్గవ రంగము ❀

[దేవేను) నిల్లు-గాలివాన, వడగండ్లు, ఊరుముల్లు  
కుముదిని మంచముపై పడుకొనును, పక్కను  
తల్లి కునుకుచుండును. దేవేందుడు నిలుచును]

దేవే—రాతి) యెంత భయానహమ్మై యున్నది !  
ముసలధారలు కట్టి వర్షము కురియుచున్నది. వడగండ్లు పడు  
చుండుటచే తలుపులు చిల్లులుపడుచున్నవి, మేఘములు-వలలో  
బడిన వ్యాఘ్రముల భాతి కోపోద్రేకమున గంభీరముగా గర్జిం  
చుచున్నవి. సృష్టియంతయు లోపించినటుల చిమ్మచీకటి కమ్ము  
చున్నది. పాడువడిన యీకొంపయు నేను మాత్రమే నిల్చి  
యున్నాము. దౌర్భాగ్యుడను నాచుట్టు వేరెవ్వరును లేరు  
కాబోలు. ఈతుపా నడగి, ఈయంధకార మంతరించిన వెన్క  
సూర్యకీరణప్రసారమున పూవులు పూచి, పక్షులు కలస్వన  
ములతో నాకసమున నెగురుచుండ, నసంతవాయువీచికలు  
శ్యామలతలపై మెల్లమెల్లగ వీచుచుండ, కమ్మనితెమ్మె



రలు లతాగృహముల సుగంధముల నెలకొల్పుచుండు  
 నప్పుడు నాచుట్టు నుండువా రెవరు? ప్రపంచమా?  
 నావైపు వంగి వాలదే! అన్నగారు మేమిద్దరము ఏకగర్భ  
 జనితులమని వాడుక. ఇక నీ ప్రపంచమున నా కిద్దరు  
 సుతులు. ఒకడు సన్యసించె. రెండవవాడు తగిన శిక్షలేకుం  
 డుటచే ఉచ్ఛ్వాసములు డయ్యె. ఇద్దరు కూతుళ్ళలో ఒకతె  
 అనాధ. రెండవదానికి పెండ్లి కాలేదు. నా భార్య అహల  
 రాత్రములు దాసివలె పాటుపడుచుండుటచే నిద్రాదేవి ఆమెపై  
 అనుకంపణూపి అక్తునచేర్చెను. రుగ్లయగు ఈకన్యకు 'మరణ  
 మాసన్న మగుచున్నది. దీనినంతయు నేను కన్నులార గాం  
 చుచుంటిని.

కుము — అమ్మా! అమ్మా!

మాన — ఏ మమ్మా?

కుము — దాహము.

దేవే — ఇదుగో నమ్మా.

కుము — నాన్నగారూ!

దేవే — ఇదిగో ముచినీరు.

కుము — వలదు. బాధ భరించ జాలను. అమ్మా!

మాన — ఏమమ్మా, ఇక్కడనే ఉన్నాను.

కుము — అక్కేదీ?

దేవే — నిద్రపోవుచున్నది. లేపనా?

కుము—వలదు. లేచిన పిమ్మట వాళ్లతో చెప్పుడు.  
అబ్బా!

దేవే — బాధ హెచ్చుగా నున్నదా అమ్మా?

కుము—లేదు. అంతయు అణుగు చున్నది.

మాన—అదేమమ్మా, అలా గంటున్నావు. హా!  
వైవమా— ఎట్టిగతి తెచ్చిపెట్టితివి.

కుము—అమ్మా (లేచి మెడపట్టుకొనును.) అబ్బా!

మాన—ఇదేమి. పిల్ల యిట్లున్నది.

కుమా—అబ్బా!

మాన—వైద్యుని పిలువుడు. (కుముదిని పడును)

కుము—అబ్బా! బాధ తిరుగ వచ్చుచున్నది.

మాన—వైద్యుని పిలువరేమి?

దేవే—వైద్యుడా? బైట యెట్లున్నదో నీ కగపడుట  
లేదా? అర్ధరాత్ర)మున తుపాను పట్టియున్నది. ఇప్పుడు  
వైద్యుడా? నూరు రూపాయూ లిచ్చినను ఎవ్వరును రారు.  
అంత సొమ్మిచ్చుటకు శక్తియులేదు.

కుము—ఇకను వైద్యుడేల? నాన్నా— కిటికీ తీయుడు  
(ఆత డట్లుచేయ ఓరుగాలికి దీపమారును కుముదిని పొ)ణము  
పోవును.)

దేవే—అమ్మా, కుముదినీ!

మాన—కుముదిని! కుముదినీ! (పైనిపడును)

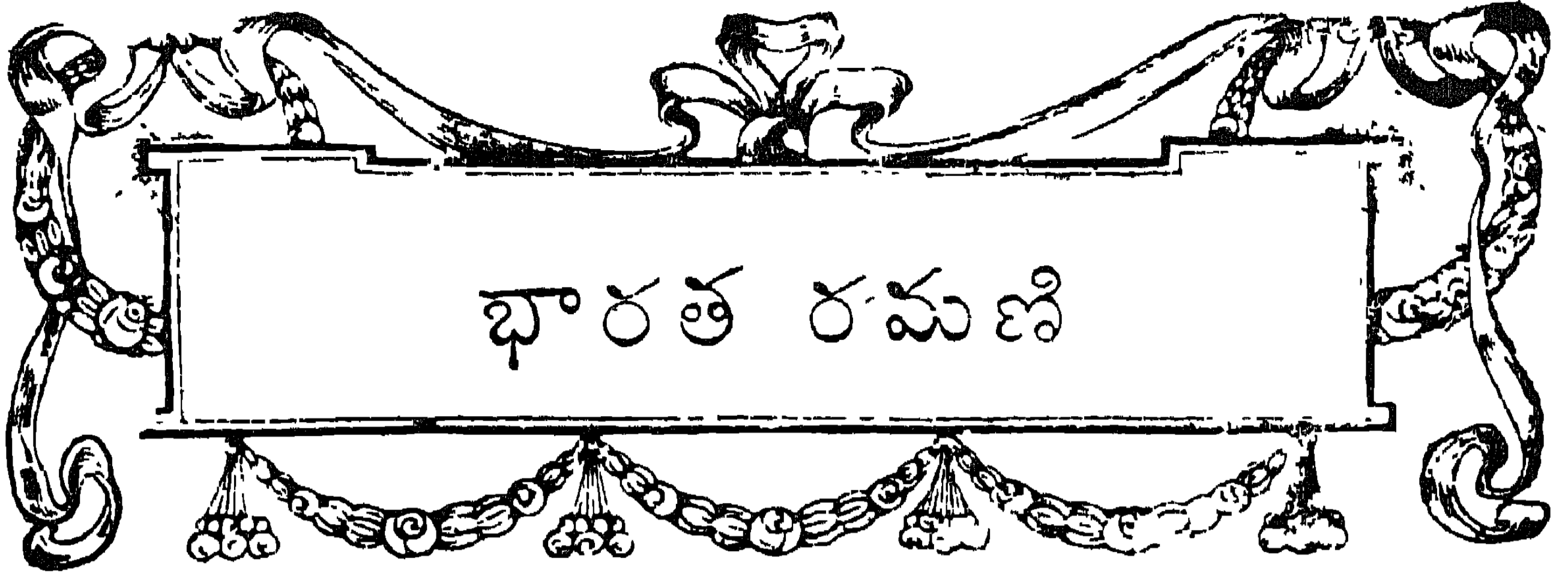
దేవే—గట్టిగా పట్టుకొనుము. ఈ చీకటిలో మన కన్నులుపూసి ఎత్తుకైన పారిపోవును సుపూ! జాగ్రత్త!

మాన—అయ్యో! పోయినది. నాతల్లి ఎగిరిపోయినది.

దేవే—విడిచితివా ' పట్టిఉంచలేక పోతివా? పలు గాకీ! అట్టెన నడువుము. మనముకూడ పోవుదము. చీకటిలో ఒక్కరై ఎక్కడికి పోయెనో చూతము. కుముదినీ! కుముదినీ!

(పోవును)





## మూడవ అంకము

❁ మొదటి రంగము ❁

(దేవేంద్రుడు) నింటిలో నొక్కడే పచారు చేయును.)

దేవే—ఒక ఆపద గడవకిముందే వేకొకటి దాపురించినది. ఒక తెరటము మీద మరి యొకటి. కాలుజారి కొట్టు కొనిపోవుచున్నప్పు డెవ రాపగలరు? ఒకదానిమీద నొకటి—విరామమే లేదు. నిర్భర మగుచున్నది.... అదిగో నా భార్య వచ్చుచున్నది. రానీ—మనసు రాయి చేసికొంటి. ఇక నేమి చేయగలను?

(మానద వచ్చును)

మాన—కన్నులయెదుట కన్నకుమారుని పోలీసువారు కొనిపోయిరి.

దేవే—ఔను—కొని పోయిరి.

మాన—మీ రేమియు చేయు లేదే?

దేవే—లేదు.

మాన—చూచుచు నిలువబడితిరా?

దేవే—శౌను వింతను చూచుచుంటివి.

మాన—అడ్లుపెట్ట లేదేమి ?

దేవే—లేదు.

మాన—ఎందుచేత ?

దేవే—పోలీసువారు పిల్లవానిని విడుతురనే భయముచేత.

మాన—ఆ భయము చేతనా ?

దేవే—పోలీసువారు నాకు మేనత్త కొడుకులు.

మాన—మీకు మతి చలించినట్లున్నది.

దేవే—నిజము కావచ్చును.

మాన—వాని చెఱ తప్పించుడు.

దేవే—ఎవనిది ? (నవ్వును)

మాన—అబ్బాయిది ; నవ్వుతానేమి ?

దేవే—బాగు బాగు. నీ కే చింతయులేదు. లోకమర్యాద తెలియదు. దైవము నన్నాడ దానినిచేయక మగవాని నెందుకు చేసెనో ? ఇప్పుడు నూరు ప్రాసవవేదన లనుభవించుచున్నాను.

మాన—కుర్రవాని కేమగును ?

దేవే—జైలునకు వెళ్ళును. పట్టుబడకున్న దొంగతనము గొప్ప విద్య. పట్టుబడినచో చెఱసాల తప్పదు. ఆహా! గవర్నమెంటువా రెట్టి నియమము చేసిరి ? బలే !

మాన—బాలుడు జెయిలులోపడిన నేను బ్రతుకను.

దేవే — సరే, ఉర్రపోసుకొమ్మ — చావుము. ఒకకొడుకు సన్యసిచెను ; ఇంకొకడు చెఱుగోపడెను ; ఒకకూతురు తగిన మామ లేక తనువు బాసెను ; ఇంకొకతె తగిన వరుమ లేక తలచెడెను. ఇంకొకతె ఉన్నది. దానికేమి ! మిగిలినదానవు నీవు ఉర్రపోసుకొనుము. నేను మిగిలియుండును... ఆహా ! ఏయూయూ ! ఏమి నీరచనాకౌశలము ! 'మ్రుంగుటకు మెతు కులు లేవు, మీసములకు సంపంగి నూనె' అన్నట్లు వెళ్లిచే సుకొంటిని- ఫల మనుభవించు చుంటిని. కర్మఫలము కట్టి కుమపదా ? ఎవరిని నిందింపను ?

మాన—బాలునకు చెఱు తప్పదా ?

దేవే.—తప్పుసని తోచెను.

మాన—తగిన స్త్రీడరును పెట్టిన తప్పించగలడా ?

దేవే—తప్ప ఎచ్చును.

మాన—అగుతే ఏమి పెట్టరాదు ?

దేవే—(నవ్వి) నీ క.సాధ్యమన్నది లేదు. నీ కేదియు తోచెను. తగిన స్త్రీడరునకు తగిన ఫీజు. ధనమెట్లు దాపరించు? నీ విత్తువా ?

మాన—అప్పు తెండు.

దేవే — హాయి హాయి ! కతావ్యము. నీముక్కునకు సూటిగా కనబడుచున్నది. అన్నియు సులభముగనే తోచుచు న్నవి. (నవ్వును)

మాన—ఇంకే మున్నది ! పిల్లవాడు జెయిలులో పడ్డాడు. మీ రిక్కడ నవ్వు పొరంభించినారు.

దేవే—లేదు లేదు. నాది తప్పే. ఇక నవ్వును. తండ్రి గారి అప్పు తీర్చ తాతలనాటి యిల్లు సగ మమ్మితిని- నీవు చూచుచుంటివి. అప్పా? అప్పు- ఇదివర కెన్నడును చేయ లేదు- ఇక చేయను. పిల్లవాడు జెయిలులో పడనీ....

మాన—ఇంకేమి సాధనము ? (వచ్చును)

దేవే—పోమ్ము, నా ప్రాణములు తీయకు.

(ఆమె పోవును)

పెళ్లాడినందుకు ఫల మనుభవించు చున్నాను. ఎవరినందును? పెళ్లి కొప్పుకొంటిని- భార్యధరసుధారసము గ్రోలుచుండిన కుక్షీ నిండు ననుకొంటిని. ఆమె మోమునెల కాయు వెన్నె లలో విహరించిన చాలు ననుకొంటిని. ఇంకే మేమో భావిం చు చుంటిని. అదంతయు స్వప్నగతవృత్తాంత మాయె. ఇట్ల గునని ఎన్నడు ననుకొన లేదు. కర్మ మెట్టిదో ఫల మట్టిది. విత్తొకటి వేసిన చెట్టు వేతొకటి మొలుచునా? ఓహో ! పరమేశ్వరా ! ఏమి నీ సృష్టిచాతురి !

(వినోదిని వచ్చును)

వినో—నాన్నగారూ !

దేవే—ఏమి కావలె ? ఓహో, తొలిసినది, కాని నీవు కోరినది కాజాలదు.

వినో—మహేంద్రుని....

దేవే—ఊరికికొడుము— మాటాడితివా, నే నాత్మ  
హత్య కావించుకొనెదను.

(సుశీల వచ్చును)

ఏమి కావలయు ?

సుశీ—నా కేసుయు వలను....మహేంద్రుని....

దేవే—ఇక చాలించి పోమ్ము.

సుశీ—నన్నేమి చేసినను వలదనను, మహేంద్రుని  
రక్షించిన చాలును. మీ పదము లంటెదను.

దేవే—నన్నంటవలదు. దూరమున నుండు—

సుశీ—జనకా ! ఇటు తగునా ? (కాళ్ళపైబడుచు)

దేవే—ఇక నుండ జాలను....ఎంతని మింగను !  
ఈ బాధచే గుండె వీలుచున్నది.... ఇదెట్లు చూడగలను ?  
వినోదినీ....సుశీలా.... అబ్బా ! మీరే మెఱుగ గలరు ?  
అయ్యో ! అయ్యో ? నిర్భరము....నిర్భరము...

(త్వరగా పోవును)

(నగలపెట్టెలో మానద వచ్చును).

మాన—వినోదినీ ! ఈ నగలు పట్టుకొని సదానం  
దుని వద్దకు వెళ్లి వీటినమ్మి సొమ్ము యిమ్మను.

వినో—ఇదే మమ్మా !

మాన—కొడుకు చెఱలో బడిన పిమ్మట కొఱగాని  
యీ నగలు నాకేల ? తీసుకొని పోమ్ము.



వినో—ఇవి నీ పుట్టింటివారు పెట్టినవియు ప్రాణములుండ వీటిని బాయగూడదనియు చెప్పియుంటివే ?

మాన—ఔను, కాని కుఱ్ఱవాని కిట్టి యనస్ తటస్థించునని అప్పు డెరుగను. ప్రాణములకన్న ప్రీయతరమై, అంధకారావృతమగు ఇంటికి దీపమై, కుల ముద్ధరింపదిగు కొడుకు చీకటికోణములో నుండ నే నీ యాభరణములతో నింట నుండగలనా ? కొని పొమ్ము.

వినో—వాన్నగారి సడిగితివా ?

మాన—లేదు. వారి నడుగ నక్కరలేదు. ఆయనకు మతి చెడినది. మా అమ్మ నా కిచ్చిన నగలు నా హృదయము, నా శరీరార్థభాగహారయగు నాపుత్రునకై అర్పించుచున్నాను. నీవు సొకోచిప పలదు. ఇతరులకు నే నిచ్చుటలేదే ! ఆపదుద్ధారకా ! ఆతరక్షణా ! నా మొఱాళించి మమ్మివిపదబ్ధినుండి ఉద్ధరింపుము.  
(పోవుదురు)

❀ రెండవ రంగము ❀

[ దేవేంద్రు నిల్లు—దేవేంద్రుడు నిద్రలో ]

దేవే—డబ్బు ! డబ్బు ! డబ్బు ! ప్రపంచమున నింకెద్దియు లేదు. డబ్బే ! పిల్లలకు డబ్బు, పెద్దలకు డబ్బు ; కొడుకులకు డబ్బు, కూతుళ్ళకు డబ్బు, వెండ్లానికి డబ్బు, మగనికి

డబ్బు ; దొంగకు డబ్బు, దొరకు డబ్బు ; భాగ్యవంతునకు, బీదవానికి; గొప్పవానికి, కొద్దివానికి; భక్తునకు తుదకు భగవంతునికి కూడ డబ్బే. ధనము దాపరించుటకే ధాతీ) మహా దేవిని దహించి, త్రవ్వి, ఆమె గర్భమును చీల్చుచున్నారు. సముద్రమునదలి అగాధజలమున మునిగి రత్నములను సేకరించుచున్నారు. చేతిగాను గాని ఆకాశమందలి సూర్యాది గ్రహతారామండలముల చీల్చి కరుగజోసి టాకసాలయందు నాణెములుగా దింపియుండురు. బాపురే ! ప్రపంచమా, నీబిడ్డల నందర ధనచింతాబుధిని ముంచి తేల్చు చున్నావు. నీక్రోడమునుండి రత్నగర్భమా, వారు వెడలునప్పుడు ఒక క్లాసైక వాని నాటి జోసినా ?...హా ! శంకరా, నా ఐదువేల రూపాయలపై ఇంటిలో నందరుచు కన్నువేసి యున్నారు. పిల్లవానిచేతిలో బెల్లముముక్కను కాకి తన్నుకొని సోవునట్లు వీరు నాచేతిచూడి దీనిని గ్రహింప దలచుచున్నారు. దీనిపని చక్కచేయవలయును. (ఇనుపపెట్టెతీసి) ఇక్కడదీని నుంతునా ? రేపు కచేరిలో కట్టివేయుదును.....తండ్రిచేసిన అప్పు తాతల నాటి యిల్లమ్మితీర్చెదను. నాకొక కమ్మలేదే ! ఆస్తి తండ్రిగా రిచ్చినదే, అప్పు తండ్రిగా రిచ్చినదే...ఇక్కడ నుంతునా ?.... వలదు. గొయ్యి తీసిపాతుదునా ? అది మేలు. (గునపము తెచ్చి త్రవ్వి) అబ్బో చప్పు డగుచున్నది. ఎవతైన వత్తురు. ఇదివలదు. అలమరలో నుంచెద. ఇదెవ్వరును చూడబోరు. ఇనుపపెట్టె యుండ ఇంతసొమ్ము అలమరలో నుండుననుకొందురా ? సరే.

ఇచ్చటనే దాచెదను. (తాళము తీసి అరలాగి లోనచూచి)  
 ఓ హేలా ! దీనిలో దొంగఅర కూడ యున్నది; బలే ! ఇది  
 చాలమేలు. ఇందులో నుంచెద. (తడిమి చూచి) ఇందేవో  
 కాగితము లున్నటులున్నవి. ఇవి చూచినవారి కిందు సొమ్ముం  
 డు నను అపోహము పుట్టదు. వాహ్వా ! ఇది మేలైన చోటు.  
 ఎవరును చూడలేదు కదా. లేదు. అర్ధరాత్రమున నిట నెవ్వ  
 రుందురు ? ఈసారి వీటిని తీయుట సాధ్యము కాదు. (అందులో  
 పెట్టి తాళము వేసి) హాయి హాయి. (పోయి నిద్రించును).

(వినోదిని వచ్చును.)

వినో—మా తండ్రిగా రేవో మాటలాడు చున్నటు  
 లున్నది. (అంతట చూచి) ఇందెవ్వరును లేరే !...ఓ హేలా !  
 నిద్రలో లేచి తిరుగుచుండుటయు మాటలాడుటయు వీరికి అల  
 వాటే. అదిగో నిద్రించి నట్లున్నది. (పోవును.)

❦ మూ డ వ ర ం గ ము ❦

(ఉపేందు) నిల్లు. ఉపేంద్రుడు భక్తులు.)

ఉపే—వత్సలారా, ఆహారము గొనుట కూడ ఆధ్యా  
 త్మిక వ్యాపార మని నేను సిద్ధాంతము చేసినాను. ఇదిగో నవ  
 నీతము ఇది శ్రీకృష్ణుడే ! దేవకీనందనుడే !

భక్తు—ఓ హేలా హేలా !

ఉపే — పీతాంబరధర - శిఖిపిచ భూషణ - వంశీధర -  
గోపాలా !

భక్తు — (పాడుదురు.)

ఉపే — మక్ఖన్-నోర-మధుసూదన - శ్యామల - నవనీ  
రదసమదేహా || విశాలా ||

భక్తు — (పాడుదురు)

ఉపే — ఓ కృష్ణుడు వెన్నవలె కోమలుడు, కావుననే  
వెన్నదొంగ అనిపించు కొనెను.

భక్తు — ఓ హేలూ హేలూ !

ఉపే — భక్తులారా ! చూడుడు. (లడ్లుచూపి) ఈపదా  
ర్థము అండాకారము గలది. చక్కెరతో చేసినది కావున రస  
వ్రాతము, మధురము. కారణము మొక్క గుణములు కార్యముం  
నుండును. కావుననే దీనిని “ రసగోళ ” మందురు. ఆర్యముషి  
గణము దీనిని జూచియే, భూమి గోళాకారముగా నుండు నని  
సిద్ధాంతము చేసిరి. ఇది నోటిలో వేసుకొనినచో కరిగి కడుపులో  
కలియునట్లే జీవాత్మ భక్తి యోగముచేత పరమాత్మలో లీన  
మగును. చూడుడు. (నోటిలో వేసుకొనును.)

భక్తు — సత్యం సత్యం ఓహోహోహో !

ఉపే — (సీసాను చూపి) చూచితిరా ? ఇది పానీయ  
ద్రవ్యము — దీనిని దేశభాషలో “షర్బతు” అందురు. ఇదే  
భగవంతుని ఆదిసృష్టి — ఇందే సర్వభూతములు ఉత్పన్నము  
లయినవి. “సర్వభూతేషు శ్రీకృష్ణః” ఇందెట్టి అపూర్వరహస్య

మున్ననో కనుమ— “సర్వభూత” శబ్దము “పర్వతుః” గా  
మారినది. ఇందుచేతనే సర్వభూతములును పరమేశ్వరునియగు  
ఇట్టే లీనమగును.

భక్తు—ఎఱు ఆధ్యాత్మిక తత్వం.

ఉపే—ఇంకొకటి మిగిలి యున్నది. (గుడిగుడి చూపి)

ఇది పొగను సృజించుచు. ఇట్టే అనేక యగత్రములు చేయు  
గలవు. ధూమయంత్రములను చేయుట దీనినుండియే మాన  
వుడు గ్రహించెను. ఇందు విష్ణుతేజ మున్నది. ఇందు జ్ఞాన  
పత్రి యుంచి పీల్చినచో సర్వలోకములును సాక్షాత్కరిం  
చును. (పీల్చును)

(యజ్ఞేశ్వరుడు వచ్చును)

ఓహో! యజ్ఞేశ్వరా! రమ్ము.....నత్పలారా!  
నేను కొంతసేపు ఆత్మసాక్షాత్కార మాచరింపనలయు. మీ  
రిండ్లకు పొందు. ఆహో! గోపీజనమనోరంజనా, జీవులను పర  
మావధి వీవేకదా? సర్వోద్ధారకుడవు సర్వనియంత్రాశ్రీహానీ!  
నీ చరణములే నమ్మియుంటిని.

భక్తులు—(పాడుదురు)

పాట

నీదుచరణములే—గతియని—ఎదనునమ్మినవారమురా॥

శ్రీకృష్ణా॥

నేదచేనాతవిదితుడనని—వెలయుశ్రీసవ్వేశ కృష్ణా॥

సీ.ప॥

(సోప్రదురు)

యజ్ఞ—వీడ వదలినది... ఉపేదా, నీతో నెక మాట చెప్పవచ్చితిని.

ఉపే — నేను కూడ నీకొకమాట చెప్పవలెను.

యజ్ఞ—నీవు విశ్వాసఘాత ఒనర్చితివి. నన్ను నమ్మించి మోసపుచ్చితివి.

ఉపే.—నేగా? నిన్నా?

యజ్ఞ—అహా. నీవే, నన్నే—మితండ్రి) అప్పు తమ్ముని తలవై రుద్దితివి. ఇల్లమ్మ బుణము ఆతడు దీర్చునని నమ్మించితివి. ఇల్లమ్మడైనది—అప్పు రక్కాసైన నా కందలేదు.

ఉపే—ఇంను నాదోషమేమి?

యజ్ఞ—దోషము నీది కాదా? ఉండుండు. నీచెవులు నులిమి సొమ్మంతయు రాబట్టెదను.

ఉపే — కానిమ్ము నేను వకీలును, లా ఎరుగుదును.

యజ్ఞ—అబ్బో! అటులనా? నేను షరాబును; బీదలను పీల్చి పిప్పిచేయుట మనకిద్దరకు సహజధర్మము. నీవు మునిముచ్చునైతివి. నేనట్లు కాలేదు. ఇదే భేదము. చూడు సొమ్మంతయు నీనుండి వసూలుచేసెదను.

ఉపే—నే నీయవలసిన వైకము నంతయు నీకిచ్చినట్లు రసీదు నాకిచ్చితివి . ఎక్కు వెట్లు రాబట్టెదవో చూచెదను.

యశ్శే—అటులనా? మీతండ్రి వ్రాసిన “విల్లు”లో నేను సాక్షిసంతకము చేసితిని, ఇప్పుడు యున్నదా?

ఉపే—ఆ “విల్లు” ఇప్పుడు డెక్కడ నున్నది?

యశ్శే—లేకేమి? చేవ అలమరలో నున్నది పోలేడు.

ఉపే—సరిసరి,

యశ్శే—సరిలేదు, బేసిలేదు, అదేయున్నచో దేవేంద్రుని కగపడదా అని సంశయించుచుంటివి కాబోలు! చెప్పెదను అందులో దొంగ అరయున్నది. ఆసంగతి నాకు తప్ప వేరెవ్వరికిని తెలియదు. అలమర యిప్పుడు దేవేంద్రుని యొద్దనే ఉన్నది, నే నిప్పుడే పోయి వానితో చెప్పెదను, సొమ్ము రాబట్టు నుపాయము నాచేతిలో నున్నది. ఆ “విల్లు” ప్రకారము యవదాస్తిలో నూడుపాళ్లు దేవేంద్రునకు ఒక పాలు, నీకునువచ్చును, సొమ్మిచ్చెదవా? లేదా? చెప్పు.

ఉపే—రెండవ “విల్లు”నందు నీవు సంతకము చేయలేదా?

యశ్శే—నేను చేయలేదనియు నీవే నాసంతకము చేసితి వనియెద

ఉపే—నీమాట నమ్మువారెవరు?

యశ్శే—తండ్రివ్రాసిన చేయగలవాడు సాక్షివ్రాసిన చేయలే దనుకొందురా? చెప్పు, సొమ్మిచ్చెదవా? లేదా?

ఉపే—నాకు మితుడవయ్యు ఇంత ఘోరమునకు బడిగట్టుదావా?

యశ్శా—ఒక సంసారిని పాడుచేయుటకు కుట్ర) పన్ను  
 టయందే కదా మనకు మైతి) అలవడెను అది ఘోరము  
 కాదా? ఇంకొకటి, ఇద్దరు సాధుజనులు మిత్రులగుదురు.  
 కాని ఇద్దరు వంచకు లట్లు కానేరరు వారినొక గదిలో పది  
 వత్సరము లుంచినను వారికి మైతి) అలవడ నేరదు బయటికి  
 వెడలినతోడనే వా రన్యోన్యవంచనమునకు గడంగుదురు.

ఉపే—యశ్శాశ్వరా (కన్నుల నీరు నించును)

యశ్శా—ఆడదాని బుడిబుడి దుఃఖములటుంచి సొమ్మి  
 చ్చెదవో, ఇయ్యవో చెప్పు

ఉపే—ఒక్కమాట వినవా ?

యశ్శా—వినను నీవు వకీలువో? సొమ్మిచ్చెదవా లేదా?

ఉపే—ఒక మాట

యశ్శా—నేను చెప్పినంతయు చేసి తీరుదును తుడి  
 మాట తేల్చుము

ఉపే—ఇచ్చెద

యశ్శా—ఇప్పుడిమ్ము

ఉపే—ఇప్పుడే ?

యశ్శా—ఆహా, ఇప్పుడే. నిన్నెవరు నమ్ముదురు ?

ఉపే—ఇప్పుడు నావద్ద సొమ్ములేదు.

యశ్శా—మంచిది... (వెళ్ళబోవును..)

ఉపే—ఉండుండు. ఇచ్చెద.

యశ్శా—తే.



ఉపే— ఇదిగో ! ఇట్లు నిర్బంధించుట న్యాయమా ?  
మసలో మన మెట్లయిన తగవు తీర్చుకొందము.

యజ్ఞే— ఆలాగు దాంకిరమ్ము. తగవుదిద్దుకొందమా ?

ఉపే— ఆలాగే కాసిమ్ము.

యజ్ఞే— ఎట్లు ?

ఉపే — నీవు చెప్పిసట్లు చేసెదను.

యజ్ఞే— నేను చెప్పినపని చేసినచో అప్పే కాక వట్టి  
కూడ వదలెదను.

ఉపే — ఏమి చేయునుండువు ?

యజ్ఞే— నానోటనే పల్కింతుమా ? నేను చెప్పజూను  
ఆమాట వెలువడిన తోడనే ధరణీచక్రము తల్లడిల్లదా ?  
అమావాస్యనాటి చీకటి ఆకాశమంతట నాచ్చాదింపదా ?....  
ధర్మ మేమైన ఈధాత్రి యందున్న, అది వాడి, నత్తియై,  
చచ్చి, కుళ్ళి, దుర్గంధము కుప్పవడదా ?

ఉపే— అబ్బా ! అంతఘోరకృత్యమును తలపెట్టితివా  
ఏవో చెప్పుము.

యజ్ఞే— ఇంకను తెలియలేదా ? నీవు పాపివి, నేను  
పాపిని; ఐనను ఆమాట చెప్పుట నాకు నోరాడకున్నది. నా  
వివాహము.... ఇప్పుడైన గ్రహించితివా ?

ఉపే — చప్పున చెప్పరాదా ?

యజ్ఞే— ఓను. (చెవిలో చెప్పును)... మ్రాన్న డెదవవేళ్ళ?

ఉపే—నా తమ్ముని కూతురినా ?.....

(యశోశ్వరుని మెడబట్టి) ఓరి బాలిశా. ఓరీ చండాల ! కూళా !

యశో—నన్ను వదలుము... తెలివి తెచ్చుకొనుము విడుతువా ? లేదా ?

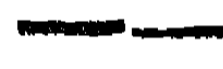
ఉపే—విడిచెద. మఱచితిని.

యశో—ఇప్పు డిష్టపడుదునా ?

ఉపే—ఇష్టమే. ఇష్టమే...ఎవఱది ?

యశో—ఎవరును లేరు. వణకుచుంటివేమి?

ఉపే—పోదము, రా.... (పోవుదురు)



నా ల్గ వ ర ం గ ము

(దేవేంద్రు నిల్లు—మానదా వినోదినులు)

మాన—ఏ మయినది ?

వినో—“నస్తువుల నమ్మనక్కరలేదు, తాకట్టుపెట్టి తగినంత దస్తు తేవచ్చున’ని ఆత డనెను

మాన—దానితో చెఱవీడునా ? ఆత డేమనెను ?

వినో—శక్తివంచన లేక సాధించెద ననెను

మాన—భగవంతు డాతనికి మేలు చేయుగాక చూడు ఈసంగతి మీతండ్రిగారికి తెలిసెనా, మన యత్న ముఖ్యము మట్టిలో కలుపును తెలియనీయకుము

వినో—ఆభయము నీకు వలదు. తెలియనీయను

(పోవును)

మాన—అనాధరక్షకా! ఆపదుద్ధారకా! రక్షింపుము

(దేవేందు)డు వచ్చును)

దేవే—వంట యింక కా లేదా?

మాన—అయ్యో! మఱచితిని

దేవే—మీరు నన్ను ఇంట నుండనీయరా?

మాన—క్షణములో వంట చేసెదను బాలుని సమాచార మేమైన తెలిసినదా?

దేవే—నా ప్రాణము తీయక పోమ్ము... (ఆమె పోవును) చిన్నవాడు చెఱలో పడినాడు పోనీ తండ్రిగారి అప్పుతీర్చి కౌశీనము కట్టి వాడవాడల తిరిగెదను భార్యయు, ఇద్దరు కూతుళ్ళును మిగిలెదరు వారికిని ఇదే గతి కొడుకు కూటికై బెంగగొన నక్కరలేదు అదియు మేలే.

(సుశీల వచ్చును)

నీవేల వచ్చితివి? పోమ్ము.

సుశీ—సదానందుడుగారు మీతో మాటలాడ వలె నని వచ్చియున్నారు.

దేవే—ఇతడు నన్ను బ్రతుకనీయడు, ఇప్పుడు వీలులే దని చెప్పుము. నా బింట్లో బాగుగ లేదని చెప్పుము... ఊపోనీ, రమ్మనుము.... (ఆమె పోవును) దేవేందుని కొడుకు చెఱలో పడెనని దేశమంతటను వ్యాపించినది. నాగుండె, నీరగు

చున్నది. (సదానందుని ప) వేశము) సదానందా ! ఏమి నాతఁకాలు ? నేఁకు నా శరీరమునకు స్వస్థత తగ్గినది.

సదా—వైద్యుని పిలిపించనా ?

దేవే—వైద్యశాస్త్రమున ఈవ్యాధికి మందులేదు.

సదా—మితమా ! చింతింపకుము, అపీలు చేయు దము, బాలుని చెఱనుండి తప్పించ వచ్చును

దేవే—వలదు, అపీలు చేయవలదు. వాడు చెఱలో నుండుటయే శ్రేయము. కూర్చుండబెట్టి కూడు పెట్టలేను. కొంతభారమైన తగ్గిన మేలే. నాభార్యను కూతుళ్ళను కూడ అచ్చట చేర్చు ఉపాయము నాలోచింతువేని నన్ను రక్షించినవాడ పగుదువు.

సదా—అదేమి అట్లనుచుంటివి ?

దేవే—ఇంతవఱకు జరిపిన చర్యకే వకీలునకు చాల ధన మొసంగితిని, నీకును నావలె మతిపోయి నిట్లున్నది. అన్నట్లు ఇప్పటి కెదువేలు వ్రయపడెనట !

సదా—దాదా పయియుండును.

దేవే—ఇంత సొత్తు నీ కెక్కడిది? ఇది అడుగవలెనని ఎన్నియో సారు లనుకొంటిని, ఇంతలో నాకు మతిచెడినది. ఇప్పుడు సావధానుడనై యున్నాను. ఇంతసొమ్మెక్కడిది ? చెప్పుము.

సదా—అదేల అడిగెదవు ? ఎట్లొ జతపడినది. ఇప్పు డామాట యేల ?

దేవే—నీ విచ్చితివా ఏమి ? నా కొర్కక నీ వొక  
 క్కాసైన వ్యయపరిచితివా ? యావజ్జీవము నిన్ను శత్రువుని  
 వలె భావించును. నీవు నన్ను బాగుగ నెరుగుదువు కదా?  
 నా పూర్వు లెవరును దానముల పట్టలేదు, నేను కూడ,  
 ప్రతిగ్రహించు వాడను కాను.

సదా—నీ కీఆందోళన మేల ? ఇదే ప్రమాణము  
 చేసి చెప్పుచున్నాను. ఇందు నాసొమ్ము ఒక గవ్వయైన లేదు

దేవే—అట్లైన నీ కీసొమ్మెక్కడిది ?

సదా—నీ భార్య పంపినది.

దేవే—నా భార్యయా ? ఆమె కైదువేల రూపాయ  
 ఆట్లువచ్చెను ?

సదా—నాకు తెలియదు. నా కుమారుడు నాకీ సొ  
 మ్మిచ్చెను. ఆత డిట్లు చెప్పెను.

సదా—ఇది ఆమెకెట్లు లభించెనో అడిగితివా ?

సదా—ఆవిషయ మెవరికిని చెప్పవలదని ఆమె నిషే  
 ధించె నట.

దేవే—సరే, నే నామె నడిగెదను. సదానందా, నా  
 పై తీర్పుచెప్పబడిన డిక్రీసొమ్ము జాగ్రత చేసితిని, కోర్టులో  
 దాఖలు చేయుదువా? నీకు వీలున్నదా ?

సదా—తెమ్ము, నడచెల్లించెదను. తీరుబడి కావ  
 లసినంత ఉన్నది.

దేవే — ఇది నేనే చెల్లించియును, కాని నాకు  
 సుస్తిగా నున్నది, జ్వరము తగులునేమో, జతపడిన పిదప  
 జానేల ? శేషించిన ఆస్థినమ్మి దీనిని జతపెట్టి.

సదా — ఇల్లమ్మితివా ఏమి ?

దేవే — అమ్మకున్న అప్పెట్లు తీరును ?

సదా — అమ్ముటకు ముందు నాకో చెప్పలేదేమి?

దేవే — చెప్పినచో నీ వట్లు చేయనిత్తువా ?

సదా — చేయనీయను నిజమే. కాని దేవేంద్రా !

ఎంతపని చేసెతివి ! తాతలనాకి యిల్లు, ఎంత పవిత్రము !

పిత్రార్జితమగు సొత్తు ఎంత ప్రీతిదాయకము !

దేవే — పిత్రార్జితమగు సొపదకన్న పితృణము పవి  
 త్రతరమని నాయూహ....

(ఇనుపపెట్టె తీయును)

సదా — దేవేంద్రా ! నీవెంత మహాత్ముడవు ! ఎంత  
 ఉదారుడవు ! ఐనను ఆపన్నేఘు మన్నివెపుల నిన్నేల ఆవరించి  
 యున్నచో ఆపరమాత్తునకే శెలియుచు ఏమి వెతకుచు  
 న్నావు ?

దేవే — ఏమిది ! నోట్లకట్ట యేదీ ?

సదా — పెట్టెలో లేదా ?

దేవే — లేదే ?.... అనుకొన్నట్లే అయినది.

సదా — నోట్లగా ? రూపాయలా ?

దేవే — నూరురూపాయల నోట్లు.

సదా—ఎవరికైన నుచ్చితివేమో?

దేవే—నేను అపహరించినారు. ఆహా! దొంగ  
తనమే?

సదా—ఇనుపపెట్టె తీసి ఎవ రపహరితురు?

దేవే—ఇంకెవరు? హుం! హుం!

సదా—దేవేంద్రా! తొందరపడకు. ఎవరును దొంగ  
గిలియుండరు ఎక్కడనో నీవే దాచి యుండువు. జ్ఞప్తికి  
తెచ్చుకొనుము స్నానమాడి భుజించి నిమ్మళముగా నెతకు  
ము. కలవరపడకు నేను సాయంత్రము నచ్చి తీసికొని  
పోయెదను.

( పోవును )

దేవే—మానదా! బోధపడినది. నీ కైదువేల  
రూపాయ లెట్లు వచ్చెనో నేడు తెలిసినది. ఆసొమ్ము  
స్వార్జితమో, పితృర్జితమో, అనునట్లు మీ రంద  
రును కన్ను వేసియుండిరి..... సీతుమారుని రక్షించుటకు  
నాఅయిదువేల రూపాయిల దొంగిల్పించివా? తుద కబ్బెనా  
దొంగతనము? దారిద్ర్యదశ ఎంతకు తగ్గినది! చీ! చీ!

(మానద వచ్చును)

మాన—వంటయైనది—స్నానము చేయవచ్చును.

దేవే—(కోపముతో) మానదా?

మాన—అమ్మయ్యో! అట్లుచూచెదరేమి?

దేవే—తుదకు నీకు దొంగతన మబ్బెనా?

మాన—దొంగతన మేమిటి ?

దేవే—ఏమి ధైర్యము ! నా ఇనుపపెట్టెనుండియే దొంగలించితివా ?

మాన—దొంగతన మెవరు చేసిరి ?

దేవే—నీవు.

మాన—నేనా ? బాగున్నది.

దేవే—నేను కనిపెట్టినాను. ఆసాము చూచినప్పుడే నీకన్ను కుట్టినది. అది నాహృదయమందలి రక్తమాంసములను ధారపోసి కూర్చితిని. మా తాతలనాటి యిల్లు నమ్మి—ఆహా ఎట్టి యిల్లు—జతపెట్టితిని. నీవు దానిని హరింతువా ?

మాన—బాగుబాగు. నేనుదొంగతనము చేయుదునా ?

దేవే—దాని కేమిలే. నారూపాయి లిమ్ము

మాన—ఏమి మాటలివి ! మీ ఇనుపపెట్టెతీసి మీ సాము నే నపహాపహరింతునా ?

దేవే—అంతేకాదు. ఏమియు నెరుగనిదానివలె నటించుచున్నావు ! పాపము. ఎంత ముద్దరాలవు ? ఎంత కపటపు దుర్జాతి మీది ! ఎంతకైన తగుదురు. ఏమి సాహసము ! ఇది పరకే నాకు విషముపెట్టి యుండవలయు. అట్లెల చేయవైతివి ? ఆశ్చర్యముగా నున్నది. అవకాశము కావలసినంత కల్గెనే ?

మాన—మీసాత్తుతో నా కేమిపని ?

దేవే—ఏమిచేసితివో నీ వెరుగవా ? మొన్న నీసుతు



నికె జరిపిన చర్యకు సొమ్ము సదానందునకు నీవు పంపలేదా?  
తెమ్ము నా సొమ్ము.

మాన—ఎంత అపకీర్తి ముచ్చట! నేను చేసినది  
అనుకొనుడు, నాడు మీనుతుడు కాడా?

దేవే—ఏమో? ఆచర్య యిపుడేల? వాని రక్షించు  
టకు నాసొత్తేల స్యయముచేసినవి? తాతలనాటి యిల్లు—  
నా ఇహము, నాపరము. నా ఆత్మ—అమ్మ కూడ బెట్టిన ధనము  
నా సొమ్మిమ్ము.

మాన—అట్లయిన ఇది వినుడు. కుర్రవాని చెర  
బాపుటకు సదానందునకు నే నంపినసొమ్ము నా పుట్టింటి  
వారు నాకు పెట్టిన నగలను తాకట్టుబెట్టి తెచ్చినది, కాని  
అందు ఒకకాసైన మీ సొత్తుకాదు. ఇది సత్యము. మీరు  
నాపై నిరోధించిన దొంగతనమను అపదూరును నేను పాటి  
సేయను. మీకు చిత్తవిభ్రమము కలిగియుండుటచే మీమాట  
మీకే తెలియదు, (ఏడ్చును)

దేవే—నన్ను కన్నమొరగ చేయజాలవు. ఏడ్చు మీ  
కశిక్షితముగా అలవడును. కావలయునన్నప్పుడు కన్నులనుండి  
కన్నీరు పారజేయుదురు. నాకడ నీజిత్తులు చెల్లవు, సొమ్ము  
నిమ్ము. లేనిచో—

మాన—లేనిచో—

దేవే—నిన్నేమియు ననను. ఇంటినుండి వెడల నడిపి  
దను. ఇంటిదొంగ నుంచుకొను టెల్లు?

మాన—మంచి మాటయే.

దేవే—అటులనా? ఇప్పుడే లేచిపోమ్ము.

మాన.— ఎటు: పోవుదు?

దేవే— సీచిత్తము. నా యింటనుండవలదు.

(పోవును.)

### ❀ వి ద వ ర ం గ ము ❀

(చెరసాలలో కేదారుడు మహేందుడు)

కేదా—నీవు చెరలో ఏల పడితివి?

మహే—మోసము చేసి.

కేదా— ఇంత ఆలస్య మైనదేమి?

మహే—ముందు వచ్చినచో సదుపాయము లుండి యుండునా?

కేదా—ఇద్దరము కలిసి మాటలాడుటకు వీలుండి యుండును. నా కీనాడే విడుదల.

మహే—చెరలో నుండవలసిన కాలము జరిగి పోయినదా?

కేదా.— ఐన నేమి? తిరిగి రావలెనన్న తెన్ను లేక పోలేదు. యజ్ఞేశ్వరుని కొట్టినమాన ఆరునెలలు శిక్ష అయినది, ఇచ్చి కౌనలివానిని కొట్టిన ఇంకొక వత్సరము శిక్షపడును,

కాని ఆలాగు చేయను. ఇప్పుడు ఇంటికిపోవుట అత్యవసరము. ఇంకొకసారి వచ్చెదను, భయపడకు.

మ హే — ఆపాటిదానికి ఇంటికి వెళ్ళనేల ?

కేదా — ఆవశ్యకమైన పనియున్నది.

గదాధరుడు, హరిపదుడు, కిశోరుడు. (ఇట్లు రెండుమూడు సారు లనును)

మ హే — అ దేబుటి ?

కేదా — నిత్యమును ప్రాతఃకాలమున ఇదే నాజనము.

మ హే — ఏల ?

కేదా — నీ కేమి తెలియును ? గదాధరుడు, హరిపదుడు, కిశోరుడు....మీ తండ్రి గారికి సేమమా ?

మ హే — అతనికి శిరోవాతము చేసి మతి భ్రమించినది.

కేదా — అటులనా ? స్త్రీలలో లేచి తిరుగు రోగము నుండి శిరోరోగమున కొక మెట్టు. దానికిమంతు నేనెరుగుదును.

మ హే — ఏమి టది ?

కేదా — గదాధరుడు, హరిపదుడు, కిశోరుడు.

మ హే — నీకు కూడ మతి పోయినట్లున్నది.

కేదా — బౌను-పోవుచున్నదా ? గదాధరుడు, హరిపదుడు, కిశోరుడు....నీ విక్కడ నుండగానే నేమతిరుగ త్వరలో వచ్చెదను. బెంగపడకుము. ఈ శరీరము దేనినేన సహించ గలను. పుత్ర శోకమునే భరించును. దీనికే సిగ్గుపడవలదు, ఇది మనయిల్ల అనుకొనుము.

మహా—నీవు తమాషా మనసిపిలా గున్నావు.

కేదా—మఱచినాను యజ్ఞేశ్వరునకు సుశీలనిచ్చి  
పెళ్లి చేసినారా? చేయలేదు కదా?

మహా—లేదు లేదు.

కేదా—బతికితిని-ఇంతవరకు నాకిదే బెంగ, ఇక చింత  
లేదు, మహారాజుకొడుకున కిచ్చి దానికి పెండ్లిచేయుదును,

మహా—ఎట్లు?

కేదా—ఇప్పుడు చెప్పను. గదాధరుడు, హరిపదుడు-  
కిశోరుడు-బాబూ! నీవుచింతింపకు ఇచ్చటనుంటివా నీదేహము  
గట్టిపడును, ప్రతిదినము నియమి తాహారము, నియమిత పరి  
శ్రమ, నాశనము, అనుదినమును రెండుసారులు వైద్యుడు  
చూచిపోవుచుండును-ఇచ్చటి ఆధికారు లగపరచి ఆదరము  
అత్తవారింట కూడజరుగను. భూలోకస్వర్గ మన చెఱసాలయే  
కాని హేతువు మాత్రము ధర్మానుసారి కావలయును, లేకు  
న్న ఇది సరకమే.

మహా—అదెట్లు?

కేదా—నన్ను కక్కా అని పిలువుము.

మహా—అలాగే. చెఱసాల భూమిలో స్వర్గముంటివి.

కక్కా, అదెట్లొ చెప్పుము?

కేదా—స్వర్గమే-కాకేమి? వేళకు భోజనము, ఇంటి  
వద్ద అది దొరకదు-రెండుసారులు వైద్యుడు సామూహ్యుచ్చు  
కొనకయే చూచిపోవుచుండును, నేను మాయింటనున్నప్పుడు

నాకొకసారి జ్వరము వచ్చినది. మూడురోజులు లొకతీరున  
 హెచ్చినది. నాల్గవనాడు కాసి వైద్యుడు రాలేదు. నాల్గవ  
 దినము వలన నాడి ఆశుచుండుబట్టి బతికితిని గాని, లేకున్న  
 ఇంతకాలము జీవించి యుండకపోవుదును, నీ విక్కడ కక్కా  
 అని పిలిచియుండెను.

మహే — గానుగ మాట ?

కేదా — వెరి వాడా ! దానివలన దేహముగట్టిపడును.  
 పెక్కుమంది పొద్దుటనే అటు ఇటు తిరుగుచుండుదు, దేహం  
 రోగ్యమునకే కదా ? వారు న్యాయుసారు లీగానుగను తిప్పిన  
 చో శరీరము గట్టిపడుటయే కాక చమురు దిగును. నీవు దీనికి  
 చింతింపకు, నీకండరములు పొంగి శరీరము ధృఢమగును. రోగ  
 ము నీ చెంత రాను.

మహే — బాగు బాగు.

కేదా — ఇచటినుండి పోయిన వెన్న ఎముకలు బైట  
 పడును. ఓషిక పట్టుము. నిజమని నీవే అందువు. చెఱసాల  
 స్వర్గమే !

(చెఱకొపరి వచ్చును)

చె॥ కా — కేదారా ! వెలపల రమ్ము.

కేదా — గదాధరుడు, కిశోరుడు, హరిపనుడు.

(వెళ్లును)

❀ ఆ ర వ ర ం గ ము . ❀

(రాజమార్గమున మానద)

మాన — దారిపొ పగున అపగుచు ఇతవరకు వచ్చి  
 తిన్ని జేలు ఇటేయున్నదట, కాని నన్ను అందులోనికి పోని  
 త్తరా? మనసు విరిగి గులువెడలి వచ్చితిని, ఇప్పు డేమి  
 చేయును. భగవంతునిపై భారమువేసి కాలు సాగించెదను  
 జే! పరమేశ్వరా!

(కేదారు డెదురుగా వచ్చును.)

కేదా — ఇదేమి నదినా! ఒక్కరైపు ఎటు పోవు  
 చున్నావు?

మాన — నాబిడ్డను చూచుటకు. చెఱసాల ఈనైపు  
 ననే కదా? నాకొడు కక్కడ నున్నాడు, వాని జూచుటకు  
 బోవుచున్నాను.

కేదా — ఆకదానవు. అక్కడి కెట్లు పోగలవు?  
 నిన్ను వెళ్ళనిత్తునా? నేనిప్పుడే వానిని జూచివచ్చితిని.  
 సుఖముగా నున్నాడు.

మాన — నీవు చూచితివా? నా తండ్రి) సుఖముగా  
 నున్నాడా?

కేదా — ఆహా! సుఖముగా నున్నాడు, నీవిక మర  
 లుము; నిన్ను మీయింటికి తీసుకొని పోయెద.

మాన — నేనిక నక్కడికి పోను.

కేదా—అదేమి? ... ఊహకుంటివి. అక్కడి కెందుకు పోవు?

మాన—నేను వెళ్లను.

కేదా—ఇంకెక్కడికి వెళ్తున్నావు?

మాన—కనబడు చోటికి.

కేదా—ఎన్నియో చోటులు కనబడును, అన్నిచోటులకును పోగలవా? నిజము చెప్పుము. ఎక్కడికి పోయెదవు?

మాన—కాటికి.

కేదా—కాటికి భోగనీకేటికి? ఇంటికి పద, సుఖము కలుగ గలదు.

మాన—నేను పోను. గ్రుక్కెడు ప్రాణము విషవకమునుపు కొడుకు నెకసారి చూడవచ్చితిని.

కేదా—నీమతి చెడినది. దానికి ముందు నే నెరుగునును, గదాధరుడు, హరిపదుడు, కిశోరుడు.

మాన—వీ రెవరు?

కేదా—ఇక్కడ నేను చెప్పను, ఇంటికి పద. జైలు నుండి నా కిప్పుడే విడుదల ఐనది.

మాన—నీవు పొమ్ము, నేను రాను.

కేదా—నీకు రాక తీరదు.

మాన—ఊహలు! నేను రాను.

కేదా—ఎందుకు రావు? నాళ్ళో చెప్పరాదా? నేను నీకు మఱిదిని కానా? మీయింటికి పోనందువేల?

మాన—న స్నిగ్ధునినుండి గెంటినారు.

కేదా—ఎవరు? అన్నగారే? వదినా, ఇది కలయా, నిజమా? ఏనో జగడ మాడియుందురు. సంసార మున్నచోట జగడము లుండవా? అట్లుండుటయే మేలు. లేకున్న లోక (మాత) పాతగిల్లి సుఖమునీయను. అమ్మా! ఇంటికి పద. నీవు గృహాలక్ష్మివి.

మాన—నే నక్కడికి పోను.

కేదా—పోనీ! ఎచ్చటికి పోవ నెంచితివి.

మాన—పుట్టిగిరికి.

కేదా—సరే. నా పెండ్లము కూడ అప్పుడప్పు డిట్టే చేయుచుండును. సరే. కోపము తగ్గినత్రోడనే రావచ్చును....  
స్త్రీచిత్త మతి విచిత్రము. గడియలో అగ్నిపలె మండును, గడియలో మగచువలె చల్లారును. నీకు తోడెవరు?

మాన—ఎవరును లేరు.

కేదా—నేను నీవెంటవచ్చి నిన్నక్కడ విడిచెదను. లేదా, నీ కిష్టమున్నచో మాయింటికిపద. నాయిల్లు నీయిల్లుగ భావించుము.  
(పోవుదురు)



## ❖ ప డ వ ర ం గ ము ❖

(ఉపేందు) నింటిలో అతడు, వినోదిని)

వినో— బాబయ్యగారూ, న న్నింటికి పోనిండు, నా పల్లకిబోయిల పిలువనంపుడు; నేను పోయెదను.

ఉపే— కలవర పడెదవేల? నీకు భయములేదు.

వినో— మీరు భయములే దనుటచేతనే నాకు దిగులు కలుగుచున్నది. మీ స్వరము గద్గద మౌచున్నది, దృష్టి మారినది, ముఖము వెలవెలబారు చున్నది. మీ చంద మెప్పటివలె నుండక మారిపోయినది.

ఉపే— నీకు భయము వలకు, నామాట నమ్ము.

వినో— అదిగో మీనాలుక తడబడుచున్నది. నాకు భీతి కలుగుచున్నది... నన్ను కొట్టినను, తిట్టినను, ఇంటినుండి తరిమినను, ఇంకేమి చేసినను, అతడు నన్ను కన్న తాడి కదా? పుట్టినిల్లుసాటి భువినుండబోను! పల్లకిబోయిల పిలిపించుము లేకున్న నడచి పోవుదును. (బైటకి పోగోవును.)

ఉపే— నీవిట నుండుము, నేను పోయి వారిని పిలుచు కొని వచ్చెదను.

వినో— నేనుకూడ మీవెంట వచ్చెదను.

ఉపే— ఏల?

వినో— ఇక్కడ నే నొంటిగా నెట్లుండును? మీరెట్టి ప్పారైనను నాకు పితృవ్రతము కదా? నేను మీబిడ్డను.

ఉపే—కేశవా ! మధుసూదనా !

వినో—అమ్మా ! హరినామస్మరణ చేసిన వేల ?  
అట్లు మీకొనర్చునపుడెల్ల మీమనమున నెద్దియో పైశాచిక  
సంకల్పము పుట్టుచుండును. అందుననే నాకు దిగులు.

ఉపే—బోయీల పిలిచెద. నీవీట నుండుము.

వినో—నేనుకూడ వచ్చెదను.

ఉపే—వలదు (బైటనుండి తలుపు వేయును)

వినో—బాబయ్యగారూ ! ఏమిది ? తలుపేల వేసితిరి ?

తలుపు తీయుడు.

(తలుపు తీసుకొని యజ్ఞేశ్వరుడు వచ్చును)

వినో—(అదఱిపడి) ఇతఁడెవడు ?

యజ్ఞే—(వితపడి) ఈమె ఎవతె ?

వినో—మీ రెవరు ?

యజ్ఞే—నేను యజ్ఞేశ్వరుడను.... ఆమెకన్న అందకత్తె-  
మేలయ్యె

వినో—మీరితలు వచ్చితిరి ?

యజ్ఞే—ఇప్పుడే తెలియ గలదు నీచెల్లె లేది ? ఆమె  
యిటనున్న దనుకొంటిని

వినో—అనుకొంటిరా ఆమె యిటనున్నదని !

యజ్ఞే—లోచ్చులేదు నీ వామెకన్న నందకత్తెవు, అనా  
ధవు—రమ్ము !

వినో—ఎక్కడికి ?

యజ్ఞే—భయమేల? .... రమ్మ .... బాడి సిద్ధము గానున్నది. నిన్ను సుఖపెట్టెదను-ఏమది? రెప్పవాల్చక తడేక ధ్యానమునచూచుచు నిలుచుండెదేల? రమ్మ పోవుదము (చేయి పట్టుకొనును)

వినో—ఇంత జౌప్యమా? చేయవదలు (విసిపించు కొని తలుపుతట్టి) బాబయ్యా! బాబయ్యా!

యజ్ఞే—(నవ్వి) ఎవరిని పిలుచుచున్నావు! బెబ్బలి బారినుండి తప్పించుమని వరడును వేడుకొను మేకపిల్లవలె అరచెదవేల? అడవినుండి పరుగెత్తివచ్చి పసరిక కప్పిన పాడు నూతిలో పడితివి.... అతని కిదంతయు తెలియును.

వినో—ఆ! తెలియునా! అతని కిది తెలియు నందువా

యజ్ఞే—బేలా! తెలియకున్నచో అతనియింట అతని తమ్మునికూతురినంట సాహసించువెంగలి నగుదానా! తెలియుటే కాదు. ఈ సదుపాయము నాకు చేసిపెట్టినవాడు అతడే. నీ అధరసుధారసము నానుటకు నాకదను కల్పించిన నావ్రాతడే. ఈ విషముటికే నాకొసంగినవా డాతడే.

వినో—నేనిది నమ్మజాలను. నాతండ్రి) ఇట్లు కావించునా?

యజ్ఞే—ఇది అసంభవ మనుకొనుచుంటివా? గోలా, ధనాశాపేరితుడైనచో పురుషు డెట్టి పాపమునకైన ఒడి గట్టును. ధనమునకై ప్రాణముల తీయును; విషయసుఖము నకై విరాగులవలె జడల ధరించును; తగినంత ధనమిచ్చినచో

ఎట్టిదారుణకృత్య మొనర్చుటకైన వెనుదీయడు....వల నావై  
పెర్రవారి చూచెదపు ?

వినో ——— అయ్యో ! నరకము ! నరకము !

యజ్ఞ — జాగుసేయక రమ్ము

వినో — అబ్బా ! హా దైవమా, నా కేడిదారి ?

యజ్ఞ — నేను చూపెద రమ్ము.... (చేయిపట్టుకొనిన  
తోడనే ఆమె మూర్ఛిల్లును)

యజ్ఞ — ఏమిది ! ఆ... తెలిసెను. పితృవ్యుడు పెద్ద  
వాడు... ఇట్లొనర్ప నెంచునా ? పాప మీముగ్ధ యీమాత్రము  
భావింప లేకపోయె. ధనమాహాత్య మిది. ధాతి)నంతటిని  
తాముమాటు చేయగలడు. రక్తమాంస సంబంధముతో  
దానికి పనిలేదు.... కాంచనము కన్న కాంత ఘోరతరము.  
(వినో దిసిని చూచి) స్త్రీలు కమనీయగాత్రలు, మనోహరిణులు,  
కావ్యన లోకమోహినులు.... రిపుగణమున కామము మిక్కిలి  
బలిష్ఠము. తుపానుకన్న దుర్దమము, అనలముకన్న అవార్యము  
పిసుగుకన్న దృఢము; మహామారికన్న మమతాశూన్యము;  
హింసకన్న అంధశరము, లోభముకన్న అతృప్త తరము; క్రోధము  
కన్న రక్త తరము, చుదముకన్న విశ్వఖలతరము— ఈసంగతుల  
నెల్ల జనులు వినుచుందురు, కనుచుందురు— దీనిమూలమున  
ఎన్ని రాష్ట్రములు నశించెను. నిరతిశయబలశాలురగు సుందోప  
సుందులు దీని మూలముననేకదా నమసిరి. ఆనన్యసాఘాన్య  
సుసామోపేతుడు, అపరబ, హ్మయు నగు విశ్వామిత్రుడు దీని

మూలముననే కదా తపోభంగ మొనర్చుకొనెను. పరమపావని యగు అహల్య దీనిమూలముననే కదా పతిత యయ్యెను. అనుపమధీవిశాలురగువా రింకెందరో ఆధఃపతితులైరి. దీని కటాక్షవీక్షణమున లోకవిద్రాచణుండగు రావణుడు దీనివలననే సమూలము నశించెను... ఈవృత్తాంతముల నగదరు ఎరుగుదురు కాని జ్ఞప్తియం దుంచుకొనరు. ఇదియే ఇందలి రహస్యము.... కామినులు విశ్వమోహినులు. “ వెలదివేగుచుక్క తిలకించి నంతనే తెలివి తెల్లవారును ”.... కోమలనుగు ఈమాంసపిండము నకు ఐదువేలరూపాయి లర్పించితిని. అగునను నష్టము తోష దయ్యో.... నిండిన కడుపు, మాసిన సిగ్గు, కమనీయ కాంత— ఈమూడును ఒక్కచోట జతపడెనేని హృదయమును నరక కూపమునుండి పైశాచిక భావగణము పెల్లుబుకును.... ఈమెకు తెలివి వచ్చుచున్నట్లున్నది.... ఆఁ! నలువైపుల తిలకించు చున్నది.... ఏమి రూపవతి! అయ్యారే! భువనమోహిని!

వినో—ఎట నున్నాను? నీ వెవడవు... అయ్యో! నీవేనా? ఇది కలగాదా ఏమి భయావహదృశ్యము!

యజ్ఞే—సుందరీ!

వినో—(చెవులు మూసికొని) అబ్బా! అబ్బా! నీపని మానవా? ఎంత ఘోరము!

యజ్ఞే—యవతీమణి! (చేయిపట్టుకొనును.)

వినో—ఘాం రక్ష! ఘాం రక్ష!

యజ్ఞో—ఎవరికై మొరవెట్టుచుంటివి? ఇంట నెవ్వరును లేరు. నేను నీవే సంకోచింపకుము.

వినో—అయ్యో, అయ్యో, ఘోరము!

యజ్ఞో—నవలామణి, నిన్ను బలాత్కరింపను... నేను నిన్ను వలచితిని.

వినో—ఏమంటివి! పులి మేకను, పాము కప్పను వలె నీవు నన్ను వలచితివా? వలదు. వలపుమాని నన్నేవ గింపుము, నిరసింపుము, నిన్ను వేడుకొనెద—ఇదే మొక్కచుంటిని.

యజ్ఞో—బండి వేచియున్నది, పోవుదమ్ము రమ్ము.

వినో—అయ్యో! నన్ను విడుపుము.

యజ్ఞో—సంకోచింపకు, నిన్న కష్టపెట్టను.

వినో—వలదు-నా కేమియు వలదు-విడిచిన చాలును.

ఇదే నీపాదములపై బడెదను.

యజ్ఞో—మోహినీ, మన మీ దేశమున నుండక నీచిత్తమువచ్చిన చోటునకు పోవుదము, పద.

వినో—అయ్యో! నన్ను విడువవా?

యజ్ఞో—విడువను, ఇది నాప్రణామము.

వినో—ఓహో! ఏమి మహాత్పత్తిజ్ఞు? నాప్రణామమును వినుము. ప్రాణము వీడెద గాని మానము వీడను.

యజ్ఞో—పాడిన పాటయే పాడుచుంటివి, ఆప్రశంస మాని రమ్ము పోవుదము.

వినో—అయ్యో! రక్షింపుడు, రక్షింపుడు.

యజ్ఞే—ఇంచెనరును లేకు. ఇక నీమొకతనము మాని  
నావెంట రమ్ము (మొడపై చేయివేయును.)

వినో—ఘోరా! దూరమున నుండు. (త్రోయును)

యజ్ఞే—అబ్బో! ఇక దాపనేల? (కత్తిచూపును)

వినో—నన్ను పొడిచి చంపుము. చూచెదవేల?

యజ్ఞే—అట్లుచేయుటకు నేను రాలేదు. నాకు నీపాటి  
బలము లేకపోలేదు-రమ్ము-(పట్టుకొనును)

(కత్తిదాచును)

వినో—అయ్యో! అయ్యో! నన్ను రక్షించువారు  
లేరా? విపత్సముద్రమున ముగ్గిన అనాథల మానరక్షణము  
నకై దివ్యులవతరింతురని వింటిని - ఎవరును రాగేమి?  
శాస్త్రములు, పురాణములు, స్మృతులును అసత్యము  
పల్కునా? నాకెవరును దిక్కులేరా? శరణాగతత్రాసహారులు  
దీనమానరక్షకులు - నన్నుగాచు భద్రాశ్మకులులేరా - నేను  
దిక్కులేనిదాన నెతినా?

యజ్ఞే—ఆ! దిక్కు లేకేమి?—నే నున్నాను.

వినో—మీరా? ఇక నాకు భయమేల? ఆర్యా!  
నీవే నా రక్షకుడవు, నీ పాశవప్రకృతికి ప్రతికూలముగా నీ  
మహాత్పవృత్తి నాశ్రయింతును. నాప్రాణమును గొని మాన  
మును నాకుంచుము. నీ అత్యాచారమునకు పిరుద్ధముగా  
నీమానవధర్మము నాశ్రయించి ఈభీక్ష యాచించుచుంట్లె

ప్రాణమును నీ యధీనము చేసితిని, మానమును నా అధీనమున నుంచుము. నీ విపక్షమున నీవే నిల్చి నాకు మానభిక్షు-పట్టుము-నన్ను రక్షించు, మహాత్మా, నీ దాసురాల, నీ కూతురను—నీ పాదములపై బడుచున్నాను-మాంరక్ష!

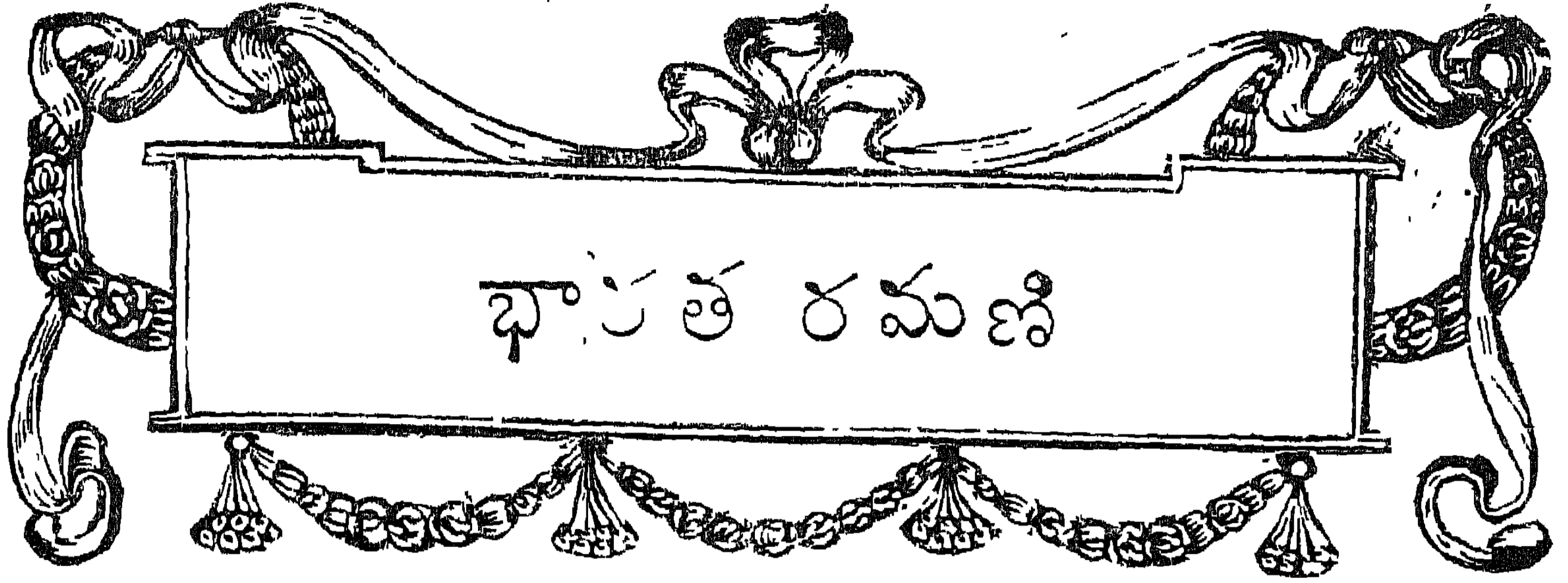
యజ్ఞే—నేనా?

వినో—ఆహా! నీవే-నీ మహాత్వదుర్గమున నాకాశ్రయ మిమ్మని వేడుచున్నాను. ఎట్లొసంగవో చూచెద గాక!..... ఆశ్రయించిన అబల నావలకు ద్రోయుదువా? పరాభుతనై, అనదనగు నేను నా పరమశత్రువగు నీ పాషాణదుర్గమున తల దాచుకొన తావిమ్మనుచున్నాను. ఆదుర్గము మొదట జ్యేష్ఠము శ్రీరముస్త నన్ను రక్షించలేకుండుటచే నట్టడవికి పనుగై త్తితిని. అటు నామొర అరణ్యరోదన మయ్యె. ఆనన మవనమొనర్ప లేన పోయె. మాతృగర్భమునుండి నన్ను చీల్చి, బయటి కీడ్చి, నాశత్రునగు నీవు ప్రతిహింసాప్రేరతుడవై, నామానము హరింప కృతప్రతిజ్ఞుడవై, నావక్షమున కత్తితో పొడువనమ కట్టినచో-నాకు చరమాశ్రయము-అంతిమరక్ష-నీమానవత్వమే. పాదములపై బడి, కన్నీరుమున్నీరుగా నేడ్చుచు, శిరమువంచి కరములు జోడించి, పరాభూతయు, ప్రవీడితయు నగు అనా ధయునతి క్షమాభిక్ష యాచింప, ఎట్టిముష్కరహస్తము నలంకరించిన ఖడ్గమును తానుగ జారి క్రిందపడదా? కోప పరితాపఘూర్ణితములగు కన్నులు శోకానుతాపబాష్పపూరి తములు కావా? మానసమున కనకసలాడు సరకాగ్ని నీలు



కాదా? నిరాశ్రయను, అనాథ నగు బాలికను నన్ను నీవు  
 సోదరీభావమున జూడకుందువా? భూతదయార్ద్రమై, దివ్య  
 తేజోమయమగు నీ ఉదారహృదయదుర్గమున నా కిరవుకల్పిం  
 పనేరవా? దైవాంశసంభూతంబగు నయ విలసిల్లుటంజేసి అది  
 లోహముకంటె దృఢతరము, పుణ్యతీర్థములకంటె పవిత్రతరము  
 ఇహమందలి స్వర్గము—అట్టి నీ మానుషత్వదుర్గరాజమే  
 నాకే కాశ్రయము, అందే నేను తలదాచుకొన నెంచితిని.  
 వయసుమీరిన వాడవు - ధనాఢ్యుడవు-ఇద్దరుభార్యల గూడి  
 ముద్దుముచ్చటల వీగినవాడవు—బ్రాహ్మణుడవు— విచక్ష  
 ణుడవు .. నేను చెప్పగల్గినది చెప్పితిని. ఆపైని నీవూహించు  
 కొనుము-పిదప నీ చిత్తము, నాభాగ్యము.

యజ్ఞే— వలదు-భీతి వలదు-కుమారీ! నీ కెట్టిహానియు  
 చేయను. నేసెంత నీచుడనైనను మానవుడను-నాకన్నులు విష  
 యన్నేహసి క్తములగుటచే కనబడకయుండెను. నిన్ను చూచు  
 టచేతను, నీమాటలను వినుటచేతను, నాహృదయమున సద్భా  
 వ ప్రబోధప్రత్యూష మగుటచే అజ్ఞానాంధతమస మంతరిం  
 చెను. నీ స్వచ్ఛశీలకాంతి నన్ను పవిత్ర మొనర్చెను. అమ్మా!  
 నా తప్పు సైరింపుము. నాదుండగమును క్షమింపుము. నాకు  
 సెలవొసంగుము...పోవును.



## నాల్గవ అంకము

—మొదటి రంగము—

(సదానందు నిల్లు సదానంద వినయకుమారులు)

సదా—ఇంటినుండి తరిమెనా?

విన—ఔను.

సదా—తన భార్యను? కొంగతనము చేసిననియా?  
నిద్రాప్రచలనరోగమునుండి పిచ్చి కొకమెట్టు. సుశీలయు  
పోయెనా?

సదా—పోయెను. తల్లి ఆమెతో చెప్పకయే ఇల్లు  
నెడలెను. తండ్రి ఆమెను తరిమెనని వినినతోడనే సుశీలకు  
పట్టరాని కోపము వచ్చుటచేత ఆమె తండ్రియొద్దకు పోయి,  
“తండ్రి! నేనుకూడ తరలెడ నని” చెప్పి పోయెనట.

సదా—ఆత డేమనెను?

విన—మాటాడలేదు.

సదా—వీంతగొల్పు భౌల ఈ సుశీల! ఎంత విపరీ  
తము! క్రిందు మీదైనది! ఇది ఆంగ్లవిద్యా మహిమ.

విన—విద్యాభ్యాసమున విపర్యాసము సంభవించునా?  
విద్యావతులందరును స్వాతంత్ర్యము బూస నెంతురా?

సదా—ఇప్పుడు ప్రత్యక్షము కాలేదా?

విన—ఆంగ్లవనితలు— — —

సదా—నాయనా! వారిమాట యెత్తెకు. ఐదువంద  
లేడ్లనుండియు వారు విద్యాభ్యాస మొనర్చుచున్నారు. కావున  
వారికది స్వాభావికాచార మైనది. వారిలో నందరును చదువు  
కొన్నవారే. అందుచే విద్యాగర్వమునకు వీలులేదు. విద్యా  
వతు తాట వారు వినయసంపన్నులగుదురు. మన దేశమున  
విద్యనేర్చిన వనిత నూటికొక తె. అందును పట్టపరీక్ష యిచ్చిన  
పడతిని పట్ట పగ్గముండదు, అమి తాహంకారము! స్త్రీసామా  
న్యముగ, అశక్తతకు విద్య యొసగు దుస్సర్వజ్ఞత్వము తోడి  
గును, కన్నులు నెత్తి కెక్కును, భూమిపై అడుగు పడదు,  
క్రిందనున్న పంటలుండవు, మీదనున్న వర్షము లుండవు.

వినో—సుశీల చేసిన పని నింద్యమనియా మీ యభి  
ప్రాయము?

సదా—కొంతవరకు నింద్యమే. పెద్దల యిది భయభక్తి  
శ్రద్ధలతో మెలంగుట స్వతస్సిద్ధమగు సుగుణము. తలిదం  
ప్రుల చెప్పుచేతలకు లొంగని వారి భావి శుభానహము కానే  
రదు.

విన—పెద్దల మాటలు పెడచెవిని బెట్టిన పడతులు  
మన దేశమున లేరా?

సదా—ఏరీ? వేలు మడిచి చూపుము.

విన—సావిత్రి! ఆ సతీశిరోమణి పేర నొకవ్రతము నేడు ఆచరింప బడుట లేదా?

సదా—ఆమె అహమికేశను, అనర్గళతకును తగిన ఫలము లభించినది. అచిరకాలమున వైధవ్య మనుభవింప లేదా? సచ్చారిత్ర ప్రభావసాహాయ్యము సమగ్రముగా నుండెను కావున ఆకష్టము నామె కాలదన్నెను. నేటి బాలికలు సాపిత్రియందలి హితము అవినయమును మాత్రము అనుకరింప గల్గిరి కాని, తదితర గుణగణము అందును సచ్చరితాప్రభావమును సాపాదింప గల్గిరా?

విన—అట్లనుకొనుటకు ప్రమాణమో?

సదా—నుగీల ఎట్టిదని నీ యభిప్రాయము?

విన—ఆమె సార్థక నామ. సచ్చరితాప్రభావమును సంగ్రహించె ననియే నా నమ్మకము.

సదా—(నవ్వి) ఈ కన్నుల కీ రెప్పలు దూరము కావుగదా?.....ఆమె యెట్లెగెనో తెలిసినదా?

విన—సరిగా తెలియదు.

సదా—ఎద్దియు స్ఫురింపకున్నది. ఇప్పుడు దేవేంద్రు డేవిషయమునను నాతో నాతోచించుట మానినాడు. నన్ను చూచుటయన్న ఆతనికి తలనొప్పి—వినను ఒకసారి చూచి వచ్చెదను.....పోవుదురు.

—రెండవ రంగము—

—(నడుత్రోవలో భక్తగణము)—

హరి—ఓరీ, ప్రభువుగారి భోగట్టా తెలియనే లేదు.

వినో—ఔను. ఏదో విశేష ముండవలయు.

శంక—ప్రభువువారి పంథ మారిన ట్లున్నది,

నవీ—మహాప్రభూ! మమ్మువీడి ఎటు బోయితిరి?

హరి—అయ్యో! వీడు కంట నీరు వెట్టు చున్నాడు!

నవీ—గురువుగారు నాకేదైన పని నిప్పించెదనని

పల్కిరి. అయ్యో! గురువరా, ఇప్పుడెందుంటిరి?

హరి—అయ్యో! పాపము-ఎంత దురదృష్టవంతుడవు?

వినో—బెంగ సెట్టుకొనకు, నవీనా.

నవీ—ఊరంతయు వెదకి ప్రభువుగారి పత్తా గంటినా

శంక—ఏమి చేయుదువు?

నవీ—నా తృప్తితీర కెం డిచ్చుకొందును.

హరి—ఏమిరా? అ దేమి?

నవీ—ఎంత చాకిరీ చేసినాను! అంతయు నిష్ఫలము.

వినో—విసిగి వేసారి నిరాశ జెందకుము. భక్తుల

వాంఛితముల ప్రభువువారు నెవ్వేర్పకపోదు.

శంక—వారిలీలలు అగమ్యగోచరములు!

(నవ్వుచు కేదారుడు వచ్చును)

కేదా—అహహహహహ!

వినో—నమి కేదారా, ఎందు కా నవ్వు?

కేదా—నోరు మూసుకో! నన్ను నవ్వనీ.

శంక—సంగ తేమో చెప్పుము.

కేదా—ఓరీ! న న్నడ్డకు. సర్కారువారి రోడ్డిది. నాచిత్తము. నేను నవ్వు కొనెదను. నీ వెవ్వడవు నన్నడుగు టకు? హిహిహిహి! అహ్హహ్హ!

నవీ—సరే కాని, కేదారా, ఇది.....

కేదా—నోరు మూసుకొనుము-గాడిదెగుడ్డు లాగు, తొత్తుకొడకా! పింజారీ! మీ దారిని మీరు పోక నాచేత తిట్లెల తిందురు? నేనెవ్వరిని తిట్టకూడదని తీర్మానము చేసు కొంటిని, కాని మీతుంటరిముకను చూచినతోడనే నా నోరు ఊరకుండదు.

నవీ—మా'మతము మారినది, మాకు బుద్ధి వచ్చినది.

కేదా—నిజమే? మీ మాట కేమిలే-మీది కుక్క బుద్ధి! అతని బుద్ధి మాగునా?...ఓరీ, నన్ను రేపకుడు. అహ్హహ్హ ఇప్పుడు జెయిలులోనికి పంపెదను. పెద్దన్నా! జైలు కకు నడువుము-తా ధీం తానా కిటకిటతక తా ధీం తానా ఆదును)

వినో—అదేమి? కేదారా! అడుచుంటివి!

కేదా—కిటకిటతక తా ధీం తానా...ప్రభువు గారికి కారాగృహ ప్రవేశము.

శంక—కారా గృహమే?

కేదా—ఎవడురా వాడు ? ఓరీకంచరగాడిదే ! నరా  
ధమా ! పశువా !...ఆఁ ! అదేమి ? కేదారా ! ఇక తిట్ట  
నంటివే ? పరనింద పాప హేతువు...మరియూదగా మాట  
లాడుము...అన్నలారా ! శ్రీయుత ఉపేంద్రమహాశయులు  
గారికి కారాగృహప్రవేశ మహోత్సవము కానున్నది.

నవీ—కారాగృహమే!!

కేదా—ఆహా-కారాగృహమే-జెయిలే-చెరసాలయే -  
బందిఖానా-అచ్చటికి పోయి అవతారపూరుషులు కావున  
దానిని పవిత్రము చేయవలదా ? అష్టాష్టాష్టా-అన్ని ముచ్చట  
లును తీరవలయునా లేదా ?

నవీ—ఏ మంటివి ? ఏల ?

కేదా—ఇక చెప్పను. కాని కారాగృహప్రవేశ  
మహోత్సవమునకు ముందు రెండుమూ డర్థచంద్రప్రయోగ  
ములను అలవడజేయ నైతిని. ఈకొతుకు నా మానసమును  
బాధించుచున్నది. అది కుదుట పడ లేదు.....మంచి చిత్రము  
జరుగనున్నది (నవ్వును)

నవీ—ఏమి టాచిత్రము ?

కేదా—చెప్పనా ?...చెప్పవలదని నిషేధించెనే !

విన్నో—ఎవరు ?

కేదా—చెప్పుదునా?... చెప్పను...ఇదిగో వినుడు...  
ప్రమాణము చేత జిక్కినది.....ఇంకొక అక్షరము చెప్పి  
నచో అంతయు బట్టబయలగును.

శంక—బిననేమి? ప్రమాదమా?

కేదా—సందేహమా? అయ్యగారి పని అయినది...  
తుదకు యజ్ఞేశ్వరుడు! ఓహో! చెప్పి వేసితినే!... ఆఁ!... మరి  
చెప్పను. ఇక చెప్పను.

శంక—ఎందుచేత?

కేదా—ఆమాట దాచుటకూడ అసాధ్యముగా  
నున్నదే!

వినో—అట్లైన చెప్పకూడదా?

కేదా—ఓహో! ఏమి చిత్ర మేమి చిత్రము! ఆహ్లా  
హ్లాహ్లా... యజ్ఞేశ్వరుడు! ఓహో! ఏమి వింత!... అల  
మరలో... ఓహో బాబో! ఏమి మజా!

నవీ—ఏమిటది? చంపక చెప్పుము.

కేదా—అయ్యో బాబో! చెప్పి వేసితిని. ఇంకేమున్నది?  
దాచలేక పోయితిని. కడుపు పగిలిపోవుచున్నది. ఏమి చిత్రము!

అందరు—చెప్పు! చెప్పు! చిత్రమేదో.

కేదా—అహ్లాహ్లాహ్లా! గట్టిచిక్కే వచ్చినది. సంగ  
తేమిటో తెలియునా?... సాక్ష్యము సిద్ధముగా నున్నది...  
అలమరలో... హోహో... ఇక నా తలము కాదు!

హరి—సంగ తేమో చెప్పనే లేదే?

కేదా—చెప్పుదును. గ్రంథము వాలయున్నది. చెప్ప  
వద్దన్నారు.

శంక—దానికేమి లే.



కేదా—మీ ప్రభువుగారికి కారాగృహప్రవేశము తప్పదు. ముడిమాట చెప్పితిని. మీది సంగతులు మీకేల?

హరి—సాంతము చెప్పుము.

కేదా—ఇంకిట నుండను. ఉండినచో దాచలేను పెదవి దాటునేమో?...నాలుక చివర నున్నది....

(హరి పోవును)

నవీ—వీనికి పిచ్చి ఎత్తినదా ఏమి?

హరి—లేదులేదు. మతిచెడినట్టు లేదు.

వినో—జైలునుండి వచ్చెను కదా?

శంక—అట్లైన పిచ్చియెత్తి యుండును.

నవీ—కాని ప్రభువు—

హరి—ప్రభువు లేడు గిభువు లేడు-ఆ మాట సత్తక నడువుము.

వినో—కిరీటపూజ కాకుండగనే?

శంక—ఆ సత్కారము సాగింపకయే మనము పోవుట భావ్యము కాదు. గురుదక్షిణ ఈయవలదా?

హరి—కంట పడినచో కానుక లిత్తుము. వెదకుదము రండు....(పోవుదురు)

—| మూడవరంగము |—

(పడవల రేవులో సుశీలా వినోదినలు)

వినో—ఇల్లు విడిచి ఇక్కడి కేల వచ్చితివి?

సుశీ—నా కిల్లు లేదు, వాకిలి లేదు. నిరాశ్రయను.

వినో—ఎక్కడికి పోవ నెంచితివి?

సుశీ—ఏమో?

వినో—ఇక మరలుము.

సుశీ—ఎక్కడికి?

వినో—మన యింటికి.

సుశీ—అట నా కనువుపడదు.

వినో—ఏమీ? ఆతడు తండ్రి కాడా?

సుశీ—అతడు మన అమ్మను ఇంటినుండి తరిమెను, తల్లిలేని పుట్టిలు తలపనేల? నేను—ఆమె తనయనయ్యు ఆయింటికి పోవుదనా? ఇంతకును ఆయన నననేల? అనాది నుండియు మనకు పురుషులచే అవమానము ప్రబలుచునే యున్నది. తండ్రిగారిది తప్పు కాదు, ఇది లోకమర్యాద!

వినో—అ వేటి మాటలు? మన కన్న వస్త్రములను వారే కదా యిచ్చుచున్నారు.

సుశీ—అబ్బా! ఏమి వారి దయాహిల్లోలము! పట్టెడు కూడు పెట్టుచున్నారని ఇంత అహంకృతి యేల? పరుల పాదములపై బడి సిడికె డన్నమునకై బిచ్చకత్తెలవలె పెనగులాడుట మన కేమిగౌరవము? అది లజ్జావహము కాదా?

వినో—నీ మాట లెంత వింతగా నున్నవి! చాలాల్లు. ఇక నింటికి పద-నిన్ను వెదకుటకు నలుదెసల మనుష్యులు వెళ్ళిరి. నేనుకూడ నిన్ను వెదకి వేసారి తుద కిట గాంచితిని!

సుశీ—ఇంత శ్రమపడి యేల వచ్చితివి?

వినో—నీకు బుద్ధి చెప్పుటకు-నీ విట నుంకువని విన యుడు చెప్పగా వాని తోడున వచ్చితిని. నేను నీ సోదరిని- పెద్దదానను, కావున నామాట వినము. ఇంటికి నడువుము. ఆడదాని కింత యుద్ధత శోభస్కరము కాదు. మనము దుర్బలులము, అజ్ఞానులము.

సుశీ—అట్లని పురుషులు మనల కాలితో తన్నవలయునా? వారి కంత పొగరా! ఆడది మానస జాతిలోనిది కాదా?..... రెండు పూటలు రెండు పిడికెళ్ళ కూట్టకై మనము వారిని యాచింప నక్కరలేదు. ఈపాటి గడించుకొన గలము.

వినో—చిన్నప్పుడు నీతీ రిట్లుండలేదు. తండ్రి యన్న ఎట్టి వాడని ఎంచితివి? అతడు దైవసమానుడు, “పితరి ప్రీతి మాపన్నే ప్రీయంతే సర్వదేవతాః” అని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి.

సుశీ—శాస్త్రవచనములను నేను మన్నింపను- ఈవిషయము వేయిసారులు చెప్పియుంటిని.....తండ్రిగారియెడ నాకు భక్తి లేకపోలేదు. అది అందరికిని స్వాభావికమే. కాని అతడు నన్ను కాలితోతన్ని, మా అమ్మను ఇంటనుండి తరిమి చంపిన- నాకాత్మగౌరవ ముండదా? నేను మానస జాతికి చెందనా?

వినో—ఇదంతయు పాశ్చాత్య విద్యా ప్రభావము

ఎంత చేసినను ఆతడు తండ్రి కదా, శ్రద్ధాపాత్రుడు కాడా?

సుశీ—నా కాతనియెడ భక్తిశ్రద్ధలు లేకపోలేదు.

అందుచేతనే అతడు నన్నెంత నిరసించినను సహించితిని- మన తల్లి మరణమునకు మాత్ర మతని నేను క్షమింపను. ఆతని కభిశాపమాపిస్తే మెడ కురిస్తే తిని కావున, ఆతని యింట నుండనొల్లను.

వినో—పోనీ, ఆయింట నుండ నక్కరలేదు. వినయుని పెండ్లి యాడుము-మాకదియే చాలును.

సుశీ—ఊహలు. (తలయూచును)

వినో—ఏల?

సుశీ—ఆ చర్చ నీకేల?

వినో—పెండ్లియే చేసుకొనవా?

సుశీ—చేసుకొనను.

వినో—ఏమి చేయదలచితివి?

సుశీ—బ్రాహ్మచర్యము.

వినో—అమ్మయ్యో! పాలన చేయగలవా?

సుశీ—నీకు చేతనగును కాని నాకు చేతకాదా?

వినో—నా ప్రారబ్ధమది-నీ కేమే?

సుశీ—నా వరలబ్ధ మది-కోరక నీకు వచ్చినది. కోరు

టచే నాకు వచ్చినది.

వినో—మన సంఘము—

సుశీ—ఘాతుకమృగము వంటిది. దాని విధానము

లను నేను పాటిసేయను.

వినో—పాటించినను, పాటింప కున్నను, పెండ్లియాడినను, ఆడకున్నను.....ఇంటికి నడుపుము.

సుశీ—నేను రాను. అక్కా! నా స్వభావము నీకు చక్కగా తెలియును. ప్రతికార్యమును, నాకు నచ్చినట్లు, నా బుద్ధికి దోచినట్లు, నాప్రవృత్త్యనుసారము చేయుచుందును, కాని ఒకరి మాట వినను. నామేలు నే నెరుగుదు.

వినో—ఇంటికి రావా?

సుశీ—ఎన్నిసారులు చెప్పుమందువు! నేను రాను. నాతల్లి కట చోటు లేకుండిన నాకు మాత్ర ముండునా? నీవు పోయి హాయిగా కడుపునిండ తినుచు కంటినిండ నిద్రించుచు జీవములను భరించి యుండుము. అది నా చేత కాదు. అట్టి బ్రదుకు నాకేహ్యము.

వినో—ఇంతకన్న నెక్కువ నేనేమి చెప్పగలను?... ఒకవేళ వినయుడు బోధించిన విందువేమో? (సుశీల వెడవెడ నవ్వును) కాని అతడు నీయెదుట పడుటకు కూడ సమ్మతింపక నన్నిట విడిచి నదీకూలమునకు నడిచెను. నీ నోటివడిచేతనే ఆతని మససు నొవ్వజేసితివి.

సుశీ—ఔ నక్కా, తప్పింతు నాదే. అట్లే చాటుచుండుము.

వినో—అయితే, ఇంటికి రావా?

సుశీ—రాను.

వినో—ఎక్కడికి పోయెదవు?

సుశీ—వల్ల కాటికి.

వినో—అబ్బో! ఎంత మాటాడితివే! చెల్లెలా, నాతో చెప్పిన నేమినష్టము? నీకు నేడు, కోపమువచ్చినది. లేకున్న, నాతో నింత పరుషములు పల్కుదువా? ఆత్మహత్య కావించుకొనిన ఆమె నాకు మాత్రము తల్లి కాదా? కాని చెల్లెలా, తండ్రి గారి మతి తల్లడిల్లినది. క్షమయే స్త్రీలకు పరమావధి-భరించి యుండుటకే మనము పుట్టితిమి. ఇది ఈశ్వరవిధానము కావున మనము దానిని మారుమాటాడక మన్నింప వలయును.

సుశీ—మన్నింప వలసినదే. స్త్రీజాతిని అబలలచేసిన ఆ విధి తదనుకూలముగ పురుషుల మనసులయందు దయయు సానుభూతియు సృజించెను. పశువులకువలె కాలుసేతులు మాత్రమే కాక, మానవులకు వివేకము మానుషత్వమును ప్రసాదించెను. పురుషుల మనికికిని మన్నికకును మూలకారణము స్త్రీలే కదా? అట్టిస్త్రీలు అబలలైనంత మాత్రమున పురుషులు వారిని కేవల విలాససామగ్రిగ భావించి, అక్కర తీరుటకు మాత్రము పయోగించు కొనుచు, వారు జాత్యుద్ధరణమునకు దేశాభివృద్ధికిని వేరుపురుగులని భావించుట న్యాయమా? ఇట్టి పురుషజాతి ఎన్నటికేని తలయెత్తుకొని తిరుగ గలదా? పురోవృద్ధి గాంచ గలదా?

వినో—కాని—

సుశీ—పలుమాట లేల? నాకై నీవు చింతింప పని

లేదు. హాయిగా యింటికి పొమ్ము-నన్ను నేను పోషించుకొన గలను, రక్షించుకొన గలను-ఇటు చూడు. (రివాల్యూరు చూప వినోదిని నివ్వెరపడును.) ఇక పొమ్ము. తండ్రిగారిని ధిక్కరించితి నని మీరు నాపై కినియకుడు. నాతప్పు సైరింపుడని నాన్నగారిని వేడుకొనుచున్నానని చెప్పుము. నా కాంగ్లభాష నేర్పి మిల్టన్, షెల్లీ, మిల్, కార్లెట్ మొదలగు మహాకవుల గ్రంథములను నాచే పఠింపించినందుకు ఇంతకన్న నెక్కుడు ఫలము సమకూరునని తలంచుట భ్రమ అని యెంచుమనుము.

వినో—నేను పోయివచ్చెదను. నీ చందము నాకు నచ్చలేదు. కాని ఏమి చేయుదును? నీకు శుభమగుగాక!... (పోవును)

సుశీ—ఇంటికి పోను. పురుషుల పెత్తనము నాకు పరమాసహ్యము. ఏమైన కానీ—(పోవును)

(దొంగలు వచ్చెదరు)

మొదటి వాడు—మరీ-జరుగుబా తెలాగా?

రెండవ వాడు—ఈపని మానుకోవాలి-అంతే.

మూడవ వాడు—మునుపు ఆయిగా డంకామీ దెబ్బ కొట్టి దోచుకొనే వోళ్ళు. అడ్డూ లేదు, గిడ్డూ లేదు-

నాల్గవ వాడు—ఇప్పు డెటుసూశినా పోలీస్టోళ్ళే!-ఆళ్ళ కొంపలు గూల-అడ్డవౌతారు- మనాటలు సాగలేదు.

నాయకుడు—అందుకే-ఈపని మానేద్దాం రా.

రెండవవాడు—నెత్తిమీద కత్తి, గొంతు క్కురి-దాని  
శిగ్గొయ్య! ఏవిఁ సాధనం? కాలు సెయ్యి ఆడదయ్య!

మూడవ వాడు—మనపని శితికింది-ఏందారీ?

నాయకుడు—ఇప్పుడు దారిపోయ్యోళ్ళు మునపటి  
నాగ లేనే లేరా! అందుకే మనం దీన్ని మానుకోవటం.

మొదటి—ఎంత తిరిగినా, నెల్లాళ్ళాయి పాళిక పారం  
దే-సచ్చేవోం తొచ్చింది రా!

రెండ—కాని, ఇది మానేస్తే కడుపు జరగడ వెలగా?

నాయ—నేదెం నేసుకుందాం.

మూడ—సివరికి నేదెవారీ? నీ, నీ!

రెండ—లాభసాటి యవ్వారం యిది మానేశి నాగలి  
పట్టి యిప్పుడు దున్నమంటావూ?

నాయ—మనం వొద్దన్నా పోలీసోళ్ళు మనశాత  
దున్నించరట్రా? ఎట్టి మొగవార!

మొద—ఎవరో వొస్తున్నారా-సద్దు సద్దు!

మూడ—ఆడది నాగు న్నాచిరా, ఏం?

రెండ—గొప్పోళ్ళ పడునేనా?

మూడ—ఒకత్తేరా, యెనక పిట్టెనా లేదు.

నాల్గ—వొంటి న్నగలున్నాయి రోయి! వావ్వా!

అందరు—దోసుకుందాం రా.

నాయ—నాను పోతా.



మొద—అడదాన్ని సూస్తేనే అడలా? ఎంత పిరి  
కోడవు!

నాయ—అదేవోఁకాని అడదాని మొగం సూస్తే  
నాసేతిలో కత్తి జారుతుంది, కర్ర కింద బడుతుందిరా—నే నుం  
డలేను బాబో, నావొల్ల కాదు.

రెండ—నువ్వు నేకుంటే మరీప నేలాగా?

నాయ—మీ ర్నలుగరు-ఒక్కాడది-కానీండి.

మూడ—రాళ్ళి-శేతికి శిక్కింది శెడగొట్టకా.

నాయ—అడోళ్ళ మీద నే న్నెయి శేసుకోనా.

నాల్గ—నువ్వు శూస్తావుండూ! మేం దోస్కుంటాం.

నాయ—కానీండి మరి-నాకళ్ళ గ్గంతలు కట్టుకొని,  
శెవుల్లో ఏళ్లెడ్డా-దాని వొంటిమీద శెయ్యెయ్యను.

నాల్గ—అబ్బా! ఏవిఁ దెర్యం! అడదానికన్నా అద  
వుడవా?

నాయ—నీ మొగం-బదుపుంజీల మొగోళ్ళని అమాం  
తంగా నరికి, ఆళ్ళ పేగులు గుట్టబెట్టి, ఆళ్ళు గిలగిల కొట్టు  
కుంటా వుంటే దగ్గిర్నుండి సూశా-అడోళ్ళంటే మాత్రం  
నాగుండె టుఁ ఇఁమఁటుందిరా! యేం కర్మవోఁ ఆళ్ళ బాద  
సూళ్లెను-కాలాడదు, శెయ్యాడదు.

మూడ—మరి యాడవ లేకపోయ్యావూ?

నాయ—యేడవ్వాల నుందిగాని యేడుపు రాండే.  
ఏం శెయ్యనూ? వొకపాలి నాయింటిదాన్ని కర్రతో వొక

తేశా, దెబ్బతిన్నాది, మాటాలేదు మంతీ లేదు. సల్లగా నాకేసి చూస్తానే దబ్బున పడి గిలగిలకొట్టుకొని పానం వొదిలేశింది-తల్సుకుంటే యిప్పుడు నావొళ్ళు గరిపొడుస్తాది-అప్పటాల్నుండి ఆడోళ్ళ నంటడం మానేశాను.

రెండ—బ్రా! అంతకు ముందు యీడి మనసు రామే! ఎంత తెగవూ? ఎంత బలవూ? మనిపే. మారిపోయాడు రా.

మొద—కతలకేం ముందు పని కానీండిరా-పెట్టె గిరి పోగల్డు-కాలు సాగనీండి- - (పోవుదురు)

(దొంగలు సుశీలయు వత్తురు)

సుశీ—మీ రెవరు?

నాయ—అత్తెలిశి నీకేం లాభం?

సుశీ—దొంగలా?

నాయ—సక్కగా పోల్చావు.

సుభి—నా సొత్తంతయు కొనుడు. (తీయ బోవును)

నాయ—నగలు మా కొద్దు- నగ దిచ్చి!

సుశీ—ఇదిగో-(నోటుల నిచ్చును)

నాయ—ఇం కొదిలేండిరా.

మొద—ఇంకే వుందో?

సుశీ—దైవము తోడు-ఇంక లేదు-నన్ను పోనీయుడు.

రెండ—అబ్బా! వొదిలేడవే?

పాట

శిల్కనా గున్నాది-శి త్తరువు బొమ్మా  
సక్కగా సుశాను-శానిగా శేస్తాను ||శిల్క||

మూడవ—ఓ రున్నవ్వండురా!

వొదిలిపెట్ట నోరి దీన్ని

వొళ్ళు గుఱగు త్లాడేని ||శిల్క||

నాలవ—

మొగము సూశి-మురిశి నాను

సొగసులాడి ముద్దుబెట్టు ||శిల్క||

నాయ—ఒరే-మీకు మతో యిందిరా? సొత్తు దోసు  
కోపోక కారుకూతలు కూస్తారేం? ఒక్క సెడ్డమా తొస్తే,  
ముక్కలు ముక్కలు శేస్తాను.

సుశీ—అయ్యా! రక్షించు, రక్షించు.

(అతనిప్రక్కచేరును)

(వినయుడు పిస్తోలుతో వచ్చును)

విన—ఓరీ ధూర్తులారా, జాగ్రత్త!

నాయ—మొగాడ్డోయి-ఇఖి మనవంతా వొకటి,  
రండి-ఏంట్రా పేల్తావు బొపడా! (వినయుని మీది కురికి  
గాయము చేయ అతడు పిస్తోలు కాల్చును, వెంటనే నాయ  
కుడు కూలును, మిగిలినవారు పారిపోవుదురు.) సాటి మొగాడ్డో  
పోరాను, సచ్చాను- నా కంతే సాలు- (మృతి)

విన—(గాయము తగిలిన చోట పట్టుకొని) సుశీలా, ఇంటికి పొమ్ము.

సుశీ—వినయా! దెబ్బ ఎచట తగిలినదో చూపుము.  
(దగ్గర బోవును)

విన—నా దెబ్బ కేమి? నీ వింటికి నడువుము.

సుశీ—ఒంటరిగా నిన్ను వీడి ఇంటికి నేను పోవుదునా?  
స్త్రీ నైనను నాకు మానుషత్వము లేకపోలేదు. ఏదీ గాయము?  
(గుడ్డ చించి కట్టును)

విన—ఇక నీవింటికి పొమ్ము..

(కేదారుడు వచ్చును)

కేదా—ఇదేమి?

విన—సుశీల నింటికి కొనిపొమ్ము, కేదా నా!

కేదా—నీవేల పడియుంటివి? సుశీలా! ఇచటి కెట్లు వచ్చితివి?

విన—ఇచట నొక హత్యజరిగెను, పోలీసువారు వచ్చెదరు—ఈమె నింటికి చేర్చుము, కేదారా!

కేదా—హత్య చేసిన దెవరు?

విన—నేను.

సుశీ—కాదు-నేను హత్య చేసితిని- ఇదుగో రివాల్యురు.

కేదా—అసంభవము! హత్యచేసిన దెవరో నేనెరుగను, కాని మీలో నొకరు చేసిరిని నేను నమ్మను.

విన—నిజముగా హత్యచేసినది నేను. తెరవాటు కాండనుండి సుశీలను తప్పించుటకై హత్య కావింపవలసి వచ్చెను. దీనికై నా కురిశిక్ష తప్పదు.

కేదా—ఉరి తప్పనిచో ఈహత్య చేసినది నేను. ఉరికి పోవుట నాకు పరిచితమే. మీకు చేతకాదు-కావున హత్య చేసినది నేను.

విన—సీమాంటలు వింతగా నున్నవి. ఈమె నింటికి చేర్చుము, కేదారా!

సుశీ—నేను వెళ్ళను.

విన—నిన్నుకూడ ఈహత్యలో చేర్తురు.

సుశీ—కానిమ్ము.

కేదా—అట్లు కాదు. నిన్నింట విడిచి నే నురికి పోయెదను. వినయా! హత్యచేసినది నేను సుమా! మరున వలదు.

సుశీ—నారక్షకుని వీడి ఆడుగైన కదలను.

విన—చెరసాలకు పోవుదువా?

సుశీ—నందియ మేల?

కేదా—మీరు పోనేల? నేను సిద్ధముగా నున్నాను.

విన—నామాట విని మీరింటికి పొండు.

సుశీ—నేను పోను.

(సదానందుడు వచ్చును)

సదా—అమ్మా! సుశీలా! వినయునిగూర్చి నీకు బెంగవలదు, నీవింటికి బొమ్ము; ధర్మమే జయము పొందెడుచో

వినయున కెట్టి ఆపదయు మూడదు. దూరమున నుండి నేనంతయు చూచుచుంటిని.

సుశీ—నే నింటికి పోను.

సదా—ఇటనుండి నీవేమి సేయగలవు?

సుశీ—నాకును తెలియదు.

సదా—వినయుడు నా కుమారుడు, వాని రక్షించు భారము నాది. దైవము తోడు-ఇక నీ వింటికిపోమ్ము, ఇచ్చట నుండజనదు.

సదా—వింటివా? సుశీలా! సదానందుడు ప్రమాణము చేసి చెప్పుచున్నాడు, వినయు డాతని కొడుకు-అతని కెట్టి అపాయమును చేకూరదు. నేను ప్రమాణము చేసి చెప్పుచున్నాను, నీవు నాకూతురవు, లేకున్న నీపై నా కనురాగ మేల జనించె? నీకెట్టి భీతియు వలదు. నాయింటికి గమ్ము-  
(పోవుదురు.)

సదా—నాయనా! దెబ్బ మోపుగా తగిలెనా?

పక్ష—లేదు, లేదు. ఎవరో వచ్చుచున్నారు.

(పోలీసువారు వత్తురు.)

పోలీ—శవమేదీ ?

సదా—అక్కడ నున్నది.

పోలీ—హత్యచేసినవా రెవరు ?

విన—నేను.

పోలీ—పట్టుడు. (జవానులూ చుట్టవేయుదురు.)

సదా—అయ్యా ! స్టేషను వరకు నేను వచ్చి జామీనిచ్చెదను.

పోలీ—మీరెవరు ?

సదా—వీని తండ్రిని.

పోలీ—పాపము-ఈతడు హత్య చేసినా ?

సదా—నే నెరుగుదు-జామీనిచ్చెదను.

పోలీ—ఏపాటి ఈయగలరు ?

సదా—ఒక లక్షరూపాయల లిచ్చెదను. మీయొద్దనుండి వీని నిప్పుడు గొంపోవలెనన్న మీకు వేయిరూపాయలు కూడ ఇవ్వనక్కరలేదు, అట్లైన “నేరముచేసినవాడు పరారి” అని మీరు వ్రాయుదురు, కాని అట్లు జరుగవలదు. ఈనేరమున న్యాయము జరిగి, తీరవలయు. అందు నాకుమారున కురినిశ్చితమైనచో నేను స్వయముగా వీని కఠమున కురిపోసి ప్రాణముల తీసెదను.

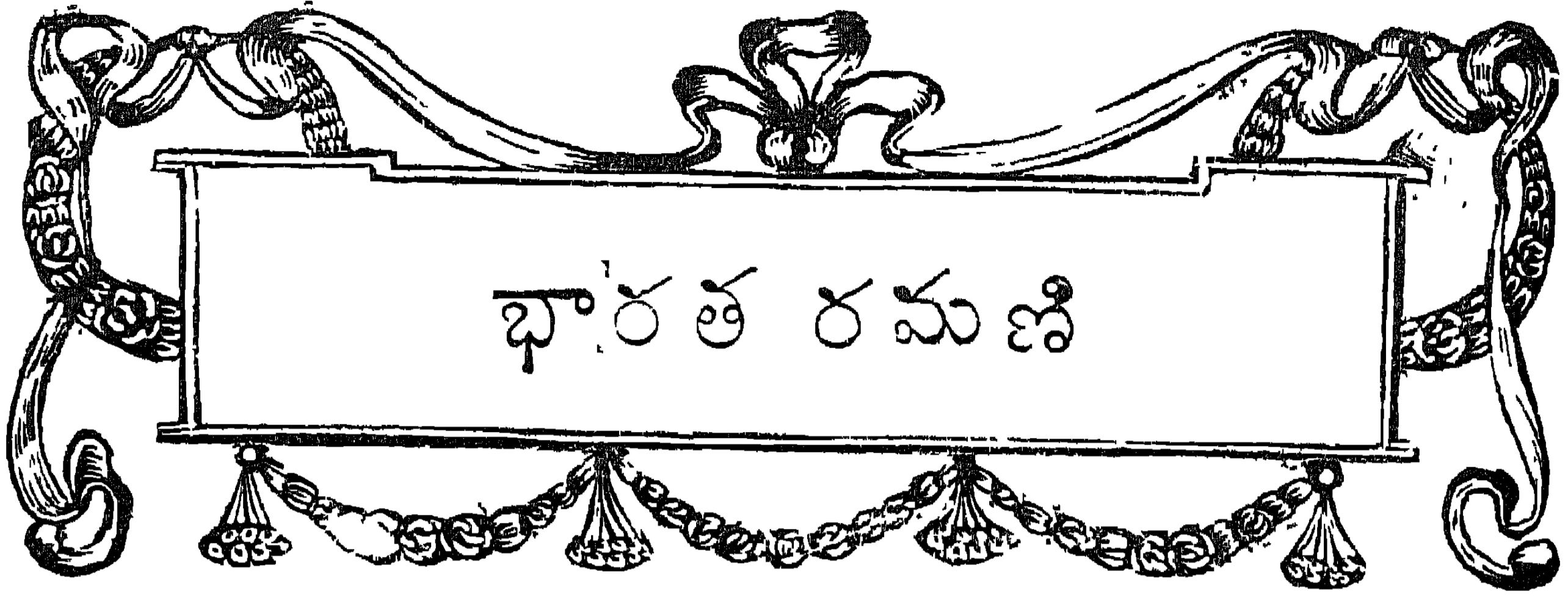
పోలీ—అట్ల నుచుంటిరేల ? ఇతడు మీ సుతుడో ?

సదా—మీకిది వింత గొల్పుచున్నదా ? ఇతడు నా కేకపుత్రుడు. ఇట్టివారు సూర్గురుండి వారికందర కీరీతిని డిరి తటస్థించెనా, వారికి వేరుమృత్యువును విధింపుమని విధాతను వేడుకొనను. ఓహో ! నేడు నాబోటి ధన్యుడెవడు ? ఇట్టి పుత్రుని కంటినని గర్వముతో వాడవాడల చాటుచు పోవుదును. వినయా ! నిన్ను కన్న బుణము తీర్చితివి. ఉత్స

నము పెంపున నాకన్నులు మోదాశ్రువులచే నిండినవి. నార  
 వదాయకుడగు పుత్రుడు కల్గెనను ఔత్సుక్యము నేడు తీరెను.  
 నిన్నుపించి సెద్దవాని జేసి విద్యాబుద్ధుల కఱపిన ప్రయాసము  
 నేడు సఫలమయ్యె...బలే ! తనయా! తరించితిని...అయ్యా!  
 మన మిక పోవుకము.







# భారత రమణి

## విదవ అంకము

— ( మొదటి రంగము ) —

( దేవేంద్రుని నింటిలో దేవేంద్ర సదానందులు. )

దేవే—తాతలనాటి యిల్లు తరలిపోయెను, ఇక కర్ర కంప మిగిలినవి. అవికూడ అమ్మి అప్పుతీర్చి, కౌపీనధారి నై డొరూర “ భవతి, భిక్షాం దేహి ” అని సంచరించెదను. సీతా రామాభ్యాం నమః.

సదా—దేవేంద్రా, కుశలమా? ఏమి చేయుచుంటివి?

దేవే—కుశలమే—కూర్చుంటిని.

( కొనువారు వచ్చెదరు. )

ఓహో, వచ్చితిరా! రండు. ఇదిగో మంచము, కుర్చి- వీటి కేమిచ్చెదరు?

సదా—ఏమి దేవేంద్రా! పితౄర్జితమగు సామగ్రి నమ్ముచుంటివా? ఇదెంత శ్రేష్ఠము!

దేవే—దాని నుంచుకొనుటకన్న పితౄణావిముక్తుడ నగుట శ్రేష్ఠమని నా యూహ. సదానందా, అడ్డు రాకు. అయ్యలారా! పలుక రేమి?

(వేలాముపాట—1-2-3-4-5 రూపాయిలు.)

సదా—యాభై రూపాయిలు!

దోవే—సదానందా, నాప్రాణములు తీయక పాట సాగనిమ్ము.

సదా—నేను పాడకూడదా? నాపాట యాభైరూపాయిలు. అయ్యలారా, మీరెంత పాడదలచు కొన్నను దానిపై నేను పాడుదును. పూచికపుల్ల నైన పోనీయను.

(ఉపేంద్రుడు వచ్చును)

ఉపే—తమ్ముడా! పైతృకమగు సామగ్రి సంతటిని ఏలాము వేయుచుంటివా? రాధేకృష్ణ! దీసబంధూ!

దోవే—శౌను. నీ కెద్దియేని కావలసిన పాడవచ్చును.

ఉపే—దేనిని విడిచి పుచ్చుటకును చిత్తము జొత్తిలకున్నది. ఐన నా కా అలమర ఒక్కటియు కావలయు.

దోవే—సరే. అన్నియు నొకసారియే అమ్మెడ-పోనీ.

ఉపే—వలదు. అలమర నమ్మి తక్కిన వుంచుకొనుము.

దోవే—అవి మాత్రము నాకేల? అన్నియు నమ్మెడను.

జే! పరమేశ్వరా!

ఉపే—పూర్వులనాటి పస్తుసంచయము పోనీయరాదు: రాధేకృష్ణ! కృపాభూ! భక్తవత్సలా!

దోవే—పాడండి-అలమర...ఒకరూపాయి.

ఉపే—విధిలేక పాడుచున్నాను. పది రూపాయిలు.

సదా—యాభై రూపాయిలు.

ఉపే—నూరు నూపాయిలు-కృష్ణా! గోవిందా!

సదా—రెండు నూర్లు—

ఉపే—నాల్గు నూర్లు.

సదా—వేయి నూపాయిలు.

దేవే—అలమర వేయినూపాయిలు-ఒకటి-రెండు—

ఉపే—రెండు వేలు, నూపాట.

(కేదారుడు కట్టి త్రిప్పుచు వచ్చును.)

కేదా—పది వేలు. దేవేంద్రా! తాళముచెవి

తెమ్ము. ఉపేంద్రా! ఊటకుంటి వేమి? ఇదే అలమర!

ఉపే—ఇది నీకెందుకు కేదారా?

కేదా—నిన్ను జెయిలులోనికి పంపుటకు-నేను వెళ్ళి  
వచ్చితిని! నీ విక పోవలయు.

సదా—కేదారా! ఎట్లు?

(యజ్ఞేశ్వరుడు వచ్చును.)

కేదా—అలమర యిదేనా? యజ్ఞేశ్వరా!

యజ్ఞే—ఇదే! ఇదే! అయ్యో మేదీ? (దేవేంద్రు  
డిచ్చును.)

కేదా—యజ్ఞేశ్వరా! బయటికి తీయును.

యజ్ఞే—(తీసి) ఇదిగో వీలు!

దేవే—వీ లేమిటి?

యజ్ఞే—మీ తండ్రిగారు వ్రాసిన వీలు!

ఉపే—(తెల్లబోయి యజ్ఞేశ్వరుని చేతినుండి దాని

లాగుకొన జూచును.)

కేదా—ఆఁ! ఉపేంద్రా! కాగితము లాగెదవా?

(కర్రచూపి) నెత్తి బద్దలు కాగలదు, జాగ్రత్త!

దేవే—మా అన్న దగ్గర నున్న వీలో?

యజ్ఞ—అది కల్పితము. మీ అన్న మిమ్మందరిని! మోసగించెను. నిజము నే నెఱుగుదు.

దేవే—అన్నా!

కేదా—బెల్లము కొట్టిన రాయివలె పల్కవేమి?

ఉపే—యజ్ఞేశ్వరా! నా కొంప గూల్చితివి! ఇద నీకు తగునా?

యజ్ఞ—సీకిది వింతగా నున్నదా?... ఔను వింతయే ఇన్నాళ్ళు నీచుడు వంచకుడుగా నున్నవాడు ఇంతలో ధార్మికుడగుట వింతయే!

కేదా—సిరా, కలము, కాగితము కావలయు. వేగము! వేగము!

సదా—ఎందుకు?

కేదా—చల్లారి పోవును. దేవేంద్రా! కాగితము, కలమును లేవా?

దేవే—లేకేమి? ... ఇదిగో!

కేదా—ఉండు ముండుము. వ్రాసి యుంచుట మంచిది. కోపోద్రేకమున మఱియు నేమో?... ఇదిగో... ఈ... శ్వ... రో... స్తి (అనివాసి గోడకంటించును) సరిగా నున్నదా

ఇక భయము లేదు....(మోకరించి) ప్రభూ! క్రోధావేశమున నీవు లేవంటిని. నాతప్పు సరింపుము.

సదా—విచిత్రమైన వ్యక్తి!

కేదా—ఇక నేను గెంతుదునా?

సదా—గెంతెగవా? కేదారా?

కేదా—కేదారా! గెంతెగవా? చిన్నతన మింకను పోలేదా? చీ, ఛీ.

సదా—ఇది చిన్నతనము కాదు. నీ చరిత మతి విశుద్ధము- పూర్వకాలమున మనదేశమున నీబోటి సరళ స్వభావులు, జానపదులు సగుబ్రాహ్మణు లింటింట నుండిరి. ఈనాడు విదేశవిద్యాసంఘట్టనమున వారు చూర్ణీకృతులై లుప్తప్రాయులైరి, కాని అట్టి వారొకరిద్దరు అక్కడక్కడ పొడచూపుచుందురు. పరమపవిత్రమగు ఆ బ్రాహ్మణస్రథను పాడు సేయ జనదు. అది మనదేశమునకు స్వాస్థ్యము. పాదరక్షలు- దండడిగల్గి జిలుగులేనిస్వదేశవస్త్రములు బలిషమగు కాయము, స్ఫూర్తిలగ మనస్సు, సరళతాప్రదీప్తమగు ముఖము- అన్యదేశములం దివి కానరావు. కేదారా! ధన్యోసి.

కేదా—అలమరా! నీ వెంత ధన్యవు- తాతలనాటి దానవు-నీలో నింకే మున్నదో చూచెదను....(చూచి) ఓరి బాబూ! అరలో అర- దొంగ అర!-ఇందులో నేమున్నదో- కాగితముల కట్ట!...కాదు-నోటులు...నూరు రూపాయీల నోటులు-ఇదేమిటి? యజ్ఞేశ్వరా! (చూపును)

యజ్ఞే—నే నెరుగను.

దేవే—ఏదీ-ఇటు తెమ్ము... అయ్యో! ఇవి పోలేదా.  
ఆమాట నిజమేనా? ఆహా! అర్థాంగీ! మానదా! (జార విడిచి  
మోము నంచును)

సదా—ఏమి దేవేంద్రా! అట్లు న్నావు!

దేవే—అయిదువేల యాపాయిలు చోరీ అంటినే,  
అవే యివి ! సదానందా ! ఎంతమూర్ఖుడ!...నాతల తిరుగు  
చున్నది. కన్నులు చీకట్లు కమ్ముచున్నవి.

ఉపే—యజ్ఞేశ్వరా! నాకొంప ముంచితివి.

దేవే—సదానందా! నన్ను లోనికి గొనిపోమ్ము.

(పోవుదురు)

యజ్ఞే—ఉపేంద్రా! నీ కొంప తీసినది నేనే, నీ గొంతుక  
కోసినది నేనే. నీకిది వింతగా తోపవచ్చును; నిజమే. చిరంతన  
పాపండుడ, పాపి నగునేను సన్మార్గవర్తిగా నుద్ధరింప బడుట  
సంభవించదు. కాని ఉపేంద్రా ! ఇది మాతృదేవతా ప్రసాద  
ఫలము... ఆ నాడు...జిప్తి యున్నదా? ఏనాడు జగదంబ  
దీనమలిన ధూసరితముఖమున- నాకు ప్రత్యక్షమై, స్వర్గద్వా  
రముల భేదించి, మోకరించి, చేతులు జోడించి, కన్నుల నీరు  
గ్రమ్మి, పీడిత సతీత్వ రక్షాభిక్ష నన్ను యాచించెనో, ఆనాడే  
నాచిత్తము పరివర్తనము చెందెను. అత్యంత పాపినయ్యు ఆ  
నాడు నేను తరించితిని. నాకిక పాపభీతి లేదు. నీ కట్టియాశ  
లేదు.

కేదా—బొత్తిగా లేదు.

యజ్ఞే—నేను కేవలము పాపిని. నీవో అందుకుతోడు. నంచకుడవు మునిముచ్చువు. నీ పాపపుంజమును కప్పిపుచ్చుటకు పరమేశ్వరుని పవిత్రనామమును ఆహా! ఏనామము ఆకలి కన్నము, దప్పికి నీరు, వీడకు మందు, పరదేశమున బంధువు, చచ్చువేళ సైదోడు—అట్టి నామమును వీధివీధిని అమ్ముచు, తన్ములమున ప్రజల కికురించు చుంటివి... ఇంతే కాక— నీ తమ్మునికూతురు—నీ కూతురు కదా?—ఆనాడు అమ్మా! అని నోరార పిలిచితివే!—అట్టి అనాథ బాలికను ఇంధనముగా నొనర్చి నా వ్యభిచారాన్ని రగుల్ప సిద్ధపడితివి!—

కేదా—ఎవడు? వీడా?... ఎవతెను?

యజ్ఞే—నీచమగు స్వార్థమునకు—తుచ్ఛమగు ధనమునకు—అనాథను, నిన్ను విశ్వసించి—తండ్రిని గాకున్న తక్కినవారిని నమ్ముకుందురా?—నీ యింట తలదాచుకొనవచ్చిన తన్విని—కాంచనమున కాసించి, కామపాశమున నురిబోసి—నా మోహాన్ని కావలతిగా చేయనెంచితివి!

కేదా—(ఉపేందు)ని మెడబట్టి) ఓరీ! పాజీ! పాషండా! అధమాధమా! నిన్నిక విడువను. ఒక్కవిల్లె అయినచో విడువవలె ననుకొంటిని. నీవు కుటుంబ ద్రోహివి ధర్మద్రోహివి! సచ్చీలమును సమయింప జూచిన చండాలుడవు. నీధనాశ దగ్ధముకాను! నీబోటి పరిపంథిని-ఆతతాయిని-లోకద్రోహిని మహాపాతకిని-శిక్షింపకవిడిచినచో ఈప్రపంచ

ము కాలక్రమమున తలక్రిందు కాదా ?... యజ్ఞేశ్వరునికి బుద్ధి వచ్చునట్లు కొట్టి ఒకసారి చెఱసాలకు నేను పోయియుంటిని. నీకు బుద్ధి రావలెనన్న నీవే పోవలయు. ఇప్పటికి నీపాపము పండుటచే నీవంతు వచ్చినది. నడువుము.

(పోవుదురు.)

—\* గెండవ రంగము \*—

(దేవేంద్రు నింటిలో సుశీలా వినయకుమారులు.)

విన—సుశీలా ! పెండ్లి చేసుకో నంటివే !

సుశీ—నాది సొరపాటు—ఈలోకమును స్వర్గ మను కొంటిని. కాదు, ఇది నరకము. నారీజాతిని పురుషుల కామిష రూపమున పరమేశ్వరుడు సృజించెనని ఎఱుగనెతిని.

విన—అదెట్లు ?

సుశీ—ప్రపంచమను నీ యరణ్యమున ముగ్ధహరిణము వోలె స్త్రీజాతి మెలగుచుండును... అయ్యో... నారీలోక మా!—దాస్యమొనర్చుటకే నీవు పుట్టితివి; మొదట తండ్రికి పిదప పతికి, ఆవెనక సంతతికి ! అన్యాశ్రయమే నీకు జీవిత పరమావధి. నీవు స్వతంత్రవు కానేరవు. ఆశక్తి నీకులేదు, కావుననే అబలవు.

విన—శక్తి తేకేమి ? పురుషుని అంధతాశక్తిని దారి లోనికి పోచ్చునది స్త్రీయే కదా ?... నార్యవమానముచే కౌరవ కులము సమూలము నశింపలేదా ? నారీశాపప్రభావమున



రావణుని లంక ధ్వస్తముకాలేదా? నారీకటాక్షవీక్షణా  
ప్రభావమున నేందరేందరో దైత్యులు పరాజితులు కాలేదా?

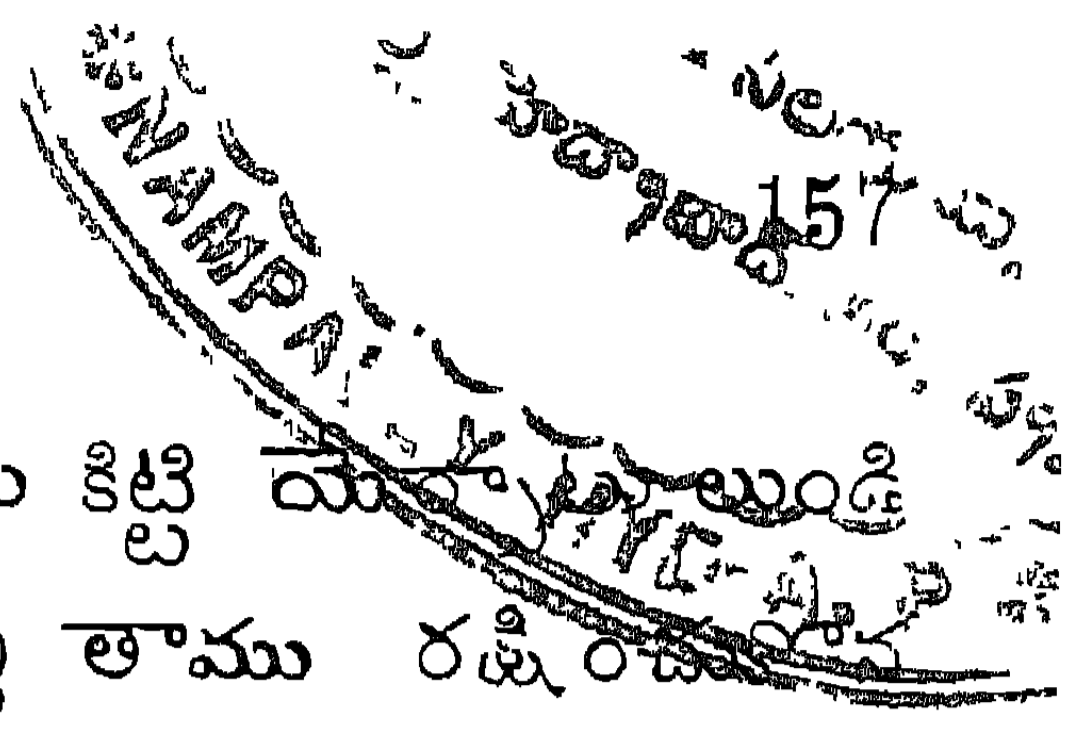
సుశీ—పురుషుల కృపను ఆధారముగా గొని స్త్రీ  
జాతి జీవింపవలయు- ఇదే బహుదుఃఖహేతువు.

విన—ఇందు పురుషుల నేర మేమి?

సుశీ—లేదు లేదు. నేరము వారిది కాదు. పురుషుల  
కాహారముగా పరమేశ్వరుడు స్త్రీలను సృజించెను. పురుషు  
లేమి చేయుదురు? వాగును శక్తివంచనలేక సర్వేశ్వరుని  
అవిచారమునకు యథాసంభవ ప్రతీకార మొనర్చుచునే  
యున్నారు. కావుననే వారు స్త్రీల నాదరించుట- గృహ  
లక్షులని గౌరవించుట సంభవించు చున్నది. ఇదంతయు  
వారి కృపగాదా?

విన—కృపయా?

సుశీ—కాకున్న?... బాల్యవివాహము, అంతఃపుర  
నిర్బంధము (ఘోషా) మొదలగునవి స్త్రీజాతియెడ పురుషు  
లొనర్చు అత్యాచారములని భావించుచుంటిని కాని, లంప  
టులు, రక్తపిపాసువులు నగు పురుషాధముల బారినుండి సహజ  
కోమలమగు స్త్రీజనమును రక్షించుకొర కొనర్చిన అహా  
కృత్యములని యిప్పు డెరింగితిని. మన యాచారములు కుసం  
స్కారము లనరాదు. పురుషులు నీచులు, లంపటులు, వ్యభి  
చారులు నగునంతకాలము, సంఘము అధఃపతితమై యుండు  
నంత వరకు—స్త్రీలకు దేహదార్ధ్యము, మనోబలమును



కలుగనంతకాలము వారిని రక్షించుట కిట్టి యోగములుండి తీరవలయు. ఏలయన వారు తమ్ము తాము రక్షించుననేరరు.

విన—పురుషు లంత నీచు లంటివే, వివాహ మేల చేసుకొంటివి ?

సుశీ—ఇది వివాహమా ? కాదు కాదు. ఒక్కొక్క స్త్రీ ఒక్కొక్క పురుషు నాశ్రయించి వాని యాజ్ఞలను పాలించుచు, వాని సేవ చేయుచుండును ; దానికిమారుగ అత డామెకు అన్నవస్త్రములు నిచ్చుచుండును. ఇది నింద్యమగు దాస్యము కాని, యోగ్యమైన వివాహము కాదు.

(చిన్నోదిని వచ్చును)

విన—యోగ్యమైన వివాహ మెట్టిది ?

సుశీ—స్త్రీపురుషులు సమకక్షులనియు, వారియం దెట్టి ఎచ్చుతగ్గులును లేవనియు భావసప్రబలి, వివాహము లాలసా ప్రేరితము కాక ప్రేమకల్పితమై, మగవాని విలాసము నకును ఆడదాని అన్నోదకములకును వివాహ మేకాధారము కాకయుండిన వివాహము యధార్థమైన వివాహమనజెల్లును.

విన—అదెట్లు ?

సుశీ—దంపతులప్రేమ నిష్కామమై, నిర్మమమై, నిర్ముక్తము కావలయు. ప్రేమ ఉత్కటము కాక ధీరమై, శాంతమై ఉండవలయు. సంశయము, ఉద్దేకము, అసహనము- విరహము అందుండరాదు. అది ఆకాశమువలె స్వచ్ఛమై,

సముద్రమువలె గభీరమై, పర్వతమువలె అచలమై యుండవలయును.

విన్నో—చెల్లెలా, నీవు చెప్పినది ఆదర్శ ప్రేమ- ఈ కాలమున నట్టిది సమకూరదు- జరుగనేరనిది జితపడు టెట్టులు? ద్వంద్వసమ్మిళితమై యుండుటచేతనే ఈలోకము మధురమగుచున్నది. వెలుగు, చీకటి; ఎండ, వాన; సుఖము, దుఃఖము; మంచి, చెడ్డ—మొదలగువాటి చేతనే ఈసంసారము మధురమై, సర్వజనాభిలషిత మగుచున్నది. ఇందు గెల్చి మంచివార మనిపించుకొనినచో స్వర్గము మనకు కరగతమగును- భోజనమునకు వేళ మీరినది రండు.

(పోవుదురు)

(కేదారుడు తొందరగా వచ్చును)

కేదా—ఏదీ బిడ్డ? ఇం దెవ్వరును లేరు! పాట విని పించుటకు సదానందుని సామాజకుల పిల్చుకొని వచ్చితిని. ఆహా! సదానందుడు రచించిన ఆపాట ఎంత హృద్యముగా నున్నది!...ఏదీ?...చిరము జీవింపుము...ఆపైని...ఆ... భారతరమణీ...తరువాత...ఎదో ప్రవరా! అని వచ్చును. నాకు స్మృతిశక్తి సన్నగిల్లినది...బుద్ధి...అసలే పూజ్యము...

(సదానందుడు వచ్చును)

సదా—అక్క ఆలేదు. మహోదారహృత్సంపదచేతనే నీవు పృథ్వి నెల్ల జయించితివి! పురాణములయం దనేక చరిత్రము లున్నవి. ఇతిహాసములందు మరికొన్ని కలవు, కాని ఇట్టి



పూతచరిత్రా - గౌరనపాత్రా

సంస్మృతి శోకలతాలవిత్రా

॥చి॥

అందరు—జే భారతరమణికి జే! భారతమాతకు జే!  
భారతభాగ్యవిధాతకు జే!

—♦ మూడవ రంగము ♦—

(చెరసాలలో ఉపేంద్రుడు)

ఉపే—నేను సర్వమును వీడి వచ్చితిని గాని దుఃఖము  
నన్ను వీడుటలేదు. చెరసాలకు నేను వచ్చినను ఇది చేయి  
వీడకున్నది...అయ్యో! నేను గానుగయెద్దువలె నాపాపావర  
ణమున క్రుమ్మరు చున్నాను. అబ్బా! ఇది నన్ను కొరడాతో  
చావమోదుచు ముల్లుకట్టతో ముట్టిపె పొడుచుచున్నది.  
నాహృదయసాగరమున తుపాను పుట్టినప్పుడెల్ల దాని ప్రబ  
లోచ్ఛ్వాసము పొంగి పొర్లుచున్నది. ఇప్పు డెవరినైన గాఢ  
ముగా కౌగిలింపవలెనని యున్నది. నా అంతరంగము పరిక్షు  
భిత మగుచున్నది. మరోవ్యాధి జనించిలోలోన బాధ కెరలు  
చున్నది. ప్రాయశ్చిత్త మేనాటికి పరిశేషించునో యోచింప  
జాలను. హా! దేవమా! ఎన్నాళ్లకు దరిజేర్చెదవు?

(చెరకాపరి వచ్చును)

చెర—రెండేళ్లకు—

ఉపే—అయ్యా! నేనొనర్చిన పాపపుంజము నీవెరింగి నచో—రెండేండ్లు కాదు. రె.డువందలేండ్లు శిక్ష ననుభవించినను నా పాపము తరుగబోదని నీవెంతువు. నేనేమి చేసి తినో నీ వెరుగుదువా?

చెఱ—ఎరుగ కేమి? మోసము చేసితివి.

ఉపే—అయ్యో! ఇదేనా నీవెరిగినది? ఏమియు నెరుగని అనాథబాల మానము మాప నెంచితిని, అమాయి కుడు ఋజుమార్గనర్త్యము నగు సోదరుని మోసగించి ధ్వంసము చేయనెంచితిని; రక్తమాంస సంబంధమును తాఱుమాఱు చేసి, దానికి తిండిపెట్టక చంపితిని. అది సన్నిపాతరోగముచే సమయలేదు, అన్నపానములులేక అలసి మణిసినది. అయ్యో!

చెఱ—ఎవరు?

ఉపే—నాభార్య! దానికి మాతండ్రి వ్రాసిన వీలు భోగట్టా తెలియును, అది బైటపెట్టునను భీతిచే దానికి విష మిచ్చి చేతులార చంపుకొంటిని. నిద్రలో నాకంటి కేది కట్టు చున్నదో ఎరుగుదువా?

చెఱ—చెప్పు చెప్పు.

ఉపే—ఈ పాపమంతయు నా తలకడ నిల్చి, నా నైపు చూచుచు, నా నెత్తిపై నాడుచున్నది... అన్నిటికన్న ఘోరతమమగు పాప మింకొకటి కలదు. నా పాపజాలమును భగవన్నామమను తెఱమరుగున దాచి బకధ్యానము చేయు

చుంటిని....అయ్యా! నా గతి ఏమి కానున్నది?

చె॥ కా॥—చీ! చీ! పాతకీ! నీ మొగము చూడరాదు.

(పోవును)

ఉపే—నిజము-నిజము. ఇక్కడ ఏ కూలివానినిగో  
నైన మాటలాడిన-చో కొంత తాపోపశమన మగునేమో?  
కాని ఎవ్వరును కానరాదు...ఒంటరి నైతిని. జంఝామారు  
తము లీల, పొగబండి తెరగున, ఉప్పెన లాగున, నా మనము  
ప్రచండవేగమున పారిపోవ నెంచుచున్నది. ఎచ్చటికో నే నెగు  
గను. పరుగు మాత్రము కనబడుచున్నది. అహో రాత్రములు  
గానుగ త్రిప్పవలెనని యున్నది, గాని దేహమున కట్టిదార్శ  
ము లేదు-పాపికి చిత్తశాంతి అలవడునా?—అబ్బా! అబ్బా!  
ఈ నరక మెంతని అనుభవించును? నగూమయా ఎంత  
కాల మీరోతను నన్ను త్రోయుదువు! అదిగో దేవేం  
ద్రుడు-తమ్ముడా! రమ్ము.

దేవే—(నమస్కరించి) అన్నా! నా తప్పు సైరింపుము.

ఉపే—నేనా! నీవు నా తప్పుల సైరింపవలయు. నేను  
చేయు దుష్కృతము లన్నియు ప్రపంచప్రభలచే ఇంతవరకు  
ఎరుగబడకున్నను, ఈ బందియందున్న వెండు దినములలో  
నా కన్నులకు కట్టినట్లున్నది. ఈ చెరసాల పాపులకు పరమ  
పాననమగు చోటు.

(సదానందుడు కేదారుడును వచ్చెదరు)

కేదా—ఈశ్వరు డున్నాడా, లేదా, అని గొప్ప సమస్య!

సదా—లేకేమి? ఉన్నాడని నీవే సిద్ధాంతీకరించితివి.

కేదా—నాకు సందియము లేదు, కాని చిత్తము చలించునపు డెల్ల “నీవు లేవ”ని తలచుచుంటిని, దైవమా! తప్పు సైరింపుము. “నీ వున్నావు”, అందుకు ప్రత్యక్ష ప్రమాణమిదిగో! (ఉపేంద్రుని చూపును)

సదా—కేదారా! గొడ్డు గోడ్డి బడిన బెడ్డవేయ తగునా? పీడితుని దుఃఖమును జూచి సంతసించుట సత్పురుషులకు పాడిగాదు.

కేదా—శౌను కాని, నాడు పాపియైనచో—

సదా—పాపియైనను, పతితుడైనను, బ్రహ్మరాక్షసి యైననుకష్ట మనుభవించుట కనజాలరు.

కేదా—అట్టియెడ నా కెట్టి చింతయు నుండదు, పరమానంద ముదయించును, తదుద్రేకమున గెంతవలెనని కోరిక పుట్టును.

సదా—కేదారా! అది నీకు తగదు.

కేదా—దుష్టులు దండింపబడ వలదా?

ఉపే—సత్యము, కేదారా, నీ వన్నది నిజము. ఈ ప్రపంచమున ఋషు లున్నారని చెప్పుటకు నీవే తార్కాణము ఏలయన నీ గూర్చి చింత నీ కెన్నడును లేదు, ఇతరులకె



నీ సర్వస్వమును ధారపోయుచుందువు-ని న్నింతవఱకు వెళ్లు సుకొన లేకుంటిని. నా అపరాధము లనేకములు, వానినెల్ల సైరింపుము.

కేదా—అట్లనెడి వేల ఉపేంద్రా?

దేవే—కేదారా! అన్న గారిని క్షమింపుము.

కేదా—బాగు బాగు! నే నెవ్వడను క్షమించుటకు?

ఉపే—అయ్యా! నా మొగము చూడుము. నా హృదయమున నత్యంత భయావహమగు ఆధి యున్నది. బయట కమ్ముచున్న అంధకారము కన్న అది సాంద్రతరము-ఈ శిక్షకన్న ఆ శిక్ష కఠోరతరము. రాత్రి నిద్రలో పీడకలలు వచ్చి, “ఎంత ద్రోహ మొనర్చితిని? ఎంత పాప మొనర్చితిని?” అని ఒడలెల్ల కంపమునొంది మేల్కొనుచుందును. సోదరా! క్షమింపవా?

(నమస్కరించును)

దేవే—కేదారా! అన్న గారిని క్షమింపుము. (ఏడ్చును.)

కేదా—ఉపేంద్రా! నీ సోదరుడు నీకై యేడ్చుచున్నాడు, కావున నాకు కూడ నీ యెడ జాలి పుట్టుచున్నది. నీ వెంత పాపివి, ఎంత ద్రోహి వైనను, నేడు సుఖావహమగు దినము కావున నీపై నాకుండు ద్వేషము నంతయు క్షమ అను గంగాజలమున కడిగి పవిత్రము చేయుచున్నాను. ఉపేంద్రా! సోదరా! మ్లానమగు నీ ముఖము చూడ నీ కీచెఱ బాపి

నే నిందుండవలయునను కోర్కె పుట్టుచున్నది-అది వీలగునా?

సదా—కేదారా! నీ పల్కు దారుణమగు పిడుగు వంటి దైనను, నీ మనసు నవ్యనవనీతము వంటిది. మన పురాణములయందలి మహర్షుల చరితములు చదువుచుండుము-వారు నీకన్న ఉత్తములా?

ఉపే—కేదారా, నీవు ఊమించితివి కావున నా కే దుఃఖము లేదు. ఇక సవ్యచు ఈ శిక్ష సహించుము. దేవేంద్రా! నా సర్వస్వము నీది, విత్తమంతయు నీ పిల్లల కిచ్చి, అంతకన్న నెక్కుడగు నాహృదయమును నీవు గొనుము. నీవు సుఖివై చిరము జీవింపుము.

దేవే—సుఖమా? నా వంటి దౌర్భాగ్యునకు సుఖమా?

సదా—దేవేంద్రా! నీ యెడ కొన్ని దుఃఖహేతువు లున్నవని ఎఱుంగుదు. ఈ లోకమున కేవలసుఖ మనుభవించువారు కాని కేవలదుఃఖ మనుభవించువారు గాని ఉండరు. అంతటను సుఖదుఃఖములు మిశ్రితములై యుండును. దుఃఖములేని సుఖము నాటకరంగస్థలమందే కాసనచ్చును; సంసారము నాటకము కాదు.

ఉపే—సదానందా, దేవేంద్రా! మీ యిద్దరీ ఋణము నే నీ జన్మమున తీర్చజాలను, మీ యుపకారమును జన్మాంతరములనైన మఱువజాలను. ఇక నెంతయో కాలము

మనియుండునాడ గాను, జీవింపవలెనని కోర్కె కూడ లేదు. నా భార్యయెడ నే నొనర్చిన ఘోరపాతకమును సమ్మార్జింపుమని ఆమెచు వేడుకొనుట మిగిలినది. ఆమె జీవితమంతయు దారిద్ర్యదుఃఖమున గడిచెను. అట్టిచో నే నొంటరిగా సంపత్సుఖము ననుభవించు తెల్లు?

కేదా—ఒంటరిగా సందువేల? దేవేంద్రా! మా వదినె కూడ నీకు తోడునీడయై సుఖంపగలదు.

దేవ—కలలోని వార్త! ఆ యుత్తముగాలు పాప భూయిష్టముగు ఈ ప్రపంచమును వీడినది. ఆమెను నా కడు పున పెట్టుకొంటిని. చేతులార చంపితిని.

కేదా—దేవేంద్రా, పాపము శమించునుగాక! ఆమె జీవముల బాయలేదు.

దేవ—కేదారా, నిజమేనా?

కేదా—నే నెన్నడేని అసత్య మాడితినా? ఇది పరిమాచక మనుకొంటివా? అత్మహత్య కాపించుకొన వలెనని ఆమె నిశ్చయించుకొనుట నిజము. కాని నే నామెను సమాధానపరచి పుట్టింటికి సంపితిని. తిరుగ నే డిటకు రప్పించి మాయింట నుంచితిని... నీ కెట్టి చింతయు వలదు.

దేవ—కేదారా! కేదారా! ని న్నేమని భావింతును?

కేదా—నన్ను సోదరునిగా నెంచుము.

ఉపే—వలదు, వలదు- సోదరున కిట్టి మహత్వముండునా?

కేదా—ఉపేంద్రా! సౌందర్యచుహిమ యదలి శౌర  
 వము నీవు నిల్పుకొన లేకపోతివి. సౌందర్యమున నింతకన్న  
 నెక్కుడు మహత్వమున్నది.

(చెఱకాపరి సచ్చును)

చె॥కా॥—అయ్యలారా! జాగయ్యె- వెలికి గండు.

దేవే—అన్నా! నాకు సెలవిమ్ము.

ఉపే—దేవేంద్రా సుఖివై చిరజీవివి కమ్ము.

సదా—తథాస్తు.

స మా వ్ల ము.

